

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1096**

5 9 TAB
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ

πρ. Καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις γυμνασίῳ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ ΜΑΧΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΕΝ Τῷ ΤΕΛΕΥΤΑΙῳ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῳ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΩΣΑΥΤΩΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἑκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπείας τῶν Πατριαρχίων Κιπύλεως.
Μετὰ τοπογραφικῶν σχεδίων τῶν κυριωτέρων μαχῶν.

Ὑπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὕτη πασῶν
κατὰ τὴν ἀκρίθειαν καὶ τὴν ἀλη-
θειαν τῶν ἱστορουμένων.

Οἱ κριταί.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΟΛ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1916

5

69

ΠΔΒ

Βραχίς (N. I.)

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ

πρ. Καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις γυμνασίῳ.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ^Ι ΜΑΧΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΕΝ Τῷ ΤΕΛΕΥΤΑΙῳ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῳ ΤῶΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚῶΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΩΣΑΥΤΩΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἑκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπείας τῶν Πατριαρχίων Κιπλόλεως.
Μετὰ τοπογραφικῶν σχεδίων τῶν κυριωτέρων μαχῶν.

Ὑπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὕτη πασῶν
κατὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλ-
θειαν τῶν ἱστορουμένων.

Οἱ κρίται.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ, ΣΤΟΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ
1916

002
LH2
ΣΤΡΑ
1096

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΙΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙΣ

Ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν κριτῶν περὶ τῆς ἱστορίας μου ταύτης κατὰ τὴν πρώτην ἔγκρισιν ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου εἶνε πολὺ καλὴ καὶ εὐληπτος, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἔχων, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, ὑπ' ὅσων τὴν φύσιν τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὧν ἔγραψε, δὲν παρεξέκλινεν οὐδ' ὑπερέβη τὰ ὅρια ἐν ταῖς τῇ κατασκευῇ τῆς φράσεως καὶ τῆς περιόδου καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης καὶ ἐν τῇ διαμορφώσει αὐτῆς εἰς βιβλίον σύμμετρον καὶ διδασκτικόν. Ὑπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὕτη πασῶν κατὰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἱστορουμένων καὶ σπανίως δύναται τις νὰ εὑρῇ τι ἡμελημένον καὶ τοῦτο οὐ πολλῆς φροντίδος ἄξιον».

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἔγκρισιν (διὰ τὴν πενταετίαν 1906—1911) ἡ ἐπιτροπὴ τῶν κριτῶν ἀποφαίνεται καὶ περὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ἱστορίας μου ὡς ἑξῆς :

«Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἱστορίαν τοῦ κ. Ν. Βραχνοῦ, αὕτη ἐξέχει πασῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποιν' καὶ πλείστου ἐπαίνου ἄξιος κρίνεται ὁ συγγραφεὺς, διότι καὶ πόνων δὲν ἐφείσθη ἐπιμελῶς ἐπεξεργασθεὶς ταύτην καὶ κάτοχος φαίνεται τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἐνησχολήθη, καὶ γνώστης τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τῶν παιδῶν, δι' οὗς αὕτη ἐξεπονήθη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου ἐφρόντισεν ἐπὶ καλοῦ χάρτου ἐκτυπώσας καὶ δι' εἰκόνων κοσμήσας. Ἐν συνόλῳ δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ διαφαίνεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς μαθητάς στοργὴ τοῦ συγγραφέως ἢ ἡ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ βαλλάντιον».

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω κρίσεις τῶν ἐπιτροπειῶν νομίζω ὅτι παρέλκει πᾶσα ἄλλη σύστασις τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας μου. Ὅλίγα δέ τινα προστίθημι ἐνταῦθα πρὸς ἐξηγήσεις καὶ καινοτομίας τινὲς, τὴν πρώτην εἰσήγαγον εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ἱστορίας μου.

Πάντες οἱ διδάσκοντες τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας γνωρίζουσι βεβαίως ἐκ πείρας ὅτι ἀσφαλὲς μέσον πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν, πλὴν τῆς σαφοῦς καὶ εὐλήπτου διδασκαλίας, εἶνε καὶ ἡ συχνὴ καὶ κατὰ τρόπον μεθοδικὸν ἐπανάληψις τῶν δεδιδυγμένων. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἱστορίων μου ἠκολούθησα τὸ γαλλικὸν σύστημα ἔγραψα δηλονότι καὶ «συγκεντρωτικὰς ἐρωτήσεις», ἧ, ὡς τὰς ὀνομάζω, «ἀσκήσεις» μετὰ πάσης ἀκριβείας, ἀναφερομένης χωριστὰ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν κεφαλαίων τινῶν ὁ διδάσκαλος θ' ἀποστείνῃ πρὸς τοὺς μαθητάς τὰς εἰς τὸ διδασκέν μέρους ἀναφερομένης ἐρωτήσεις κατὰ σειρὰν ἢ κατ' ἐκλογὴν καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐνίοτε. Οὕτω δὲ ἀνακαλῶν συχνάκις εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν τὰ διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα θὰ κατορθώων ἄνευ πολλοῦ κόπου νὰ καθίστῃ εἰς τοὺς μαθητάς ἐμπέδους τὰς ἱστορικὰς γνώσεις. Τὸ αὐτὸ δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ κάμῃ καὶ ἐν ἑκάστῳ μαθήματι· ἀλλὰ πρῶτιστα πρέπει ν' ἀπαιτῇ παρὰ τῶν μαθητῶν σαφεῖ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν σύντομον ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἀπευθυνομένην αὐτοῖς ἐρώτησιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαΐου 1908.

N. Brachos

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Σύντομος χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλάς κατὰ πρῶτον ὠνομάζετο μικρά τις χώρα εἰς τὴν Φθίαν τῆς νοτίου Θεσσαλίας. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξηπλώθη εἰς ὅλας τὰς νοτίους χώρας τῆς πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἀνατολικῆς χερσονήσου τῆς Εὐρώπης· διὰ τοῦτο καὶ «Ἑλληνικὴ χερσόνησος» ὀνομάζεται αὕτη. Εἶνε δὲ ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος πρὸς βορρᾶν μὲν εὐρεῖα καὶ συνεχῆς, ἐκτεινομένη ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς νότον δὲ στενὴ, ἀκανόνιστος καὶ πλήρης κόλπων, ἀκρωτηρίων καὶ νήσων.

ὑπὸ ἱστορικὴν ὁμῶς ἐποψιν ἡ Ἑλλάς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν χερσόνησον ταύτην, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ πανταχοῦ ὅπου κατώκησαν Ἕλληνες, πανταχοῦ ὅπου διεδόθη ὁ Ἑλληνισμός. Ἀλλ' ἡ χώρα, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶνε ἐκείνη ἡ ὁποία ἀπλοῦται ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον, τὰ Καμβούνια καὶ τὰ Κεραύνια ὄρη ἕως τὰ ἀκρωτήρια τῆς Πελοποννήσου Μαλέαν καὶ Ταίναρον. Τὴν χώραν ταύτην ἀρχαῖοι γεωγράφοι ὠνόμασαν συνεχῇ Ἑλλάδα.

Ἡ συνεχῆς Ἑλλάς διὰ φυσικῶν ὁρίων διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· α) τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, β) τὴν Πελοπόννησον, γ) τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει νήσους. Ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ τοῦ Μαλικκοῦ κόλπου χωρίζεται τρόπον τινὰ εἰς δύο τμήματα, τὴν βόρειον Ἑλλάδα, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἠπειρον, καὶ τὴν μέσην Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομάζεται Στερεὰ Ἑλλάς.

Ἡ μέση Ἑλλάς περιελάμβανε πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὰς ἐξῆς χώρας,

τὴν Ἀττικὴν, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Φθιώτιδα, πρὸς δυσμὰς δὲ τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν

Ἡ Πελοπόννησος εἶνε χερσόνησος, ἥ ὅποια συνεδέετο ἄλλοτε μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, τῶρα δὲ χωρίζεται διὰ διώρυχος, ἀποκοπέντος τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀποτελεῖτο δὲ ἡ Πελοπόννησος τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἐξ ἑννέα χωρῶν, αἱ ὅσαι ἦσαν αἱ ἑξῆς· 1) ἡ Κορινθία, 2) ἡ Σικυωνία πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορινθίας 3) ἡ Φλιασία πρὸς νότον τῆς Σικυωνίας· 4) ἡ Ἀχαΐα· 5) ἡ Ἀργολίς καὶ 9) ἡ Ἀρκαδία, ἡ ὅποια κατέχει τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος νῆσοι ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ πολυτοξον γέφυραν, ἥ ὅποια συνδέει τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. Ὀμοίως καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους ἀποτελοῦν γέφυραν, ἥ ὅποια μεταφέρει ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ συνεχὴς Ἑλλὰς εἶνε χώρα κατ' ἐξοχὴν ὄρεινή. Τὰ ἑννέα δέκατα τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κατέχονται ὑπὸ ὄρεων, τὰ ὅποια σχεδὸν κανονικῶς διασταυροῦνται εἰς τρόπον ὥστε σχηματίζονται μεταξὺ αὐτῶν τερπναὶ καὶ εὐφοροὶ κοιλάδες καὶ πεδιάδες. Μεγάλαι πεδιάδες σχηματίζονται μόνον τρεῖς, ἡ Θεσσαλική, ἡ Βοιωτικὴ καὶ ἡ Μεσσηνιακὴ. Ὁ φυσικὸς δὲ οὗτος σχηματισμὸς τῆς χώρας ὑπεβοήθησεν ὅχι ὀλίγον τὴν ἀνάπτυξιν τοπικῶν πολιτειῶν καὶ τὴν διάπλασιν πολυτρόπου ἐθνικοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ἡ ἙΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ Εἰς τὴν ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

§ 2. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.—Οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ καταγωγὴ αὐτῶν.

Τίνες ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίζωμεν. Πρῶτερον παρεδέχοντο ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί. Τούτους μερικοὶ ἀνεγνώριζον ὡς τοὺς προγόνους τῶν κατόπιν μετονομασθέντων Ἑλλήνων. Σήμερον ὅμως ἡμπορεῖ τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ παράδοσις παρέστησε τοὺς Πελασγοὺς ὡς παλαιότατον λαὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἱστορικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Πελασγοὶ κατέχουν κατὰ τοὺς παλαιστάτους χρόνους μόνον εἰς

τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, βραδύτερον δὲ διεσπάρησαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην, τὰς Ἀθήνας.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει καὶ ἄλλους προελληνικοὺς λαοὺς ὡς κατοικήσαντας τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς παλαιστάτους χρόνους, οἷον τοὺς Λέλεγας, τοὺς Ἀθαντας, τοὺς Δρύοπας, τοὺς Μινύας, τοὺς Κᾶρας καὶ ἄλλους. Οἱ Ἕλληνες κατῆλθον βραδύτερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ βορρᾶ ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ μέσου Δουνάθους· ἦσαν δὲ οἱ Ἕλληνες Ἄριοι τὴν καταγωγὴν, ὥπως Ἄριοι ἦσαν καὶ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, οἱ Σλαῦοι, οἱ Γερμανοί, οἱ Κελτοί, οἱ Ἰταλοί.

Πῶς ὠνομάζετο τὸ ἑλληνικὸν φύλον, τὸ ὅποιον πρῶτον κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ βορρᾶ, δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστόν. Φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Ἀχαιοί. Οὗτοι ἐπεκράτησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀργολίδα, ὅπου ἔδρυσαν ἰσχυρὸν Ἀχαικὸν βασίλειον, τὸ τῶν Μυκηνῶν. Βραδύτερον κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ βορρᾶ καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ φύλα ὑπὸ τὸ ὄνομα Δωριεῖς. Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ τὰ ἄλλα συγγενῇ φύλα, τὰ ὅποια ἐκ βορρᾶ κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, βραδύτερον ὠνομάσθησαν μὲν ἐν κοινὸν ὄνομα Ἕλληνες.

Ἕλληνες ὠνομάσθησαν ἐκ τῶν Σελλῶν ἢ Ἐλλῶν, ἥτοι Ἑλλήνων, κατοίκων τῆς Ἑλλοπίας ἥτοι Ἑλλάδος, μικρᾶς χώρας περὶ τὴν Δεδώνην τῆς Ἡπείρου. Ἡ ἰδιαιτέρα φυλὴ τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὅποια ἦτο συγγενὴς μὲν τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς Δωριεῖς, ἐκ τῆς περὶ τὴν Δωδώνην χώρας ἐξετάθη κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι τῆς ἐν τῇ νοτίῳ Θεσσαλίᾳ Φθίας. Ἐκ τῆς χώρας δὲ ταύτης ὁρμώμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν ἐφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς χερσονήσου καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ χερσονήσος ὠνομάσθη Ἑλληνικὴ χερσόνησος. Ταύτης αἱ βορειότεραι χώραι ἦσαν ἡ Ἡπείρος καὶ ἡ Μακεδονία.

Ἀδελφότητες.

1.—Ποία χώρα κατὰ πρῶτον ὠνομάζετο Ἑλλάς καὶ ποῦ ἔπειτα μετεβόθη τὸ ὄνομα τοῦτο;—Υπὸ ἱστορικὴν ἐποψιν ποία χώρα ὠνομάζετο Ἑλλάς;—Ποία ἦτο μητρόπολις τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ πῶς ὠνόμασαν αὐτὴν ἀρχαῖοι γεωγράφοι;—Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ συνεχὴς Ἑλλάς;—Πῶς χωρίζεται ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς;—Ἐκ ποίων χωρῶν ἀποτελεῖτο ἡ Πελοπόννησος;—Τί ἀποτελοῦν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τί αἱ τοῦ Ἰονίου πελάγους;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῆς Ἑλλάδος;

2. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῶν Πελασγῶν;—Γνωρίζεις ἄλλους προελληνικοὺς λαοὺς;—Πόθεν κατῆλθον εἰς τὴν

Ἑλλάδα οἱ Ἕλληνες καὶ ποίας καταγωγῆς ἦσαν οὗτοι;—Γνωρίζεις ἄλλους Ἀρίους λαούς;—Πῶς ὠνομάζετο τὸ ἐλληνικὸν φύλον, τὸ ὁποῖον πρῶτον κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀχαιῶν καὶ τί περὶ Δωριέων;—Μὲ ποῖον κοινόν ὄνομα ὠνομάσθησαν οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἰδιαιτέρας φυλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς φυλῆς ταύτης;

§ 3. Ἑλληνικαὶ φυλαί.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Θέλοντες δὲ νὰ παραστήσουν ἑαυτοὺς ὡς ἓν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶχε κοινὴν καταγωγὴν, ἐθεώρησαν ὡς γενάρχην τὸν Ἑλλήνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Δευκαλίωνος, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου μυθολογεῖται ὅτι ἔγινε κανακλισμός.

Ὁ Ἕλλην ἐγέννησε τὸν Δῶρον, τὸν Αἰόλον καὶ τὸν Εὐῶθον, ὁ δὲ Εὐῶθος ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιόν. Ἐκ τῶν δύο λοιπὸν υἱῶν τοῦ Ἑλλήνος Δώρου καὶ Αἰόλου καὶ ἐκ τῶν δύο ἐγγόνων αὐτοῦ, Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ, ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ γενεαλογία αὕτη δὲν εἶνε ἀληθής· ἐπλάσθη ἐν ἀρχῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὁπότε τὸ ὄνομα Ἕλληνες ἔγινε καθολικὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον.

Μόνον Δωριεῖς, Ἴωνες, Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὶ ὑπῆρξαν, ὅχι δὲ καὶ Δῶρος, Ἴων, Αἰόλος καὶ Ἀχαιός. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων δῆθεν ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων, εἶνε πλαστά. Ὡσαύτως ὑπῆρξαν Ἕλληνες, ἀλλ' Ἕλλην ὡς γενάρχης δὲν ὑπῆρξε. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη καθ' οὗς χρόνους τὸ ὄνομα Ἕλληνες ἐπεκράτησεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος· ἐπλάσθη δέ, διότι οἱ Ἕλληνες ἔχοντες πλέον συνείδησιν τῆς ἐνότητός των ἠθέλησαν, ὡς προεῖπομεν, νὰ παραστήσουν ἑαυτοὺς ὡς ἓν ἔθνος ἔχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καταγωγὴν.

§ 4. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων κατ' ἀρχὰς ἦτο καθαρὰ φυσιολατρεία, τοτέστιν ἐλάτρευον οὗτοι τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς φύσεως, οἷον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὸ πῦρ, τὸν ἄνεμον καὶ ἄλλα. Σὺν τῇ χρόνῳ δὲ ἡ ζωηρὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἐπροσωποποίησε τὰ διάφορα στοιχεῖα καὶ τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ ἐπλα-

σεν ἄπειρον πλῆθος θεῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων εἶχον μορφήν ἀνθρωπίνην. Ἐπίσης εἶχον σκέψεις, αἰσθήματα καὶ πάθη ἀνθρώπων· ἀλλ ἦσαν ἀθάνατοι καὶ εἶχον κάλλος ἰδεῶδες· ἐπροστάτευον δὲ εἰς τὸν κόσμον τὸ δίκαιον καὶ ἐτιμώρουν τὸ ἄδικον. Κατὰ τὴν προσωποποίησιν ἐκάστου ἐκ τῶν θεῶν ἐπλάττετο ὑπὸ τοῦ εὐφραντάστου ἑλληνικοῦ λαοῦ ἱστορία, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὴν γέννησιν, τὰς ιδιότητας, τὰς πράξεις καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Δώδεκα ἐκ τῶν θεῶν ἐθεωροῦντο ἰσχυροὶ δυνάμει καὶ ὀνομάζοντο Ὀλύμπιοι ὡς κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου, ἐκεῖ δὲ οὐκ ἦδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐκ οὐκ διαρκῆς γα-

Ζεὺς

λήνη καὶ αἰθρία ἐδασίλευεν. Ἦσαν δὲ οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοὶ δὲ Ζεὺς δὲ μέγιστος πάντων τῶν θεῶν, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ· ἡ Ἡρὰ σύζυγος τοῦ Διός, ἑφορος τοῦ γάμου· ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· δὲ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης· δὲ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ φωτός· ἡ Ἀρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου· δὲ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· δὲ Ἥφαιστος, θεὸς τῆς μεταλλουργίας· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους· ἡ Διμήτηρ, θεὰ τῆς γεωργίας· ἡ Ἑστία προστάτις τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου· δὲ Ἑρμῆς, ἄγγελος τοῦ Διός, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων.

Ἐκτὸς τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι, καθὼς ὁ Πλούτων, θεὸς τοῦ Ἄδου· ἡ Περσεφόνη, σύζυγος τοῦ Πλούτωνος· ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου· ὁ Ἀΐολος, θεὸς τῶν ἀνέμων· ἡ Θέμις, θεὰ τῆς δικαιοσύνης· αἱ ἑννέα Μοῦσαι, ἑφοροὶ τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ.

Κατὰ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον μετέβαινον εἰς τὸν Ἅδην. Ἐκεῖ ἐκρίνοντο ἐνώπιον τριῶν κριτῶν, τοῦ Μίνως, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ῥαδαμάνθους· καὶ τῶν μὲν δικαίων αἱ ψυχαὶ μετέβαινον εἰς τὰ Ἥλύσια πεδία, τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν εἰς τὸν Τάρταρον.

Ἀδελφείτις.

3. Εἰς πόσας φυλάς διηροῦντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους;— Ποῖον ἐθεώρουν ὡς γενάρχην τῶν;—Πόθεν ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων;—Τί γνωρίζεις ἐν γένει περὶ τῆς γενεολογίας ταύτης;

4. Τί ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων;—Πῶς ἐφαινόταντο κατόπιν οἱ Ἕλληνες τοὺς θεοὺς τῶν;—Πόσοι ἦσαν οἱ μέγιστοι ἐκ τῶν θεῶν καὶ ποῦ κατοικοῦν;—Εἰπέ μου τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ιδιότητας τῶν 12 Ὀλυμπίων θεῶν;—Γνωρίζεις καὶ ἄλλους θεοὺς;—Ποῦ μετέβαινον αἱ ψυχαὶ μετὰ θάνατον;

§ 5. Ὁ ἀρχαιότατος ἐλληνικὸς πολιτισμός.

Κατὰ τὴν τρίτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εὗρισκοντο εἰς πρωτογενῇ πολιτιστικῇ κατάστασιν. Ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἔξω εἰς μικροὺς συνοικισμοὺς ἀτειχίστους. Τὰ ἐργαλεῖά των, τὰ σκεύη των καὶ τὰ ὄπλα των ἦσαν λίθινα.

Πρῶται αἱ Κυκλάδες νῆσοι καὶ ἰδίως ἡ Κρήτη ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Εἰς τὰς χώρας αὐτάς πολὺ πρὸ τοῦ δισχιλιστοῦ ἔτους πρὸ Χριστοῦ εἶχεν εἰσαχθῇ ὁ χαλκὸς καὶ ὁ ὀρείχαλκος διὰ τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων, ὅπλων καὶ σκευῶν. Ὁ Κυκλαδικὸς πολιτισμὸς καὶ ὁ τὰ μέγιστα ἀναπτυχθεὶς Κρητικὸς ἐπέδρασαν καὶ ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ γεννηθῇ εἰς αὐτὴν νέα ἐποχὴ. Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον) εἶχον κατέλθει ἐκ τῶν βορειοτέρων χωρῶν οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς εἶχον ἰδρυθῇ μικρὰ βασιλεία. Κοινὸν ὄνομα δὲν εἶχον τότε οἱ Ἕλληνες· ὠνομάζοντο Ἀχαιοί. Ἕλληνες ὠνομάζοντο μόνον οἱ κάτοικοι τῆς Φθίως εἰς τὴν νότιον Θεσσαλίαν. Ἐκ τῶν μικρῶν Ἀχαιῶν

βασιλείων ἰσχυρότατον ἦτο τὸ τῶν Μυκηνῶν. Αἱ δὲ Μυκῆναι ὑπῆρξαν ἡ περιφανεστάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὀνομάζεται Μυκηναϊκὴ.

Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἰδρύθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πόλεις. Αἱ πόλεις αὗται ἦ αἱ ἀκροπόλεις αὐτῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατήκουν οἱ βασιλεῖς, περιεβάλλοντο μὲ ὑψηλὰ τεῖχη, τὰ ὅποια ἡ παράδοσις ἀναφέρει εἰς τοὺς Πελασγοὺς καὶ ὡς ἐκ τοῦτου ὀνομάζοντο ταῦτα πελασγικά. Τὰ πελασγικά τεῖχη ἦσαν κτισμένα μὲ πελωρίους λίθους, οἱ ὅποιοι προσηρμύζοντο ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἄνευ οὐδεμιᾶς κολλητικῆς ὕλης. Ὀνομάζοντο δὲ τὰ πελασγικά ταῦτα τεῖχη Κυκλώπεια ἐκ τῶν Κυκλώπων, οἱ ὅποιοι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἦσαν φυλὴ μικρασιατικὴ, προσεκλήθησαν δὲ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ἰσχυρῶν αὐτῆς βασιλείων ὡς μισθῶτοί καὶ ἔκτισαν τὰ τεῖχη τὰ φέροντα τὸ ὄνομα τῶν. Λείψανα Κυκλωπέων τειχῶν σφύζονται μέχρι σήμερον εἰς τὴν Τίρυνθα, εἰς τὰς Μυκῆνας, εἰς τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας καὶ εἰς ἄλλα μέρη.

Ὁ πολιτισμὸς, ὁ ὅποιος ἀνεπτύχθη κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτο διαδεδομένος εἰς τὰ ἀνατολικά καὶ δυτικὰ παράλια τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ μέχρι τῆς Σικελίας, εἰς ὅλον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ μέχρι τῶν νήσων Κύπρου καὶ Ῥόδου, καὶ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὀνομάζεται δὲ ὁ πολιτισμὸς οὗτος Μυκηναϊκὸς ἢ μᾶλλον Κρητομυκηναϊκὸς ἢ Αἰγαιακὸς πολιτισμὸς ὡς πολιτισμὸς τῶν χωρῶν τοῦ Αἰγαίου, τῆς Κρήτης καὶ τῶν παραλίων χωρῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶνε ἡ Κνωσὸς καὶ ἡ Φαιστὸς εἰς τὴν Κρήτην, ἡ Τίρυνς καὶ αἱ Μυκῆναι εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Τὰ δὲ κυριώτερα τῶν λειψάνων, τὰ ὅποια ἀνεσκάφησαν εἰς τὰ κέντρα ταῦτα, εἶνε ἀκροπόλεις, ἀνάκτορα, τάφοι, προσέτι δὲ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης, καθὼς ἀγγεῖα ζωγραφισμένα καὶ χρωματισμένα, περικεφαλαῖαι, θώρακες, δόρατα, δακτύλιοι. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ εὐρήματα μαρτυροῦν τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὅποιον εἶχον φθάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ διάφοροι τέχναι κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐκείνην ἐποχὴν.

§ 6. "Εποικοί.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσαν καὶ ξένοι ἔποικοι, οἱ ὅποιοι ἤλθον ἐκ τῆς

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἰδρυσαν εἰς αὐτὴν σπουδαία κέντρα. Ἐκ τῶν ἐποικίων τούτων γνωστότατοι εἶνε ὁ Κέκροψ, ὁ Δαναός, ὁ Κάδμος καὶ ὁ Πέλοψ. Ὁ Κέκροψ λέγεται ὅτι ἦλθεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, συνώκισε δὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δώδεκα πόλεις καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς πῶς νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἐλαίαν καὶ νὰ κατασκευάζουν τὸ ἔλαιον. Ὁ Δαναός ἦλθεν ὡσαύτως ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, ἔγινε βασιλεὺς αὐτοῦ καὶ ἐδίδαξε τοὺς Ἀργεῖους τὴν ναυτιλίαν. Ὁ Κάδμος ἦλθεν ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔκτισε τὰς Θήβας καὶ τὴν ἀκρόπολιν Καρμείαν καὶ εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ πῶς νὰ κτίζουν τεῖχη καὶ νὰ κατεργάζωνται τὰ μέταλλα καὶ νὰ κάμνουν χρήσιν τοῦ ἀλφαδήτου. Ὁ Πέλοψ ἐκ τῆς Λυδίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦλθεν εἰς τὴν Πίσαν τῆς Ἡλίδος, ἔγινε βασιλεὺς αὐτῆς καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣ ὁποία πρότερον ὠνομάζετο Ἀπία. Ὁ Πέλοψ ὑπῆρξε πάππος τοῦ πολυθρυλήτου Ἀγαμέμνονος.

Ἀλλὰ τὰ περὶ ἐποικίων λεγόμενα εἶνε μυθώδη, καθὼς μυθώδης εἶνε καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης τῶν Ἑλλήνων ἱστορία, μαρτυροῦν δὲ μόνον ὅτι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία καὶ ἐπιμιξία καὶ ὅτι ἡ προωδευμένη Ἀνατολὴ σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς θρησκείας, ἐπὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου βίου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἰδίως μὲ τοὺς ναυτικούς Φοίνικας. Καὶ οἱ δύο οὗτοι λαοὶ πρωϊμώτατα εἶχον ἀναπτύξει ἴδιον πολιτισμόν, ὁ δὲ πολιτισμὸς αὐτῶν ἐπέδρασεν ἐν πολλοῖς ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων. Περὶ τῶν δύο τούτων λαῶν ὡς καὶ περὶ τῶν Βαθυλῶνίων λέγομεν ὀλίγα κατωτέρω.

Ἀσκήσεις.

5.—Εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκοντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν γ' π. Χ. χιλιετηρίδα; Εἰς τί ἡσχολοῦντο καὶ πῶς ἔζων καὶ τί ἐργαλεῖς εἶχον;—Ποίαι χωραὶ πρῶται ἤρχισαν νὰ πολιτίζωνται;—Ποῖος ἰδίως πολιτισμὸς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος;—Ποιοὶ πρῶτοι Ἰδρυσαν ἐν Ἑλλάδι μικρὰ βασίλεια καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἰσχυρότερον;—Πῶς ὠνομάζετο ἡ προϊστορικὴ ἐποχὴ καὶ διατί;—Πότε ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἐν Ἑλλάδι πόλεις;—Ποῦ κατέφκουν οἱ βασιλεῖς;—Εἰπέ μοι τί γνωρίζεις περὶ Κυκλωπείων τευχῶν;—Ποῦ σώζονται ἔρσειπαι;—Ποῦ ἦτο διαδεδομένος ὁ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἀναπτυχθεὶς ἐν Ἑλλάδι πολιτισμὸς καὶ πῶς ὠνομάζετο καὶ διατί;—Ποῖα εἶνε τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ Κρητομηκοναϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ποῖα τὰ κυριώτερα τῶν ἀνασκαφέντων λειψάνων καὶ τί μαρτυροῦν ταῦτα;—Τί γνωρίζεις περὶ

ἐποίκων;—Εἰπέ μου ὀνόματα ἐποίκων;—Πῶς θεωροῦνται τὰ περὶ ἐποίκων λεγόμενα καὶ τί μαρτυροῦν ταῦτα;

§ 7. Αἰγύπτιοι.—Φοίνικες.—Βαβυλώνιοι.

Ἡ Αἴγυπτος κατέχει τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ἦτο φυσιολατρεία. Ἐλάτρευον οὗτοι τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἀνώτερος δὲ θεὸς ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου Ῥά, ἔχων ἀνθρωπίνην μορφήν. Οἱ νεκροὶ ἐταριχεύοντο ὡς μουμμίαί. Πολίτευμα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία, οἱ δὲ βασιλεῖς ἐθεωροῦντο ὡς υἱοὶ τοῦ ὑπερτάτου θεοῦ Ῥά. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου Χέοψ, Χεφρὴν καὶ Μυκερῖνος ἔκτισαν θαυμασίας πυραμίδας.

Οἱ Φοίνικες κατέχουν τὴν στενὴν παραθαλασσίαν λωρίδα πρὸς δυσμὰς τοῦ Λιβάνου, ἡ ὁποία ἦτο πλουσία εἰς λιμένας. Ἡ θρησκεία τῶν Φοινίκων εἶνε ὁμοία μὲ τὴν θρησκείαν τῶν Βαβυλωνίων, τοτέστιν ἀστρολατρεία, ἀλλὰ παραμορφωμένη διὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ὠμότητος. Κυριώτατοι θεοὶ ἦσαν ὁ Βάαλ καὶ ἡ Ἀστάρτη. Σπουδαιότεραι δὲ πόλεις εἰς τὴν Φοινίκην ἦσαν ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος. Οἱ Φοίνικες ἦσαν λαὸς ναυτικώτατος καὶ ἐμπορικώτατος· ἔδρυσαν δὲ διαφόρους ἀποικίας, ὡς τὴν Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, τὸν Πάνορμον εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὰ Γάδειρα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Διὰ τῶν πλοίων των μετέφερον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως τὸν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Βαβυλωνίᾳ πολιτισμόν. Οἱ Φοίνικες θεωροῦνται ὡς ἐφευρεταὶ τῶν γραμμάτων, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς ὕαλου, τῆς ἐργασίας τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, καὶ τῆς βαφῆς διὰ τῆς πορφύρας.

Οἱ Βαβυλώνιοι κατέχουν τὴν πεδιάδα τὴν κειμένην μεταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος κατὰ τὸν κατώτατον αὐτῶν ῥοὺν, καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν ὠνομάζετο Βαβυλὼν. Εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ὑπῆρχεν ἀκριβὲς σύστημα μέτρων καὶ σταθμῶν (βαρῶν), τὸ ὅποιον ἦτο διαδεδομένον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα· ὑπῆρχε προσέτι παρ' αὐτοῖς σημαντικὴ βιομηχανία καὶ ἐξηπλωμένον ἐμπόριον. Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων ἦτο ἀστρολατρεία. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως δὲ τοῦ θρησκευματός των οἱ Βαβυλώνιοι ἠσχολήθησαν πολὺ εἰς τὴν ἀστρονομίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμαν μεγάλας προόδους. Ἡ ὑψίστη ἀκμὴ τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους συμπίπτει μὲ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

βασιλείαν τοῦ Νοβουχοδονόσορος (604 - 561), ὁπότε ἡ Βαβυλὼν ἦτο ἡ λαμπροτέρα πόλις τοῦ κόσμου.

Ἀδελφεὶς.

6. Ποίαν θέσιν κατέχει ἡ Αἴγυπτος καὶ ὑπὸ τίνος ποταμοῦ διαρρέεται;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων καὶ τί περὶ τῶν νεκρῶν αὐτῶν;—Τί γνωρίζεις περὶ πολιτεύματος καὶ περὶ βασιλέων τῆς Αἰγύπτου;—Ποίαν χώραν κατέκουν οἱ Φοίνικες;—Τί ἤξεύρεις περὶ τῆς θρησκείας τῶν Φοινίκων;—Ποιοὶ εἶνε οἱ κυριώτεροι θεοὶ τῶν Φοινίκων καὶ ποιοὶ αἱ κυριώτεραι αὐτῶν πόλεις;—Τί λαὸς ἦσαν οἱ Φοίνικες καὶ ποῦ ἔδρυσαν ἀποικίας;—Ὡς τί θεωροῦνται οἱ Φοίνικες;—Ποῦ κατέκουν οἱ Βαβυλωνιοὶ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ τί περὶ βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς θρησκείας τῶν Βαβυλωνίων καὶ τί περὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους;

§ 8. Αἱ περὶ ἡρώων παραδόσεις.

Τὰ συμβάντα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος παρεδόθησαν εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς διὰ μυθικῶν διηγήσεων. Κατὰ τὰς μυθικὰς ταύτας διηγήσεις ἡ ἀρχαιοτάτη ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἡρωϊκὴ. Ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς, κατεπολέμησαν ληστὰς, κατέβαλον θηρία καὶ τέρατα καὶ τοιοιτοτρόπως προήγαγον τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Τοὺς ἄνδρας τούτους ὁ λαὸς ὠνόμαζεν ἥρωας καὶ μετὰ θάνατον τοὺς ἐλάτρευεν ὡς ἡμιθέους. Πᾶσα πόλις καὶ πᾶσα φυλὴ εἶχεν ἰδικούς της ἥρωας, οἱ ὅποιοι ἐφημίζοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τῶν θεῶν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Διὸς. Ἄλλ' αἱ πράξεις, αἱ ὅποιοι ἀπεδίδοντο εἰς αὐτοὺς, ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τὰς μυθώδεις καὶ πολλάκις εἰς ἀλληγορικὰς παραστάσεις, αὐτὰ δὲ τὰ πρόσωπα τῶν ἡρώων ἣ δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἢ δὲν ἐπραξαν ὅσα ἡ εὐπιστία τοῦ λαοῦ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰ.

α') Ὁ Ἡρακλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἐλέγετο ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, ἐμελλε δέ, καθὼς εἶχε προεῖπει ὁ Ζεὺς, νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὰς Μυκήνας. Ἄλλ' ἡ ζηλότυπος Ἥρα, ἡ σύζυγος τοῦ Διὸς, κατώρθωσε διὰ δόλου, ὥστε ὁ θρόνος τῶν Μυκηνῶν νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἡρακλέους Εὐρυσθέα, ὁ δὲ Ἡρακλῆς διετάχθη νὰ δουλεύσῃ ἐπὶ δώδεκα ἔτη εἰς τὸν ἐξάδελφόν του καὶ νὰ ἐκτελῇ ἀγογγύστως ὅλας τὰς διαταγὰς ἐκείνου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς διατασσόμενος ὑπὸ τοῦ Εὐρύσθεως ἐξετέλεσε δώδεκα καταπληκτικούς καὶ παρὰ πολὺ τολμηροὺς ἄθλους, διὰ τῶν ὁποίων ἔγινεν ὁ ὀνομαστότατος τῶν ἡρώων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐλατρεύθη ὡς ἡμίθεος καὶ ἀναβάς εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐχαίρετισεν ἀντὶ τοῦ Διὸς πρῶτην τὴν Ἥραν, διότι εἰς τὸν σκληρὸν διωγμὸν αὐτῆς ὤφειλε τὸ μέγα ὄνομά του.

β') Ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Μίνως.

Ὁ Θησεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς Αἰγέως καὶ τῆς Αἴθρας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροιζῆνος Πιθέως. Καὶ ὁ Θησεὺς κατώρθωσε μεγάλα καὶ θαυμαστά κατορθώματα. Τὸ ἀξιολογώτατον ἐξ ὧν ἦτο ὅτι ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ αἰσχυρὸν καὶ ἐπονείδιστον φόρον, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Ὁ Μίνως ὑπῆρξε σοφὸς νομοθέτης τῆς Κρήτης. Μὲ τὸν κραταῖόν του στόλον ἐθαλασσοκράτει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐν πολέμῳ ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς νὰ

πέμπουν κατ' ἔτος εἰς τὴν Κρήτην ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ νεάνιδας. Τὰ θύματα ταῦτα ὁ Μίνως ἔρριπτεν ὡς βοράν, ἥτοι τροφήν, εἰς τὸν Μινώταυρον, ὅστις ἦτο τέρας ἀνθρωποφάγον, κλεισμένον ἐντὸς τοῦ περιφήμου Λαβυρίνθου, πλησίον τῆς Κνωσοῦ. Ὁ Θησεὺς συμπεριληφθεὶς ἐκουσίως εἰς τὰ θύματα τοῦ Μινωταύρου ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ διὰ τῆς βοηθείας τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνως Ἀριάδνης, ἥ ὁποία τὸν συνεπάθησεν, ἐφόδευσε τὸν Μινώταυρον.

Θησεὺς

Ἡρακλῆς

ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἔγινεν ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀνηγорεύθη βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος πατρός του.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ Θησεὺς γενόμενος βασιλεὺς ἐκυδέρνησε τὴν χώραν μὲ πολλὴν σύνεσιν καὶ δύναμιν. Ἡ Ἀττικὴ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κέκροπος ἀπετελείτο ἐκ δώδεκα πόλεων, ἐκάστη δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἰδικούς τῆς ἀρχον-
τας καὶ βουλευτήριον. Ὁ Θησεὺς κατήργησε τὰ βουλευτήρια ταῦτα καὶ ἤνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχήν, κατέστησε δὲ κέν-
τρον καὶ πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἵδρυσεν ἕν κοινὸν βουλευτή-
ριον. Συνέστησε δὲ τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἀλλὰ
τέλος ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετέβη εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον, ἐκεῖ
δὲ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Λυκομήδους.

Ἀδελφείς.

7. Ποιοὶ ὠνομάζοντο ἥρωες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ ἐκ τίνος ἔλεγον ὅτι
κατήγοντο;—Ποιοὶ ἦσαν οἱ ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν ἡρώων;—Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Ἡρα-
κλῆς; Τί εἶχε προσέπει περὶ αὐτοῦ ὁ Ζεὺς καὶ τί κατώρθωσεν ἡ Ἥρα;—Πόσους
ἄθλους ἐξετέλεσεν ὁ Ἡρακλῆς καὶ κατὰ διαταγὴν τίνος;—Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Θησεὺς
καὶ ποῦ ἐγεννήθη;—Ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θη-
σεῦς καὶ πῶς ἐξετελέσθη τοῦτο;—Πῶς διαρρῦθιμιε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας ὁ
Θησεὺς, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς;—Ποῖαν ἐορτὴν συνέστησε ὁ Θησεὺς καὶ πῶς ἀπέθανε;

§ 9. Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἐκτὸς τῶν μεμονωμένων κατορθωμάτων τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ
ἥρωος συνέδησαν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους καὶ πολεμικαὶ ἐπιχειρή-
σεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος πολλοὶ ἥρωες. Πρώτη τοιαύτη κοινὴ
ἐπιχειρήσις ἀναφέρεται ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη ἦσαν τέκνα τῆς Νεφέλης καὶ τοῦ Ἀθά-
μαντος, βασιλέως τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ. Τὰ παιδιά ταῦτα φεύ-
γοντα τὴν ὁργὴν τῆς μητρικῆς των Ἰνώς ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ χρυσο-
μάλλου πτερωτοῦ κριοῦ, τὸν ὅποιον ἔδωκεν εἰς αὐτὰ ἡ μήτηρ των, καὶ
φερόμενα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης διηυθύνοντο πρὸς ἀνατολὰς. Καθ' ὅ-
δον ἡ Ἑλλη ζαλισθεῖσα ἔπεσεν ἀπὸ τὸν κριὸν καὶ ἐπνίγη εἰς τὸν πορ-
θμόν, ὁ ὅποιος ἐνώνει τὴν Προποντίδα μὲ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, καὶ ὁ
ὅποιος ἀπ' αὐτῆς ὠνομάσθη Ἑλλήσποντος. Ὁ δὲ Φρίξος ἐξακολουθήσας
τὴν πορείαν ἔφθασεν εἰς τὴν Κολχίδα, εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τοῦ
Εὐξείνου Πόντου. Ἐκεῖ τὸν μὲν κριὸν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Δία, τὸ δὲ
δέρμα, ἥτοι τὸ δῆρμα, ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰή-
την, οὗτος δὲ ἐκρέμασεν αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἀρεῶς καὶ ἔθεσεν
ἕνα δράκοντα ἀκοίμητον διὰ νὰ τὸ φυλάττῃ.

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὁ Πελίας ἐκθρονίσας τὸν ἀδελφόν του Αἴσονα, βασιλέα τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ, ἤρπασεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰ ἔτη παρουσιάσθη εἰς τὸν Πελίαν ὁ ἡλικιωθεὶς υἱὸς τοῦ Αἴσονος Ἰάσων καὶ ἀπήτησε ἀπὸ αὐτὸν τὴν πατρικὴν βασιλείαν. Ὁ Πελίας πρὸ τούτου ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰάσονα νὰ τοῦ φέρῃ ἐκ τῆς Κολχίδος τὸ χρυσόμαλλον δέρας.

Ὁ Ἰάσων, ἀφοῦ ἐναυπήγησε πεντηκόντορον, ἤτοι μὲ πεντήκοντα κωπία, ναῦν τὴν ὅποιαν ὠνόμασεν Ἀργώ, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἥρωας· φθάσας δὲ εἰς τὴν Κολχίδα κατώρθωσε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Μετὰ τούτο ὁ Ἰάσων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰωλκόν, ἀφοῦ παρέλαβε μαζί του καὶ τὴν Μήδειαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πελίας καὶ πάλιν ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Ἰάσονα τὴν βασιλείαν, ἐφονεύθη οὗτος διὰ τῆς μαγικῆς τέχνης τῆς Μηδείας.

§ 10. Ὁ πόλεμος τῶν ἐπτά ἐπὶ Θήβας.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Οἰδίπους εἶχε δύο υἱούς, τὸν Ἑτεοκλῆ καὶ τὸν Πολυνείκην, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Οἰδίπους, παρέλαβον τὴν βασιλείαν οἱ δύο υἱοὶ του καὶ συνεφώνησαν νὰ βασιλεύουν ἐναλλάξ ὁ καθεὶς ἀνὰ ἓν ἔτος. Ἀλλ' ὁ Ἑτεοκλῆς, ἀφοῦ ἐδασίλευσε πρῶτος, ἠρνήθη ἔπειτα νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους. Τότε ὁ Πολυνείκης ὀργισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργους Ἀδραστον, ἔγινε γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ πόλεμος οὗτος ὀνομάζεται «πόλεμος τῶν ἐπτά ἐπὶ Θήβας», διότι ἐπτά στρατηγοὶ ἐξεστράτευσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀδράστου. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἐνίκησαν οἱ Ἀργεῖοι, ἀλλ' ἔπειτα ἀπεκρούσθησαν. Τότε ὁ Πολυνείκης προτείνει νὰ κριθῇ ὁ ἀγὼν διὰ μονομαχίας τῶν δύο ἀδελφῶν. Μονομαχοῦν λοιπὸν ὁ Ἑτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης καὶ φονεύονται καὶ οἱ δύο.

Ὁ Κρέων, θεὸς πρὸς μητρὸς τῶν βασιλοπαίδων, παρέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ διέταξεν ὁ μὲν Ἑτεοκλῆς νὰ κηδευθῇ καὶ ν' ἀποδοθῶν εἰς αὐτὸν αἱ συνήθειαι εἰς τοὺς νεκροὺς τιμαί, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Πολυνείκου ὡς πολεμήσαντος κατὰ τῆς πατρίδος του νὰ μείνῃ ἄταφον καὶ νὰ γίνῃ βορὰ (τροφὴ) τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς καὶ

μεγαλόφρων ἀδελφῇ τοῦ Πολυνείκου· Ἀντιγόνη παραδαίνει τὴν σκληρὰν καὶ ἄδικον διαταγὴν τοῦ τυράννου, συλληφθεῖσα δὲ θανατώνεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος Αἴμων, μνηστήρ τῆς Ἀντιγόνης, αὐτοκτονεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Κρέοντος Εὐρυδίκη μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς, ἀπαγχονίζεται. Τοιοῦτοτρόπως τὰ δυστυχήματα ἐπῆλθον τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἕνεκα τῆς σκληρότητος τοῦ Κρέοντος καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ πρὸς τὰ θεῖα.

Ἀδελφίδαις.

8.—Τίνος τέκνα ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη καὶ τί γνωρίζεις περὶ αὐτῶν ;—Τίς ἀπεχείρησε τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατεῖαν καὶ κατὰ διαταγὴν τίνος ;—Διατί ὠνομάσθη ἡ ἐκστρατεία Ἀργοναυτική καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἔγινε ; — Πῶς ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ ὁ Ἰάσων ;

9. Πῶς προσκλήθη ὁ πόλεμος τῶν ἐπτά ἐπὶ Θῆβας καὶ πόθεν ὠνομάσθη οὗτω ὁ πόλεμος αὗτός ;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πολυνείκου καὶ τοῦ Ἑτεοκλέους ;—Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τούτων ;

§ 11. Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Τὸ τελευταῖον ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερον καὶ σημαντικώτερον γεγονός τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εἶνε ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔκειτο τὸ βασίλειον τῆς Τροίας, τοῦ ὁποῦ προτεύουσα ἦτο τὸ Ἴλιον.

Ὅταν ἐβασίλευεν εἰς τὴν Τροίαν ὁ Πρίαμος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πάρις ἤλθέ πατε εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Μενελάου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Μενελάου ὁ Πάρις ἔπεισε τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν ὥραιάν Ἑλένην, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν.

Ὁ Μενέλαος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἄρπαγὴν τῆς συζύγου του, ἀμέσως κατέστησεν αὐτὴν γνωστὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀγαμέμνονα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες θεωρήσαντες τὴν ἄρπαγὴν ταύτην ὡς κοινὴν προσβολὴν καὶ ὕβριν καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισαν νὰ τιμωρήσουν τὸν ἄρπαγα. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν λοιπὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς Τροίας οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μενέλαος, ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Πύλου Νέστωρ, ὁ πολυμήχανος βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Πηλέως καὶ τῆς θεᾶς Θέτιδος Ἀχιλλεύς, ὁ ἀνδρείτερος ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὁ

βασιλεὺς τοῦ Ἀργοῦς Διομήδης, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Τελαμῶνος Αἴας, καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οἱ Ἕλληνες ἀνερχόμενοι εἰς ἑκατὸν τριάκοντα πέντε χιλιάδας ἐξέπλευσαν ἀπὸ τὴν Αὐλῖδα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ χιλίων διακοσίων πλοίων, φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Τροίαν ἐπολιόρκησαν τὸ Ἴλιον. Ἡ πολιορκία παρετάθη ἐπὶ δέκα ἔτη (1193-1183 π.Χ.), διότι καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἦσαν ὑψηλὰ καὶ ὀχυρὰ καὶ τὴν πόλιν ὑπερήσπιζε γενναίως ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Πριάμου Ἔκτωρ, ὁ ἀνδρειότατος τῶν Τρώων. Τὸ δέκατον ἔτος συνέβη καὶ ἡ πολυθρόνητος ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνωνος καὶ Ἀχιλλέως, διότι ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀγαμέμνων ἀφῆρσε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα τὸ γέρας (βραβεῖον) αὐτοῦ, ἥτοι τὴν Βρισηίδα. Τέλος τὸ Ἴλιον ἐκυριεύθη διὰ τεχνάσματος τοῦ πανούργου Ὀδυσσεῶς, ἥτοι διὰ τοῦ δουρείου ἵππου, καὶ μετεβλήθη εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν οἱ Ἕλληνες ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὁ Ἀγαμέμνων, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Μυκήνας, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς ἀπίστου συζύγου τοῦ Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Αἰγίσθου. Ὁ Μενέλαος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασε μὲ τὴν Ἑλένην εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, ἀφοῦ περιεπλανήθη ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου διὰ τῆς βοηθείας καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Τηλεμάχου ἐφόνευσε τοὺς αὐθάδεις καὶ ἀλαζόνας μνηστήρας τῆς πιστῆς καὶ ἐναρέτου συζύγου τοῦ Πηνελόπης.

Μέρος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἤρχισεν ἡ ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνωνος καὶ Ἀχιλλέως μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἐκτορος, ἐξύμνησεν ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τοῦ κόσμου Ὅμηρος εἰς τὸ ἀθάνατον αὐτοῦ ποίημα τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησεν ὡσαύτως καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεῶς εἰς τὸ ἕτερον ἀθάνατον ποίημά του, τὴν Ὀδύσειαν.

Ἀσκήσεις.

11. Ποῦ ἔκαίτο ἡ Τροία;—Ποία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν οὗτος;—Τίνες ἦσαν οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῶν ἐκστρατεύσαντων κατὰ τῆς Τροίας καὶ τίς ὁ ἀνδρειότερος ὧν;—Τίς ἦτο ὁ ἀνδρειότερος τῶν Τρώων;—Πότε συνέβη ἡ μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνωνος ἔρις καὶ πῶς προεκλήθη αὕτη;—Πῶς ἐκυριεύθη ἡ Τροία;—Τί ἐπαθον οἱ Ἕλληνες ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των;—Τίς ἦτο ὁ Ὅμηρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

§ 12. Ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετὰ τὰ τρωϊκὰ συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλαι ταραχαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἢ μᾶλλον ἀνατροπὴ καὶ γενικὴ μετανάστευσις τῶν λαῶν. Ἡ δὲ σημαντικωτέρα τῶν μεταναστεύσεων τούτων εἶνε ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ ὁποία λέγεται καὶ «κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν».

Οἱ Δωριεῖς, οἵτινες κατόικουν τὴν μεταξὺ Οἰτης καὶ Παρνασσοῦ χώραν, τὴν καλουμένην Δωρίδα, μετὰ τὰς γυναῖκάς των καὶ μετὰ τοὺς παῖδάς των, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους Τήμερον, Ἀριστόδημον καὶ Κρεσφόντην, βοηθούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν Ὁξύλου, διεπεραιώθησαν ἐκ τῆς Ναυπάκτου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπεχείρησαν νὰ κατακτήσουν αὐτήν. Καὶ ὁ μὲν Ὁξύλος μετὰ τοὺς Αἰτωλοὺς κατέλαβεν ὁπωσδήποτε εὐκόλως τὴν Ἥλιδα καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἡλείων βασιλεὺς αὐτῶν. Οἱ δὲ Δωριεῖς μετὰ μακροὺς πολέμους ἔγιναν κύριοι τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου. Καταλύσαντες δὲ τὸ κράτος τῶν Ἀχαιῶν διεμοίρασαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, μεταξὺ των τὴν χώραν. Καὶ ὁ μὲν Τήμενος ἔλαβε διὰ κλήρου τὴν Ἀργολίδα, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ Ἀριστοδήμου Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς ἔλαβον τὴν Λακωνικὴν, καὶ ὁ Κρεσφόντης διὰ δόλου κατὰ τὴν κλήρωσιν τὴν εὐφορον Μεσσηνίαν.

Πολλοὶ ἐκ τῶν νικηθέντων Ἀχαιῶν ὤρμησαν πρὸς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς χερσονήσου παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἴωνας, κατέλαβον τὴν χώραν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Ἀχαΐα. Οἱ ἐκδιωχθέντες Ἴωνες κατέφυγον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Ἀθηναίους. Μόνη δὲ ἡ Ἀρκαδία διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἡ χώρα ἦτο ὀρεινὴ, καὶ ὥς τοιαύτη δυσκόλως ἠδύνατο νὰ κυριευθῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Κύφελος ἔδωκεν εἰς τὸν Κρεσφόντην σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μερόπην.

Ἀδελφότητες.

12. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν μεταναστεύσεων τῶν γενομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ Τρωϊκὰ καὶ ποία ἦτο ἡ σημαντικωτέρα ἐξ αὐτῶν;—Τίνες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Δωριέων τῶν ἐισβαλόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον;—Ποίαις χώραις τῆς Πελοποννήσου Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κατέκτησαν οἱ Δωριεῖς καὶ πῶς διένειμαν ταύτας;—Τίνας κατέλαβον τὴν Αἰγιάλειαν καὶ πῶς τὴν ὠνόμασαν;—Ποία χώρα διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ διατί;

§ 13. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Κρήτῃ.

Αἱ διάφοροι μεταναστεύσεις, αἱ ὅποται συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπέφερον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα μεγάλην ἀναστάτῳσιν, ἔνεκα δὲ αὐτῆς καὶ ἄλλαι μεταναστεύσεις μακρινώτεραι ἔλαβον χώραν.

α') Αἰολικαὶ ἀποικίαι.—Καὶ πρῶτον πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν τῆς Πελοποννήσου ἐνωθέντες μὲ πολλοὺς ἐκ Βοιωτίας Αἰολεῖς μετέβησαν εἰς τὴν Θράκην καὶ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τῇ 1054 π.Χ. Μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους κατέλαβον ὅλην τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν, ἥτοι τὴν τρωϊκὴν χώραν, καὶ τὰς πλησίον κειμένας νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον, καὶ ἔδρυσαν ἐπ' αὐτῶν ἀποικίας. Αἱ ἀποικίαι αὗται ὠνομάσθησαν αἰολικαί, ἡ δὲ χώρα Αἰολίς. Ἐκ τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη, ἡ ὁποία βραδύτερον ἔγινεν ἰωνικὴ, καὶ ἐπὶ τῆς Λέσβου ἡ Μυτιλήνη.

β') Ἰωνικαὶ ἀποικίαι.—Οἱ Ἴωνες, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Αἰγιάλειας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, κατέφυγον, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ χώρα αὕτη, οὕσα λεπτόγεως καὶ ἄγονος, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθρέψῃ τοσοῦτον πληθυσμόν, οἱ Ἴωνες οὗτοι μιμούμενοι τοὺς Αἰολεῖς τῇ 1044 π. Χ. ἔπλευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν τὴν κειμένην πρὸς νότον τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἰωνίαν καὶ ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κλίμα κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιότερας τοποθεσίας τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν ὡραίων λοιπὸν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι νήσων Χίου καὶ Σάμου ἔδρυσαν δώδεκα ἀποικίας, τὴν Φώκαιαν, τὰς Κλαζομενάς, τὴν Ἐφεσον, τὴν Κολοφῶνα, τὴν Μίλητον καὶ ἄλλας.

γ') Δωρικαὶ ἀποικίαι.—Μετὰ τοὺς Ἴωνας οἱ Δωριεῖς ἐκ τῆς Μεγαρικῆς καὶ ἐκ τῆς Ἀργολίδος ὁρμώμενοι διέπλευσαν τὴν θάλασσαν, φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατέλαβον τὰς νήσους Ρόδον καὶ Κῶν καὶ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Καρίας καὶ ἔκτισαν ἕξ πόλεις, τρεῖς εἰς τὴν Ρόδον, μίαν εἰς τὴν Κῶν καὶ δύο ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Καρίας, τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Τοιοιουτρόπως ἔλη ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπληρώθη ἀπὸ ἐλληνικὰς ἀποικίας, αἵτινες πᾶσαι προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ὁ Ὅμηρος ἦτο ἐν Σμύρνης· οἱ μεγάλοι λυρικοὶ ποιηταὶ Ἀλκαῖος καὶ Σαπφὼ ἦσαν ἐκ Μυτιλήνης· οἱ φιλόσοφοι Θαλῆς καὶ Πυθαγόρας ἦσαν ὁ πρῶτος ἐκ Μυλήτου καὶ ὁ δεύτερος ἐκ Σάμου· ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἦτο ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ.

Ὡσαύτως μία μοῖρα Δωριέων (Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων) διεπεραιώθη εἰς τὴν Κρήτην, ἀφοῦ δὲ ὑπέταξε τοὺς ἰθαγενεῖς ἔδρυσεν τὴν ἐν Κρήτῃ δωρικὴν πολιτείαν, ἣ ἑποία εἶχε πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ὀνομαστόταται δωρικαὶ πόλεις εἰς τὴν Κρήτην ὑπῆρξαν ἡ Κνωσός, ἡ Γόρτυς, ἡ Κυδωνία καὶ ἡ Λύκτος.

Ἀδοκίμους.

13. Ποῖον μέρος τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπόικισαν οἱ Αἰολεῖς, ποῖον οἱ Ἴωνες καὶ ποῖον οἱ Δωριεῖς;—Τίνες ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ἰωνίας ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν;—Πόσαι ἦσαν αἱ ἰωνικαὶ ἀποικίαι;—Εἰπέ μοι ὀνόματα ἰωνικῶν ἀποικιῶν;—Πόσαι ἦσαν αἱ δωρικαὶ ἀποικίαι;—Εἰς τί προώδευσαν αἱ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας;—Ποιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰς ἀποικίας;—Τί γνωρίζεις περὶ ἀποικισμοῦ τῆς Κρήτης;

§ 14. Διαίρεσις καὶ ἐνότης τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἀπετέλεσαν ποτὲ ἓν κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς ἀπειραρίθμους αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξαρτήτους πολιτείας. Ἀλλ' ἐν τούτοις αἱ διάφοροι αὗται αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι συνεδέοντο μεταξὺ τῶν τόσον στενῶς μὲ δεσμοὺς ἠθικοὺς καὶ κοινωνικοὺς, ὥστε ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν δεσμῶν ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἡ αὐτὴ θρησκεία· προσέτι δὲ τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτυονίαι καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

§ 15. Μαντεῖα.

Οἱ Ἕλληνες πρωῒμῳτάτα ἤρχισαν νὰ δίδουν προσοχὴν εἰς μερικὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, οἷον εἰς τὰς ἀστραπάς, εἰς τὰς βροντάς, εἰς τοὺς σεισμούς, εἰς τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα ἦσαν προμηνύματα τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν. Ὡσαύτως ἐνόμιζον ὅτι καὶ ἡ πτῆσις οἰωνῶν ἦτοι σαρχοφάγων ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πτηγῶν, καὶ τὰ σπλάγχχνα τῶν σφαγίων, καὶ ἄλλα διάφορα σημεῖα ἐφανεύωνον τὴν εὐμένειαν ἢ τὴν δυσμένειαν τῶς θεῶν ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Ἀλλὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν περὶ τῶν μελλόντων ἐμάνθανον πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες εἰς ἱερούς τινας τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀοράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Οἱ ἱεροὶ οὗτοι τόποι ὠνομάζοντο μαντεῖα, συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὰ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξήτουν χρησμόν.

Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὸ περιφημότερον καὶ ὀνομαστότερον ἀπὸ ὅλα ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, ὅπου δ' Ἀπόλλων διὰ τῆς Πυθίας (ἱερείας) προέλεγε τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς ἐρωτῶντας. Ὅταν ἡ Πυθία ἐμελλε νὰ χρησμοδοτήσῃ, ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τρίποδα, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ὑπῆρχε χάσμα καὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις. Ἡ Πυθία ζαλιζομένη ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων ἤρχιζε νὰ λέγῃ ἀκαταλήπτους λέξεις, οἱ δὲ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ εὐφρεῖς καὶ εἶχον ἀρκετὴν σοφίαν, ἐσχημάτιζον ἐκ τῶν λέξεων τῆς Πυθίας χρησμούς, συνήθως ἐμμέτρους, εὐφρεῖς, συντόμους καὶ δυσκόλως ἐννοουμένους, πολλάκις δὲ καὶ διφορούμενους, ἤτοι ἐπιδεχομένους διπλὴν ἐξήγησιν. Διὰ πᾶσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν οἱ Ἕλληνες συνεβουλεύοντο τὸν Ἀπόλλωνα, πρὸ πάντων δὲ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ πολέμου.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε φήμην παγκόσμιον. Ὅχι μόνον οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι ἐκ διαφόρων μερῶν ἤρχοντο καὶ ἐλάμβανον χρησμόν, ἐκόμενον δὲ καὶ πλουσιώτατα δῶρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μαντεῖον ἦτο πλουσιώτατον.

§ 16. Ἀμφικτυονίαι.

Αἱ ἀμφικτυονίαι ἦσαν θρησκευτικοὶ μᾶλλον παρὰ πολιτικοὶ σύνδεσμοι, οἱ ὅποιοι συνέδεον τὰς γειτονικὰς πόλεις. Ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν πόλεων τούτων συνήρχοντο κατ' ἔτος εἰς τι κοινὸν ἱερόν, ἐτέλουν ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ συγχρόνως συνεσκέπτοντο καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν υποθέσεων. Ἀμφικτυονίαι ὑπῆρχον πολλαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐπισημοτέρα ἀπὸ ὅλας ἦτο ἡ λεγομένη «Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον». Τοῦ συνεδρίου τούτου μετεῖχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι. Ἐκάστη ἐκ τῶν πολιτειῶν, αἱ ὅποιαί ἀπετέλουν τὸ συνέδριον τοῦτο, ἐπεμπε κατ' ἔτος δύο ἀντίπροσώπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο πύλαγός τις διὰ τὰς πολιτικὰς υποθέ-

σεις, ὁ δὲ ἄλλος ἱερομνήμων διὰ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις.

Τὸ συνέδριον τοῦτο συνήρχετο δύο φορές τὸ ἔτος, τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν κωμόπολιν Ἀνθήλην εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Οἱ Ἀμφικτύονες εἶχον τὴν ἄμεσον ἐφορείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, διηύθυνον τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐφρόντιζον νὰ λύουν πᾶσαν διαφορὰν ἀναφυομένην μεταξὺ τῶν λαῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ συνέδριον.

§ 17. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ὑπῆρχε συνήθεια νὰ τελῶνται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἰς τὰς διαφόρους πόλεις θρησκευτικαὶ πανηγύρεις, εἰς αὐτάς δὲ ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι τῆς πανηγυριζούσης πόλεως καὶ οἱ περίξ αὐτῆς κατοικοῦντες. Τὰς πανηγύρεις δὲ ταύτας ἐλάμπρυνον μὲ ἀγῶνας μουσικοὺς, ποιητικοὺς καὶ πρὸ πάντων γυμναστικοὺς. Ἀλλὰ τέσσαρες ἐκ τῶν πανηγύρεων τούτων σὺν τῷ χρόνῳ ἔγιναν πανελλήνιοι, καὶ συνέρρεον εἰς αὐτάς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη θεαταί. Αἱ πανηγύρεις αὗται, αἱ ὅποσαι ἦσαν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐθνικῶν δεσμῶν, ἦσαν αἱ ἐξῆς, τὰ Πύθια, τὰ Ἰσθμια, τὰ Νέμεια καὶ τὰ Ὀλύμπια.

Ὅπλιτοδρόμοι.

α') Τὰ Πύθια ἐτελοῦντο εἰς τὸ πλησίον τῶν Δελφῶν Κρυσσαῖον πεδῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν μὲ μουσικοὺς καὶ γυμναστικοὺς ἀγῶνας καὶ μὲ ἄρματοδρομίας. Ἀγωνοθέται ἦτοι ἐπιμεληταὶ τῶν ἀγώνων ἦσαν οἱ Ἀμφικτύονες, εἰς δὲ τοὺς νικητὰς ἐδίδετο ὡς βραβεῖον κλάδος δάφνης.

β') Τὰ Ἰσθμια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον πύργου.

γ') Τὰ Νέμεια ἐτελοῦντο κατὰ διετίαν εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον σελίνου.

δ') Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ μεγίστη τῶν πανηγύρεων. Ταῦτα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Ἄλτις, τὸν μῆνα Ἰούλιον καὶ διήρκουν μέχρι μὲν τοῦ 472 π. Χ. μίαν ἡμέραν, μετὰ δὲ ταῦτα πέντε ἡμέρας. Ὅλη ἡ Ἑλλάς συνέρρεεν εἰς τὴν μεγίστην ταύτην ἑορτήν· προσέτι δὲ καὶ βάρβαροι πολλοὶ προσήρχοντο ὡς θεαταί. Καθ' ἕλκον τὸν μῆνα, καθ' ὃν ἐτελοῦντο οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ἐκηρύσσετο ἐκ χειρὶ α, δηλαδὴ διακοπὴ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐμφυλιῶν στάσεων, τὸ δὲ διάστημα τοῦτο ὠνομάζετο ἱερομηνία.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας μόνον γνήσιοι Ἕλληνες ἐδικαιοῦντο νὰ λάθουν μέρος. Τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀγῶνων εἶχον οἱ Ἡλείοι· δέκα δὲ ἐξ αὐτῶν ἐξελέγοντο διὰ νὰ κρίνουν τοὺς διαγωνιζομένους καὶ ὠνομάζοντο Ἑλλανοδίκαί.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀγῶνες περιωρίζοντο εἰς τὸν ἀπλοῦν δρόμον· βραδύτερον δὲ εἰσῆχθησαν καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα, ἡ πάλη, τὸ ἄλμα, τὸ ἀκόντισμα καὶ ἡ δισκοβολία, προσέτι δὲ ἡ πυγμὴ καὶ τὸ παγκράτιον. Ἦτο δὲ τὸ παγκράτιον ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης συγχρόνως. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀγωνίσματα ἐ-

Ἀρμα τέθριππον

τελοῦντο εἰς τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς Ἄλτεως. Τέλος εἰσῆχθησαν αἱ ἱπποδρομιαί καὶ αἱ ἄρματα οδρομιαί, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὸν ἱππόδρομον. Ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἕνεκα τῆς μεγάλης δαπάνης ἐλάμβανον μέρος μόνον οἱ εὐγενεῖς.

Εἰς τοὺς νικητὰς ἐδίδετο παρὰ τῶν Ἑλληνοδικῶν στέφανος ἐκ κοτίνου ἤτοι ἀγριελαίας, ἡ ὁποία εὕρισκετο εἰς τὸ ἄλσος τῆς Ἄλτεως. Οἱ νικηταὶ ὠνομάζοντο ὀλυμπιονίκαί καὶ ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηθροισμένου πλήθους ἐξεφώνει τὸ ὄνομα τοῦ ὀλυμπιονίκου, τοῦ πατρὸς

αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀγώνισμα ἦτο ὁ ἀπλοῦς δρόμος καὶ ὁ νικήσας εἰς τοῦτον ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ κυρίως νικητής.

Οἱ Ὀλυμπιονίκαὶ ἐλάμβανον εἰς τὰς πατρίδας των πλείστας τιμὰς. Πολλαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκρήμνιζον μέγας τοῦ τείχους διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητής. Τοῦτο δὲ ἦτο δεῖγμα, ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία εἶχε τοιοῦτους ἀθλητάς, δὲν εἶχεν ἀνάγκην τείχους.

Πᾶς Ὀλυμπιονίκης μετὰ τρεῖς νίκας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀδριάντα τοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως. Εἰς τὸ ἄλσος

Ἑρμῆς

τοῦτο ὑπῆρχον ἄπειρα καλλιτεχνήματα, οἷον βωμοὶ καὶ ἀγάλματα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν διέπρεπεν ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὅστις ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1877 μετὰ Χριστὸν μετὰ τῶν ἐρείπων τῆς Ὀλυμπίας καὶ εὐρίσκεται τώρα εἰς τὸ αὐτῷ μουσεῖον, κινῶν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν. Εἰς τὸ ἄλσος ὕφουτο καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἴστατο τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, ἀριστοτέχνημα τοῦ δαιμονίου καλλιτέχνου Φειδίου.

Ἡ Ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς. Ταύτην οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ 300 π.Χ. μετεχειρίζοντο πρὸς χρονολογίαν· ἔταξαν δὲ ὡς ἀφετηρίαν, ἥτοι ἀρχήν, τὸ ἔτος 776 π.Χ., ὁπότε ἤρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Ἀσκήσεις.

14—15. Εἰς τί ἦσαν πολιτικῶς διηρημένοι οἱ Ἕλληνες;—Τίνες ἦσαν οἱ κυριώτεροι θεομοὶ τῶν Ἑλλήνων;—Τί ἦσαν τὰ μαντεῖα καὶ ποῖον τὸ ἐπισημότερον;—Τίνι τρόπῳ ἐδίδοντο οἱ χρησμοὶ ἐν Δελφοῖς;

16. Τί ἦσαν αἱ ἀμφικτυονίαι καὶ ποῖα ἦτο ἡ σπουδαιότερα;—Πόσοι λαοὶ μετείχον τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου;—Πόσους ἀντιπροσώπους ἔπεμπεν ἑκάστη πόλις καὶ πῶς ἐκαλοῦντο οὗτοι;—Πόσας φορές τὸ ἔτος συνήρχετο τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ ποῦ καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τῶν Ἀμφικτυόνων;

17. Τί γνωρίζεις περὶ πανηγύρεων καὶ πόσαι ἐξ αὐτῶν κατέστησαν πανελλήνιοι;—Εἰπέ μοι περὶ Πυθίων;—Εἰπέ μοι περὶ Ἰσθμίων;—Εἰπέ μοι περὶ Νεμείων;—Εἰπέ μοι περὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων;—Τίς ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν νικητής εἰς τοὺς Ὀ-

λυμπιακοὺς ἀγῶνας ;—Τί ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἄλσος τῆς Ἀλτσεως ;—Πῶς ὠνομάζετο ἡ ὀλυμπιακὴ τετραστία καὶ εἰς τί ἐχρησίμευεν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

§ 18. Πολιτεία τῆς Σπάρτης.—Λυκούργος.

Ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτῆσεως οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Περιόικους καὶ τοὺς Ἑλλώτας. Σπαρτιάται ἐλέγοντο οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης, τὴν ὁποίαν κατήκουν. Περίοικοι, ἦτοι περίξ κατοικοῦντες, ὠνομάζοντο ἐκεῖνοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, ὅσοι ὑπετάχθησαν θεληματικῶς εἰς τοὺς κατακτητάς. Οὗτοι διετήρησαν τὴν προσωπικὴν των ἐλευθερίαν, κατήκουν τὰς περίξ τῆς Σπάρτης κώμας, ἐκαλλιέργουν ἐλευθέρως τὰ κτήματά των, καὶ ἐπλήρωνον φόρον τὸ ἥμισυ τῶν προϊόντων των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἔστερουντο πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀλλ' εἰς τὸν πόλεμον ἐλάμβανον μέρος. Ἑλλώτες δὲ ὠνομάσθησαν ὅσοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων ἠθέλησαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς κατακτητάς Δωριεῖς, ἀλλὰ νικηθέντες ἔγιναν δοῦλοι αὐτῶν. Οἱ Ἑλλώτες ἔζων καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλας οἰκιακὰς αὐτῶν ἐργασίας ἐκτελοῦντες, εἰς τὸν πόλεμον δὲ ἐπολέμουν ὡς φίλοι ἦτοι ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι στρατιῶται.

Ὁ Λυκούργος

Ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον κατακτητῶν ἐνωρὶς ἀνεφύησαν ἐριδές ἐνεκα τῆς ἀνισότητος τῶν περιουσιῶν καὶ διότι δὲν ὑπῆρχον νόμοι. Αἱ ταραχαὶ δὲν ἔλειπον. Τὰ δεινὰ ἐκορυφώθησαν. Ἡ ἀνομία ἐπλεόνασε. Καὶ ἡ πολιτεία διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἀλλ' ἀνεφάνη ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ἐκ τοῦ ὀλέθρου τὴν Σπαρτιατικὴν πολιτείαν, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ περιώνυμος Λυκούργος, ὁ μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Λυκούργου δὲν γνωρίζομεν τίποτε βέβαιον καὶ

ἀσφαλές. Αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου τούτου νομοθέτου τῆς Σπάρτης εἶνε συγκεχυμέναι. Τινὲς νομίζουν ὅτι τὸ ὄνομα Λυκοῦργος εἶνε ἐπίθετον τοῦ φωτοδόλου δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις δὲ αὐτοῦ ἱερατικὸν σῶμα ἐθέσπισε τοὺς νόμους τῆς Σπαρτιατικῆς πολιτείας. Ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸ σκότος, τὸ ὅποιον περιβάλλει τὸν βίον τοῦ Λυκοῦργου, δὲν δικαιοῦμεθα ν' ἀρνηθῶμεν τὴν προσωπικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ. Ὁ Λυκοῦργος ἐξῆσε καὶ ἔδρασε μεταξὺ τοῦ 850 καὶ 800 π.Χ.. Λέγεται δὲ ὅτι μετέβη εἰς τὴν Κρήτην καὶ διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν χρόνον μελετῶν τὸ πολίτευμα αὐτῆς· προσέτι δὲ ὅτι μετέβη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐγνώρισε τὰ ἀθάνατα ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἔφερεν εἰς τὴν Σπάρτην.

§ 19. Νομοθεσία τοῦ Λυκοῦργου.

Ὁ Λυκοῦργος διὰ τῆς νομοθεσίας του τρία τινα κύριως ἐξήγησε νὰ ρυθμίσῃ α') τὸ πολίτευμα β') τὴν περιουσίαν καὶ γ') τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων συμφώνως μὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς δωρικῆς φυλῆς καὶ μὲ τὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν οἱ κατακτηταὶ εἰς τὴν χώραν.

α') Πολιτικοὶ θεσμοί.—Ἀφ' οὗτου οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Λακωνικὴν, ὑπῆρχον πάντοτε εἰς τὴν Σπάρτην δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐφημίζοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ Εὐρυσθέους καὶ τοῦ Προκλέους. Ὁ Λυκοῦργος διέτηρησε τὸν θεσμόν τῆς διπλῆς βασιλείας, συνέστησε δὲ τὴν γερουσίαν. Ἡ γερουσία ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσιν ὀκτὼ γερόντων ἰσοβίων, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο ἐξ ἐκείνων οἵτινες ὑπερέβησαν τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ εἶχον τὸ ἦθος ἀμεμπτον. Προήδρευον δὲ τῆς γερουσίας οἱ δύο βασιλεῖς. Ἡ γερουσία ὁμοῦ μὲ τοὺς βασιλεῖς συνεσκέπτετο προηγουμένως περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων, ὅσαι ἐμελλον νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ, ἐδίκαζε δὲ ὡς ἀνώτατον ποινικὸν δικαστήριον καὶ ἦτο ἀρχὴ ἐντελῶς ἀνεύθυνος.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ὠνομάζετο ἀ π έ λ λ α καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον συμπληρώσει τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Αὕτη συνήρχετο κατὰ πάσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ διὰ βοῆς ν α ι ῆ ο ὕ ἐνέκρινεν ἢ ἀπέριπτε τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ τῶν βασιλέων.

Ἄλλη τις σπουδαία ἀρχὴ πολιτικὴ, ἣ ὁποία ἰδρύθη, ὥπως φρονοῦν

τινες, βραδύτερον, ἦτο ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων. Οἱ ἐφοροὶ ἦσαν πέντε καὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἀρχὰς οὗτοι εἶχον περιωρισμένην ἐξουσίαν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν παντοδύναμοι συγκεντρῶσαντες εἰς χεῖράς των πᾶσαν ἐξουσίαν. Ἡδύναντο νὰ παύουν τοὺς ἄρχοντας, ἐκτὸς τῶν γερόντων (γερουσιαστῶν) καὶ νὰ ἐπιβάλλουν εἰς αὐτοὺς πρόστιμον καὶ φυλάκισιν. Ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν ὅλων τῶν πολιτῶν. Καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἡδύναντο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν παρηκολούθουν πάντοτε τὸν ἐκστρατεύοντα ἐκ τῶν δύο βασιλείων. Μόνοι οἱ ἐφοροὶ εἶχον τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ παρακάθηνται εἰς τὰ συσσίτια.

β') Ἀναθασμὸς τῆς γῆς καὶ διατάξεις περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωτικοῦ βίου. — Ὁ Λυκοῦργος διὰ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἰσότητα εἰς τὴν Σπάρτην προέβη εἰς τὸ τολμηρὸν μέτρον τοῦ ἀναθασμοῦ τῆς γῆς. Διήρρεσεν ὅλην τὴν γῆν εἰς ἑννέα χιλιάδας ἴσους κλήρους, ἤτοι μερίδια, διὰ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ εἰς τριάκοντα χιλιάδας μικροτέρους διὰ τοὺς Περιοίκους, καὶ ὥρισε διὰ νόμου νὰ μὴ δύνανται κανεῖς μήτε Σπαρτιάτης μήτε Περίοικος νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ διανείμῃ τὸν κληρὸν του. Ὁ κληρὸς μετέβαινε κληρονομικῶς ἀπὸ τὸν πατέρα εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν, ὅστις ὑπεχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ ὅλην τὴν οἰκογένειαν.

Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταπολεμήσῃ τὴν φιλοχρηματίαν ἀπηγόρευσε τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ νομίσματα, ἐπέτρεψε δὲ τὴν χρῆσιν μόνον τῶν σιδηρῶν, τὰ ὅποια ἕνεκα τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν. Διὰ νὰ ἀποδιώξῃ δὲ ἐκ τῆς Σπάρτης τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τρυφηλότητα καὶ νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐγκρατεῖς καὶ ὀλιγαρχεῖς, συνέστησεν ἢ μᾶλλον ἀνενέωσε τὰ συσσίτια. Ὅλοι δηλαδὴ οἱ Σπαρτιάται καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς, πλὴν τῶν γυναικῶν, ὑποχρεωτικῶς συνήρχοντο καὶ συνέτρωγον εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰσφέροντες κατὰ μῆνα ὁρισμένον ποσὸν ἀλεύρου, οἴνου, τυροῦ καὶ σύκων· προσφιλῆς δὲ τροφή ἦτο ὁ μέλας ζυμὸς, ὅστις συνίστατο ἀπὸ χοίρειον κρέας, ὄξος καὶ ἄλας, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἔβαπτον τὸν κριθινὸν ἄρτον.

γ') Ἀγωγή τῶν παιδῶν. — Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος κατέβαλε μεγάλην φροντίδα περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν. Εὐθὺς ὥς ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον ἐξητάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἂν μὲν εὐρίσκετο ἀρτιμελές καὶ ὑγιές, ἐδίδοτο εἰς τοὺς γονεῖς διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψουν· ἀλλ' ἂν εὐρίσκετο καχεκτικὸν καὶ δόσμορφον, ἐρρίπτετο εἰς τοὺς ἀπὸ θανάτου

τόπον βαρυσώδη πλησίον τοῦ Ταυγέτου. Τὰ ὑγιᾶ καὶ εὐρωστα παιδία ἀνέτρεφον οἱ γονεῖς μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των· ἔπειτα δὲ τὰ παρελάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε διὰ τὴν παραιτέρω ἀνατροφὴν των.

Οἱ παῖδες ἀντρέφοντο μὲ πάσαν σκληραγωγίαν. Συνήθιζον νὰ ὑποφέρουν εὐκόλως τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος καὶ τὴν ζέστην. Ἐβάδιζον ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδητοι. Ἐφόρουσαν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα θέρος καὶ χειμῶνα. Ἐκοιμῶντο ἐπάνω εἰς στρωμνὰς ἐκ καλάμων, τοὺς ὁποίους μόνοι ἔκοπτον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Γράμματα ὀλίγα ἐμάνθανον. Ἐγυμνάζοντο δὲ ἀδιακόπως εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ ἀκόντιον καὶ ἐν γένει μεταχειρίζοντο μὲ πολλὴν εὐστροφίαν καὶ τέχνην πᾶν ὅπλον.

Ἐδιδάσκοντο νὰ εἶνε σεμνοὶ κατὰ τὸ ἦθος, νὰ σέβωνται καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται σιωπηλοὶ καὶ ὥς ἀγάλματα ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, ν' ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν γερόντων μὲ ὀλίγας λέξεις. Τοῦτο δὲ ἐκαλεῖτο λακωνισμὸς ἢ λακωνικὸς ὁμιλεῖν. Ἐμάνθανον προσέτι οἱ παῖδες μουσικὴν καὶ χορὸν στρατιωτικὸν (πυρρίχην). Ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλα πολεμικὰ ᾠσματα, τὰ ὁποῖα ἐξύμνουσαν τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πεσόντας καὶ ἔφεγον τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Σπαρτιάτης ἐθεώρει καθήκον του νὰ μάχεται καὶ ν' ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ὅστις ἐφοβεῖτο εἰς τὴν μάχην καὶ ἐτρέπετο εἰς φυγὴν, ἐθεωρεῖτο ἄτιμος καὶ περιεφρονεῖτο ὑπὸ πάντων. Κανεὶς δὲν ἐδίδεν εἰς αὐτὸν οὔτε πῦρ οὔτε ὕδωρ.

Καὶ αἱ παρθένοι τῶν Σπαρτιατῶν ἀντρέφοντο ὅπως καὶ οἱ παῖδες. Ἦσκούντο καὶ αὐταὶ εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὸ ἀκόντιον. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καθίσταντο ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοί. Ἡ Σπαρτιάτις τὰ πάντα ἐθυσίαζεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Δίδουσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν της, ὅταν αὗτος μετέβαινεν εἰς τὸν πόλεμον, ἔλεγεν εἰς αὐτόν, Ἡ τὰ ν ἢ ἐπὶ τᾶς, δηλαδή ἢ ταύτην νὰ φέρῃς ὀπίσω νικητῆς, ἢ ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σὲ φέρουν νεκρόν.

Ἡ Σπάρτη σύμφωνα μὲ ῥητὸν νόμον τοῦ Λυκούργου ἔμεινεν ἀτεί-

χιστος, διότι ὡς τείχη αὐτῆς ἀπροσμάχητα ἐχρησίμευον ἢ ἀνδρεία καὶ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν.

Ἀδελφείας.

18—19. Εἰς πόσας τάξεις διηροῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς;—Τίνες ἦσαν οἱ Σπαρτιᾶται, τίνες οἱ Περίοικοι καὶ τίνες οἱ Ἕλωτες;—Τί γνωρίζεις περὶ Λυκούργου; Πόσα τινὰ ἐξήγησε νὰ ρυθμίσῃ ὁ Λυκούργος διὰ τῆς νομοθεσίας του καὶ κατὰ τίνα τρόπον;—Πόσοι βασιλεῖς ἦσαν ἐν Σπάρτῃ καὶ πόθεν ἐφημιζόντο ὅτι κατήγοντο;—Τί γνωρίζεις περὶ γερονσίας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ;—Τί περὶ τῶν ἐφόρων;—Τί γνωρίζεις περὶ ἀναδικασμοῦ τῆς γῆς;—Διὰ τίνας μέσου κατεπολέμησε τὴν φιλοχρηματικὴν ὁ Λυκούργος;—Εἰπέ μου περὶ συσαιτῶν;—Πῶς ἀντρεφόντο οἱ παῖδες ἐν Σπάρτῃ;—Τί ἐκαλεῖτο λακωνισμός;—Τί ἐπάθαινον ἐν Σπάρτῃ οἱ δεῖλοι;—Ὅποια ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν παρθένων ἐν Σπάρτῃ;—Τί ἔλεγεν ἡ μήτηρ εἰς τὸν υἱὸν της, ὅταν ἐδίδοι τὴν ἀσπίδα ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν πόλεμον;—Εἶχε τείχη ἡ Σπάρτη;

§ 20. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743-724).

Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἡ Σπάρτη ἐνισχύθη ἐσωτερικῶς καὶ ἀνυψώθη εἰς μεγάλην δύναμιν, ἐξήγησε δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν της καὶ ἔξω τῆς Λακωνικῆς. Ὅθεν ἀπέδλεψε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πλουσίαν καὶ εὐφορον γειτονικὴν Μεσσηνίαν. Ἐν ἔτει λοιπὸν 743 οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον αἰφνιδίως τὴν ὀχυρὰν πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν καὶ ἐκ ταύτης ὀρμώμενοι ἐλεηλάτουν τὴν Μεσσηνίαν. Οἱ Μεσσηνιοὶ κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσαν γενναίως τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθέντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρήσουν ἐπὶ πλέον τὴν ὑπαιθρον χώραν ἀπεσύρθησαν καὶ ἐκλείσθησαν μετὰ τὸν βασιλέα των Εὐφάνην εἰς τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ ἐξηκολούθησαν ἀνθιστάμενοι. Ἀλλὰ κατὰ τινα ἔφοδον τῶν Σπαρτιατῶν ἐφονεύθη ὁ Εὐφάνης, οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ τότε ἐξέλεξαν ὁμοφώνως βασιλέα τὸν ἀνδρεῖον Ἀριστοδήμον (729), ἀπόγονον τοῦ Κρεσφόντου, ὁ Ἀριστοδῆμος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠγωνίσθη διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Κατὰ τινα ἀπίθκνον παράδοσιν οὗτος ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὴν θυγατέρα του χάριν τῆς πατρίδος· κατόπιν δὲ ἐπειδὴ ἐταράσσετο καθ' ὕπνον ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς κόρης ἠτύοκτόνησεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον αὐτῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη περιέπεσεν εἰς τοὺς πολεμίους (724), ὁμοῦ δὲ μετὰ αὐτὴν καὶ ὅλη ἡ χώρα. Ἐκ τῶν Μεσσηνίων ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Πήγιον. Ὅσοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν ἐπὶ τὸν πόλεμον ἢ ἄλλως ἐμείναν εἰς τὴν χώραν ἐναγ-

κἀσθησαν νὰ καλλιεργοῦν ὡς εἴλωτες τὴν γῆν, ἣ ὁποία διαιρεθεῖσα εἰς κλήρους διενεμήθη εἰς τοὺς ἀκλήρους τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ πό- λεις τινές, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς δὲν ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν πό- λεμον, ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς αὐτάς ὑποχρεώσεις, εἰς τὰς ὁποίας καὶ οἱ Πελοῖοι τῆς Σπάρτης.

§ 21. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645-628).

*Ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης, εἰς
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου.*

Ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν. Ἀλλὰ ἡ νέα γενεὰ ἔλαβε τὰ ὅπλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐξ Ἀνδανείας νεαροῦ Ἀριστομένους, ὅστις κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ αἵμα- τος. Ὁ Ἀριστομένης ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τινα μάχην. Διὰ τὴν καταπλήξην δὲ αὐτοὺς εἰσῆλθεν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἀσπίδα μὲ τὴν ἐπι- γραφὴν «Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμο- νίων».

Οἱ Σπαρτιάται ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ περιέπεσαν εἰς ἐμψυ- λίστους ἔριδας καὶ στάσεις. Ὅσοι εἶχον λάβει κλήρους εἰς τὴν Μεσση- νίαν κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, τώρα ἐστερήθησαν παντὸς πόρου πρὸς συντήρησίν των, διότι οἱ ἐν Μεσσηνίᾳ κληροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι. Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας ταύτης ἀπῆλθον νέον ἀναδασμὸν τῆς Σπαρτιατικῆς γῆς. Ἡ Σπάρτη λοιπὸν διήνυε σπουδαίαν ἐσωτερικὴν κρίσιν, ἐκ ταύτης δὲ ἔσωσεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς Τυρταῖος, ὅστις ἦτο ἐξ Ἀφιδνῶν τῆς Λακωνικῆς.

Ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ φλογερὰ του πολεμικὰ ἄσματα ἀνώρθωσε τὸ φρόνημα τῶν Σπαρτιατῶν, κατέπαυσε τὰς ἐμψυλίστους ἔριδας καὶ ἐξή- γειρε τὴν φιλοπατρίαν αὐτῶν μεγάλως. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τινὰς μά- χας ἠνάγκασαν τοὺς Μεσσηνίους νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰ θρεινὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας, ἣ δὲ ἀπότομος καὶ δυσκολοπλησίαστος Εἵρα κατέστη τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων.

Ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη ὁ Ἀριστομένης υπερήσπιζε γενναίως τὴν Εἵραν, ἀποκρούων ὅλας τὰς προσβολὰς τῶν Σπαρτιατῶν, πολλάκις δὲ ἐξερ- χόμενος μὲ τὸν ἐπὶλεχτον στρατὸν του κατέστρεψε τὴν χώραν τῶν πο- λεμίων. Ἀλλὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας οἱ Σπαρτιάται κατῴρ- ψηφιοποιήθη ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θωσαν διὰ προδοσίας νὰ γίνουν κύριοι τῆς Εἵρας καὶ μαζί με αὐτὴν ὅλης τῆς Μεσσηνίας. Οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν πατρίδα· καὶ ἄλλοι μὲν μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι δὲ ἀπέκησαν εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνην, ὀλίγοι δὲ ἔμειναν εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ δὲ ἡρωϊκὸς Ἀριστομένης μετέβη εἰς τὴν Ῥόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανε πλησίον τοῦ γαμβροῦ του Διαγόρα, βασιλέως τῆς νήσου.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιάται ἐστρεψαν τὰ ὅπλα τῶν κατὰ τῶν Ἀρκάδων· ἀλλὰ μὴ καταρθώσαντες νὰ κυριεύσουν τὴν Τεγέαν ἠδυνήθησαν ἐπιτηδεῖως νὰ πείσουν τοὺς Τεγεάτας νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ἐπειτα ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ ἀφῆρσαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρεάτιν. Ἐκτοτε ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ἠυξήθη καὶ αἱ πλείσται πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς.

Ἀδελφότητες.

20—21. Πῶς ἤρχισεν ὁ α' Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσε:—Ποῦ ἀπεσφύρησαν οἱ Μεσσήνιοι;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀριστοδήμου καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ;—Πότε ἔπεσαν ἡ Ἰθώμη καὶ τί συνέβη μετὰ τοῦτο;—Πότε ἤρχισεν ὁ β' Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ τίς διέπρεψε κατ' αὐτόν;—Διὰ τίνας τολμήματος κατέπληξε τοὺς Σπαρτιάτας ὁ Ἀριστομένης;—Τί γνωρίζεις περὶ Τυρταίου;—Ποῦ ἀπεσφύρησαν ἐπὶ τέλους οἱ Μεσσήνιοι;—Πόσα ἔτη ὑπερήσπισε τὴν Εἰρὰν ὁ Ἀριστομένης;—Πῶς ἔπεσεν ἡ Εἶρα καὶ τί συνέβη μετὰ τοῦτο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

§ 22. Πολιτεία τῶν Ἀθηναίων.—Βασιλεία.—Ἀρχοντες.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς παλαιόθεν διηροῦντο εἰς τέσσαρας φυλάς καὶ κατέφκουν εἰς δώδεκα αὐτονόμους πόλεις. Ὁ Θησεύς, ὡς εἵπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἦνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχὴν καὶ κατέστησε κέντρον καὶ πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἐβασίλευον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀπόγονοι τοῦ Θησεῦς, ἕως ὅτου ἔλθων ἐκ τῆς Πύλου ὁ υἱὸς τοῦ Νηλέως Μέλανθος ἤρπασε τὴν βασιλείαν. Τοῦ Μελάνθου υἱὸς ἦτο ὁ Κόδρος. Ὅταν ἐβασίλευεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Κόδρος, οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατέλαβον ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὴν Ἀργολίδα, ἐκτείναντες τὰς κατακτήσεις των μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου διέβησαν καὶ τοῦτον καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὰ Μέγαρα, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ νὰ κυριεύσουν καὶ αὐτήν. Ἡ παράδοσις συνδέει τὴν ἀποδίωξιν τῶν Δωριέων ἐκ τῆς Ἀττικῆς μὲ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ Κόδρου. Ἀφοῦ δηλαδὴ οὗτος ἔμαθεν ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προεῖπεν εἰς τοὺς Δωριεῖς, ὅτι θὰ νικηθοῦν, ἐὰν φονεύσουν τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων, ἐνεδύθη φορέματα χωρικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων προσεποιήθη ὅτι συνέλεγε φρύγανα· προκαλέσας δὲ ἐπίτηδες φιλονικίαν πρὸς τινὰ Δωριέα στρατιώτην ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ Δωριεῖς, ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ φονευθεὶς χωρικός ἦτο ὁ Κόδρος, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀρκεσθέντες μόνον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Μεγάρων, τὰ ὅποια τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν πόλις δωρική.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων ἔγινεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μέδων. Βραδύτερον δέ, ἐπειδὴ τινες ἐκ τῶν βασιλέων ἦσαν μαλθακοὶ εἰς τὰ πολεμικά, ἐξελέχθη καὶ δεῦτερος ἄρχων, ὁ ὅποιος ὠνομάζετο πολέμαρχος καὶ εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολεμικῶν πραγμάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελέχθη καὶ τρίτος ἄρχων, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀπλῶς ἄρχων.

Ἀντὶ λοιπὸν ἐνὸς βασιλείως ἦσαν τρεῖς ἰσόβιοι ἄρχοντες. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πολέμαρχος, καθὼς εἵπομεν, ἐπεμελεῖτο τὰ πολεμικά πράγματα· ὁ ἄρχων εἶχε τὴν ἐποπτείαν τῆς διοικήσεως καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐχρονολογοῦντο τὰ ψηφίσματα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια ἔγγραφα· ἔθεν καὶ ἐπὶ ὧν ὁ μὲν ἄρχων εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους ὠνομάζετο· ὁ δὲ βασιλεὺς περιωρίσθη εἰς τὰ θρησκευτικὰ μόνον.

Μέχρι τοῦ 752 οἱ τρεῖς ἄρχοντες ἦσαν ἰσόβιοι. Ἐπειτα ἡ ἀρχὴ αὐτῶν περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη. Ἀπὸ δὲ τοῦ 683 ἔγιναν ἐνιαύσιοι καὶ ἀντὶ τριῶν ἐξελέγοντο ἐννέα καὶ ὅχι πλέον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κόδρου μόνον, ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν εὐπατριδῶν. Ἐκ τῶν ἐννέα ἀρχόντων οἱ ἐξ τελευταῖοι ὠνομάζοντο θεσμοθέται, εἶχον δὲ ἔργον νὰ φυλάττουν τοὺς θεσμοὺς διὰ νὰ τοὺς προσάγουν εἰς τὰς δίκας καὶ κρίνωνται συμφώνως πρὸς αὐτοὺς οἱ παρανομοῦντες.

Πλὴν τῶν ἐννέα ἀρχῶν ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλη ἀρχὴ μεγίστη, ἡ ἐξ Ἀρείου παγού βουλή. Αὕτη ἦτο φύλαξ τῶν νόμων καὶ ἐπετίθει τοὺς ἄρχοντας διὰ νὰ ἄρχουν συμπαφῶς μὲ τοὺς

νόμους. Οἱ Ἀρεοπαγῖται ἦσαν ἰσόβιοι καὶ τοιοῦτοι ἐγίνοντο οἱ ἐννέα ἄρχοντες μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των καὶ ἀφοῦ πρῶτον ἐδίδον εὐθύνας ἦτοι λόγον τῶν πράξεών των.

§ 23. Κύλων.

Οἱ εὐπατρίδαι, ἀφοῦ κατώρθωσαν νὰ καταλύσουν τὴν μοναρχίαν, μετέβαλον τὸ πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχικόν. Ὅλας τὰς ἀρχὰς κατεῖχον αὐτοί, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐφέροντο σκληρότατα. Ὡσαύτως αὐτοὶ κατεῖχον καὶ ὅλην τὴν γῆν, οἱ δὲ πένητες εἰργάζοντο τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν καὶ ἐπλήρωνον εἰς τὸν κύριον τὰ πέντε ἕκτα τῶν προϊόντων, ἐκράτουν δὲ δι' ἑαυτοὺς τὸ ἓν ἕκτον διὰ τὴν ἐργασίαν των, ὠνομάζοντο δὲ *π ε λ ά τ α ι* καὶ *έ κ τ η μ ό ρ ο ι*. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπλήρωνον τὰς μισθώσεις, ἐγίνοντο δοῦλοι τῶν πλουσίων καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ὡσαύτως ἐγίνοντο δοῦλοι καὶ ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσουν τὰ χρέη των εἰς τοὺς δανειστάς, διότι οἱ δανεισμοὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωματίων. Ἐν γένει δὲ ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἦτο ἀθλιωτάτῃ καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν πλουσίων μέγιστον.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ πλοῦσιός τις ὀλυμπιονίκης Ἀθηναῖος, ὀνόματι Κύλων, γαμβρὸς τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους. Βοηθούμενος οὗτος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπαδῶν του καὶ τοῦ πενθεροῦ του κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν τῇ 636 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γίνῃ τύραννος. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του δὲν ἐπέτυχεν. Ὁ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἄρχων Μεγακλῆς, υἱὸς τοῦ Ἀλκμεωνος, ἐπολιόρχησε στενωπὸς τὸν Κύλωνα. Καὶ οὗτος μὲν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ Μέγαρα πρὸς τὸν πενθερόν του, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ κατέφυγον ὡς ἰκέται εἰς τὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀφοῦ δὲ ἔκαμαν σπονδὰς πρὸς τὸν Μεγακλέα διὰ νὰ δικασθοῦν, ἐνῶ κατήρχοντο ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐσφάγησαν οἱ περισσότεροι ἐμπροσθεν τοῦ βωμοῦ τῶν Εὐμενίδων, πλησίον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ πράξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβημα πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη *Κυ λ ω ν ε ι ο ν ἄ γ ο ς*. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμικὴ νόσος, ὁ δεισιδαίμων λαὸς ἀπέδωκε ταύτην εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὡς ἐ ν α γ ε ῖ ς, ἦτοι κατηραμένοι, εἴλκυσαν ἐναντίον των τὸ κοινὸν μῖσος. Διὰ τοῦτο ὑπεβλήθησαν εἰς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Καὶ οἱ μὲν ζῶντες κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον

ἐξορίαν, τὰ δὲ ὅσα τῶν ἀποθανόντων ἐξεβλήθησαν ἐκ τῶν τάφων καὶ ἐρρίφθησαν ἔξω τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ τῶν ταραχῶν τούτων ὠφελοῦμενοι οἱ Μεγαρεῖς ἀψήρεσαν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους τὴν Σαλαμίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δεισιδαιμονία κατεῖχεν ἀκόμη τὴν πόλιν, προσεκλήθη ἐκ τῆς Κρήτης ὁ σοφὸς γέρων Ἐπιμενίδης, ὁ ὁποῖος διὰ θυσιῶν ἐκαθάρισεν αὐτήν.

§ 24. Δράκων.

Ἡ μερίς, ἡ ὁποία ἤρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξηκολούθει νὰ πιέζῃ διαφοροτρόπως τὸν λαόν, ὅστις ἕνεκα τούτου ἐστασίαζε συχνάκις. Τὸ κακὸν ἐπετεινετο καὶ διότι οἱ εὐπατρίδαι κατέχοντες καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐδίκαζον σύμφωνα μὲ παλαιούς καὶ ἀγράφους νόμους, πάντοτε δὲ ἀπέδιδον τὸ δίκαιον εἰς τοὺς πλουσίους. Ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἀπήτησε γραπτοὺς νόμους, οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν Δράκοντα τῷ 621 νὰ συγγράψῃ νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἐλπίς ν' ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ Δράκων συνέγραψε νόμους ποινικοὺς καὶ πολιτικοὺς. Διὰ τῶν πρώτων ὥρισε τὰς ποινὰς τῶν ἐγκλημάτων, διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὥρισε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Καὶ τὰς μὲν ποινὰς ὥρισεν ὡς ἐξῆς. Ὁ ἐκ προμελέτης ἀνθρωποκτόνος ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον καὶ ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐδημεύετο. Ὁ ἐξ ἀμελείας ἀνθρωποκτόνος κατεδικάζετο εἰς παντοτινὴν φυγὴν καὶ ἐπετρέπετο εἰς πάντα πολίτην νὰ φωνεύσῃ ἀτιμωρητὶ αὐτόν, ἐὰν ἐτόλμα νὰ διαμείνῃ ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς. Μὲ θάνατον ἐτιμωροῦντο καὶ οἱ κλέπται. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐγκλήματα ἐτιμωροῦντο αὐστηρότατα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μὲ θάνατον. Ἐν γένει ἡ ποινικὴ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος ἦτο αὐστηροτάτη.

Τὰ δὲ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ἐκανόνισεν ὁ Δράκων ὡς ἐξῆς. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ ἡ βουλὴ. Εἰς τὴν πρώτην ἐλάμβανον μέρος ὅλοι ὅσοι ἠδύνατο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ἐξοπλιζόμενοι μὲ ἰδικὰ τῶν ἐξοδα. Ἡ δὲ βουλὴ ἀποτελεῖτο ἐκ τετρακοσίων καὶ ἐνὸς μελῶν. Καὶ οἱ βουλευταὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ ἐξελέγοντο διὰ κλήρου ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Δύο δὲ φορές ὁ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρξῃ καμμίαν ἀρχήν, πρὶν κληρωθῶν ἅπαντες. Ὁ Ἀρεῖος πάγος διετήρησε τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον εἶχεν.

Ἀδοκῆδεις.

22—24. Πῶς διηροῦντο παλαιότερον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς;—Ποίαν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰσήγαγεν ὁ Θησεύς;—Τί γνωρίζεις περὶ Μελάνθου;—Εἰπέ μοι, τι γνωρίζεις περὶ Κόδρου;—Τίς ἐγένεν βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου;—Ὅποιαν μεταβολὴν ὑπέστη βαθμιαίως τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν Μέδοντα;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου;—Περίγραφόν μοι τὴν κατάστασιν τῶν ἐν Ἀθήναις πραγμάτων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας;—Τί γνωρίζεις περὶ Κύλωνος;—Τί καλεῖται «Κυλώνειον ἄγος»;—Τίς ἦτο ὁ Ἐπιμενίδης;—Τίς ἦτο ὁ Δράκων;—Πόσων εἰδῶν νόμους συνέγραψεν ὁ Δράκων;—Πῶς ὥριζε τὰς ποινὰς ὁ Δράκων;—Εἰς τίνας ἀνέθηκε τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ὁ Δράκων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων ἐπὶ Δράκοντος;

§ 25. Σόλων.

Ὁ Σόλων κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου. Ὅταν ἦτο νέος, ἐπεχείρησε πολλὰ ταξείδια χάριν ἐμπορίου, ἴσως δὲ καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ξένους τόπους καὶ ἀποκτήσῃ μεγαλειτέραν πείραν, διότι ἦτο φιλομαθέστατος. Καὶ ὅταν ἐγένε πρεσβύτης, ἔλεγε «Γηράσκω αἰὶ διδασκόμενος».

Ὁ Σόλων προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ τὴν πείραν του καὶ τὴν πολιτικὴν του σύνεσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν πολὺν χρόνον πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς διὰ νὰ ἀνακτήσουν τὴν Σαλαμίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηρῶδον ἐκ τοῦ πολέμου, ἔθεσαν νόμον, κατὰ τὸν ὅποιον ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε προτείνει νὰ ἐπαναλάβουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Μεγαρέων διὰ τὴν Σαλαμίνα.

Ὁ Σόλων ἐλυπεῖτο παρὰ πολὺ βλέπων τὴν ὥραϊαν ταύτην νῆσον νὰ τὴν κατέχουν οἱ Μεγαρεῖς. Διὰ ν' ἀποφύγῃ λοιπὸν τὴν ἐκ τοῦ νόμου τιμωρίαν, προσεποιήθη ἡμέραν τινὰ τὸν παράφρονα, ἐπήδησεν ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἦλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ἐνθουσιῶδες ποίημα, ἐπιγραφόμενον «Σαλαμίς». Ὁ λαὸς ἐνθουσιασθεὶς λαμβάνει τὰ ὅπλα καὶ ἐκλέξας στρατηγὸν τὸν Σόλωνα ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Μεγαρέων, νικᾷ αὐτοὺς καὶ ἀνακτᾷ τὴν Σαλαμίνα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος διεφημίσθη.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος δὲν εἶχον βελτιώσει διόλου τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ. Οἱ πολλοὶ ἐξηκολούθουν νὰ δουλεύουν εἰς τοὺς ὀλίγους. Οἱ δανεισμοὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων καὶ ἡ γῆ ὅλη ἀνῆκεν εἰς τοὺς ὀλίγους. Ὅθεν καὶ πάλιν ἐστασίασεν ὁ δῆμος κατὰ τῶν πλουσίων, αἱ δὲ δύο φατρίαι ἐπὶ πολὺ ἴσταντο ἀντιμέτωποι ἀλλήλων.

Τότε ἀπὸ κοινοῦ ἐξέλεξαν συμφιλιωτὴν καὶ ἄρχοντα τὸν Σόλωνα τῷ 594 καὶ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ μεταρρυθμίῃ τὴν πολιτείαν κατὰ τρόπον, ὁ ὅποιος νὰ συμβιδάξῃ τὰς δύο ἀντιμαχομένας φατρίας. Ὡς δὲ ἦτο γενναῖος στρατηγὸς καὶ ἐξοχος ποιητὴς ὁ Σόλων, οὕτω καὶ ὡς νομοθέτης ὑπῆρξε μέγας.

§ 26. Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος.

Ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Σόλων, κατὰ πρῶτον ἡλευθέρωσε τὸν δῆμον ἀπαγορεύσας τοῦ λοιποῦ νὰ δανείζωνται οἱ πολῖται ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων. Ὅσοι δὲ διὰ χρέη εἶχον γίνεαι δοῦλοι ἡλευθερώθησαν. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι εἶχον πωληθῆ ἔξω τῆς Ἀττικῆς ὡς δοῦλοι ἐξηγοράσθησαν καὶ ἡλευθερώθησαν. Ἐπειτα ὁ Σόλων ἔκαμεν ἀποκοπὰς ἐξ ὧν τῶν χρεῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων. Αἱ ἀποκοπαὶ αὗται ὠνομάσθησαν σεῖσάχθαια, διότι δι' αὐτῶν ἀπεσείσθη τὸ ἀφόρητον βάρος, τὸ ὅποιον ἐπίεζε τὸν λαόν. Διὰ νὰ μὴ ζημιωθοῦν δὲ οἱ πλούσιοι, ἡὔξησε τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος. Τοιουτοτρόπως ἡ μὲν ἀντι᾽ ἐβδόμηκοντα τριῶν δραχμῶν, ὡς ἐτιμᾶτο πρότερον, ἐτιμᾶτο τώρα ἑκατὸν δραχμάς.

Τὰ δὲ πράγματα τῆς πολιτείας ὁ Σόλων ἐκανόνισεν ὡς ἑξῆς. Διέτηρξε τὴν προϋπάρχουσαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς πεντακοσίους, ἑπτακίτους, ἑξακίτους καὶ θήτας. Καὶ πεντακοσιομέδιμμοι μὲν ὠνομάζοντο ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν πεντακοσίων μεδίωνων σίτου καὶ κριθῆς ἢ μετρητὰς (¹) οἶνου καὶ ἐλαίου ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Ἑπτακίτες δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα τριακοσίων μεδίωνων ἢ μετρητὰς καὶ ἠδύναντο νὰ τρέφουν πολεμικὸν ἵππον. Ζευγίται δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα διακοσίων μεδίωνων ἢ μετρητὰς καὶ ἔτρεφον ἓν ζευγὸς γεωργικῶν βοῶν. Θῆτες δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν διακοσίων μεδίωνων ἢ μετρητῶν.

Ὅλοι αἱ ἀρχαὶ ἐξελέγοντο ἀπὸ τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις. Οἱ θῆτες δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς καμμίαν ἀρχὴν καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι φόρων· ἐλάμβανον δὲ μὲν μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

¹) Ὁ Ἀττικὸς μέδιμμος ἦτο μέτρον ξηρῶν καρπῶν (σίτου, κριθῆς) καὶ εἶχε βάρος τριάκοντα ἑξ. περίπου ὀκάδων, ὁ δὲ μετρητὴς ἦτο μέτρον ὑγρῶν ἴσον πρὸς τρία τέταρτα τοῦ μεδίου.

Ὁ Σόλων διετήρησε καὶ τὴν βουλήν, τὴν ὁποίαν εἶχε καταστήσει ὁ Δράκων, ὥρισε δὲ τοὺς βουλευτὰς εἰς τετρακοσίους, (ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης φυλῆς). Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Ἡ βουλή συνεζήτει προηγουμένως πᾶν ζήτημα, τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἐξέφερεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν γνώμην της, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ γνώμη της αὕτη *π ρ ο θ ο ὕ λ ε υ μ α*. Τὸ προβούλευμα τοῦτο ὑπεβάλετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἦτο αὕτη κυρία νὰ ἐγκρίνῃ ἢ ν' ἀπορρίψῃ αὐτό.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. Αὕτη ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστάς, ἐζήτει παρ' αὐτῶν εὐθύνας ἦτοι λόγον τῶν πράξεών των μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των, ὥριζε τοὺς φόρους, ἀπεφάσισε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ὡς καὶ περὶ συμμαχιῶν.

Ἡ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου διετήρησε τὴν ἐποπτείαν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ πρότερον. Ἄλλ' ὁ Σόλων ἔδωκεν εἰς αὐτὴν εὐρυτέραν ἐξουσίαν. Ἐπετῆρει αὕτη τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων, τὰ ἥθη τῶν πολιτῶν καὶ τὴν θρησκείαν, καὶ ἐτιμῶρει τοὺς ἀργούς, τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς ἀσεβεῖς· ἐδίκασε δὲ τὰς φονικὰς καὶ τὰς περὶ ἐμπρησμοῦ δίκας, ὡς καὶ τὰς περὶ ἀποπειρας καταλύσεως τῆς δημοκρατίας.

Ὁ Σόλων κατέστησε μέγα δικαστήριον, τὸ ὅποιον ὠνομάζετο Ἡλιαία. Τὸ δικαστήριον τοῦτο παρελάμβανεν ἐξ χιλιάδας δικαστάς (ἡλιαστάς), οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν συμπληρωσάντων τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Διηρεῖτο δὲ εἰς δέκα τμήματα, καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἶχε πεντακοσίους δικαστάς. Οἱ ὑπολειπόμενοι χίλιοι ἦσαν ἀναπληρωτικοί.

Ἐπειδὴ ἐβλεπεν ὁ Σόλων ὅτι ἡ πόλις πολλάκις ἐταράσσετο ὑπὸ στάσεων, τινὲς δὲ ἐκ τῶν πολιτῶν ἔνεκα ῥαθυμίας ἔμενον ἀδιάφοροι, ἔθεσε νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσετο ἄ τ ι μ ο ς, τουτέστιν ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, ἐκεῖνος ὅστις ἐν καιρῷ στάσεως ἔμεινεν οὐδέτερος, ἦτοι δὲν ἐλάμβανε τὰ ὅπλα οὔτε ὑπὲρ τῆς μιᾶς οὔτε ὑπὲρ τῆς ἄλλης φατρίας· καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείπηται ἡ πολιτεία εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πονηρῶν.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Καὶ περὶ βιομηχανίας καὶ περὶ ἐμπορίου ἔλαβε πρόνοιαν ὁ Σόλων· ὡσαύτως καὶ περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, ὑποχρεώσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ διδάσκουν τοὺς παῖδάς των τὰ γράμματα, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐδδόμου ἔτους μέχρι τοῦ δεκάτου ἐδδόμου οἱ παῖδες ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς παλαίστρας καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια διὰ νὰ γίνωνται ῥωμαλέοι καὶ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος. Ὅπως οἱ Σπαρτιᾶται, οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον ἐθεώρουν ὡς τὸν ἐνδοξότατον, τοὺς δὲ ἐν πολέμῳ πεσόντας ἔθαπτεν ἡ πατρίς μετὰ μεγάλας τιμᾶς.

Ἀφοῦ ὁ Σόλων ἐπεράτωσε τοὺς νόμους του, ὥρکیσθησαν ἔθλοι οἱ πολῖται νὰ τηροῦν αὐτούς. Ἀλλ' ἡ διάρκεια αὐτῶν δὲν προεμηνύετο μακρά. Ὁ μὲν δῆμος ἤλπιζεν ἀναδασμὸν (διανομὴν ἐκ νέου) ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε τοῦτο· οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐστενοχωροῦντο διὰ τὸν περιορισμὸν τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων καὶ διὰ τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεώς των. Ἐνεκα τούτου ὁ Σόλων καθ' ἐκάστην παρηνωχλεῖτο. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τὰς ἐνοχλήσεις καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ μεταβάλλῃ τι ἐκ τῶν κειμένων νόμων, ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μετέβη εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ἣ δὲ ἀποδημία του αὕτη διήρκεσε δέκα ἔτη.

Ἀδελφείας.

25—26. Τίς ἦτο ὁ Σόλων καὶ πότε τὸ πρῶτον διεφημίσθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ;—Ὅποια ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Σόλωνος;—Τί ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα αἱ δύο μερίδες καὶ τί ἐπέτρεψαν εἰς αὐτόν;—Εἰς ποῖον σπουδαῖον μέτρον προσέβη ὁ Σόλων εὐθὺς ὡς ἐξελέχθη ἄρχων;—Τί ἦτο ἡ σεισάχθεια;—Ποίαν προὑπάρχουσαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν διετήρησεν ὁ Σόλων;—Τίνες ἐκαλοῦντο πεντακκοισιομέδωνοι, τίνες ἱππεῖς, τίνες ζευγίται καὶ τίνες θῆτες;—Ἐκ τίνων ἐξελέγοντο αἱ ἀρχαί;—Οἱ θῆτες μετεῖχον ἀρχῆς τινος ἢ ὅχι;—Πῶς ἐκάνοντες τὰ τῆς Βουλῆς ὁ Σόλων καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἔργον αὐτῆς;—Ἐκ τίνων ἀπετελεῖτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ ποῖα ἦσαν τὰ ἔργα αὐτῆς;—Ποίαν δικαιοδοσίαν ἔλαβεν ἐπὶ Σόλωνος ὁ Ἄρειος Πάγος;—Τί ἦτο ἡ Ἡλιαία;—Ποίαν πρόνοιαν περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν ἔλαβεν ὁ Σόλων;—Προεμηνύετο μακρά ἡ διάρκεια τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος;—Διὰ τί ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Σόλων, ποῦ μετέβη καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν ἡ ἀποδημία του;

§ 27. Παράλιοι, Πεδινοί, Διᾱκριοί.

Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι διήγον ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀλλὰ κατόπιν αἱ στάσεις ἐπανελήφθησαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσέλαβον τοπικὸν χαρακτήρα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀ-

θηναῖοι διηρέθησαν εἰς τρεῖς πολιτικὰς μερίδας, εἰς τὴν μερίδα τῶν Παραλίων, εἰς τὴν μερίδα τῶν Πεδινῶν καὶ εἰς τὴν μερίδα τῶν Διακρίων. Ὀνομάσθησαν δὲ αἱ τρεῖς αὗται πολιτικαὶ μερίδες ἐκ τῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια κατῴκουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των. Καὶ οἱ μὲν Παράλιοι κατῴκουν τὴν νοτιανατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡσυχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἔχοντες δὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεγακλέα ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. Οἱ δὲ Πεδινοὶ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, τὰ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὴν Μεγαρίδα. Εἰς τούτους ἀνῆκον οἱ πλούσιοι καὶ οἱ κτηματῖαι, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν κυβέρνησιν ὀλιγαρχικὴν. Οἱ δὲ Διάκριοι κατῴκουν τὰς πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὄρεινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, τὰ ὅποια ἐκαλοῦντο Δ *ι* α *κ* ρ *ί* α. Εἰς τούτους ἀνῆκον οἱ πενέστεροι, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Πεισίστρατον ἐζήτουν ἀναδασμὸν τῆς ὅλης γῆς.

§ 28. Πεισίστρατος.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο συγγενὴς τοῦ Σόλωνος, εἶχε δὲ διαπρέψει εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων. Ἦτο εὐγλωττος, φιλόανθρωπος καὶ εὐπροσῆγορος. Μὲ τὰ προτερήματά του ταῦτα ἐφείλκυσε τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ἐκ τούτου ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ κατώρθωσε, καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν τῇ 560. Ἄλλ' οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του Λυκοῦργος καὶ Μεγακλῆς ὁμοφρονήσαντες ἐξεδιώξαν αὐτόν. Μετὰ τινα χρόνον συμφιλιωθεὶς μὲ τὸν Μεγακλέα ἐπανῆλθε καὶ κατέλαβε πάλιν τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἡ φιλία αὕτη πρὸς τὸν Μεγακλέα δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ὁ Πεισίστρατος ἐξεδιώχθη δευτέραν φορὰν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἔμεινεν ἔνδεκα ἔτη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἑρετρίων, τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ ἐκπτώτου τυράννου τῆς Νάξου Λυγδάμιος ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατέλαβεν ἐκ τρίτου τὴν ἀρχήν· διετήρησε δὲ αὐτὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρξεν ἡπία, δικαία καὶ φιλόανθρωπος. Ἐκυβέρνησεν οὗτος συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον. Ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων. Πρῶτος ἱδρυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας δημοσίαν βιβλιοθήκην. Συνέλεξε καὶ κατέγραψε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ διέταξε ν' ἀπαγγέλλωνται δολόκληρα κατὰ τὴν ἑορτὴν

τῶν Παναθηναίων. Ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ διάφορα κτίρια. Ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (129 μ. Χ.) ὠκοδόμησε ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανός. Ἐν γένει ὁ Πεισίστρατος ἀνύψωσε τὰς Ἀθήνας καὶ κατέστησεν αὐτὰς κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Διὰ τοῦτο δικαίως θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε δὲ τῷ 527.

Ἀδοκίμεις.

27—28. Εἰς ποίας πολιτικὰς μερίδας διηρέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος καὶ πόθεν ἔλαβον αὐταὶ τὰ ὀνόματα;—Τίνες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτικῶν τούτων μερίδων καὶ τί ἐπεδίωκεν ἑκάστη;—Τίς ἦτο ὁ Πεισίστρατος καὶ πῶς κατέρωθωσεν οὗτος νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν;—Ποσάκις ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ πῶς ἐπανῆλθεν;—Εἰπέ μοι ὅ, τι γνωρίζεις περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεισιστράτου καὶ πῶς οὗτος θεωρεῖται;

§ 29. Πεισιστρατίδαι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἰππίας, ἔχων συνάρχοντα τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Ἰππαρχον. Καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐκυδέρνων κατ' ἀρχὰς πολὺ καλὰ, ὥπως ὁ πατήρ των. Ἀλλ' ὁ Ἰππαρχος ἐκδικούμενος προσωπικὸν πάθος κατὰ τινος εὐγενοῦς νέου, ὀνομαζομένου Ἀρμόδιου, ἀπηγόρευσεν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ *κ α ν η φ ο ρ ῇ σ η* μαζί μὲ ἄλλας παρθένους, τοῦτ' ἔστι νὰ φέρῃ κάνιστρον ἀνθέων κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην ὕβριν δὲν ἠνέχθη ὁ Ἀρμόδιος. Ὅθεν μὲ τὸν στενὸν φίλον του Ἀριστογείτονα καὶ ἄλλους παρεσκεύασε συνωμοσίαν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταλύσουν τὴν τυραννίδα· ἐμελλε δὲ ἡ κατάλυσις νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην οἱ συνωμόται μόνον τὸν Ἰππαρχον κατέρωθωσαν νὰ φονεύσουν· ἐφονεύθησαν ὅμως καὶ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ὁ μὲν πρῶτος εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰππαρχοῦ ὑπὸ τῶν δορυφόρων τούτου, ὁ δὲ Ἀριστογείτων μετὰ τινας ἡμέρας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰππίου.

Ἐκτοτε ὁ Ἰππίας κατέστη σκληρότατος. Πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν ἐφόνευσε καὶ ἄλλους ἐξώρισε καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν. Ὅθεν καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ ἐναντίον αὐτοῦ ἐκορυφώθη. Τότε οἱ Ἀλκμεωνίδαι, Ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια πλουσιωτάτη καὶ ἰσχυροτάτη, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Κλεομένου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἐπολιόρχησαν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὸν Ἱππίαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν ἠνάγκασεν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν· μετέβη δὲ εἰς τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν. Τοιοῦτοτρόπως αἱ Ἀθῆναι ἡλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν τυραννίδα.

§ 30. *Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος
ὑπὸ τοῦ Κλεισθένης.*

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἐστασίαζον ἀναμεταξύ των ὁ Ἰσαγόρας, φίλος τῶν τυράννων, καὶ ὁ Κλεισθένης, υἱὸς τοῦ Μεγακλέους. Ὑπερισχύσας δὲ ὁ Κλεισθένης μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος καὶ κατέστησεν αὐτὸ δημοκρατικώτερον, τῷ 508.

Καὶ πρῶτον διήρρησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς δέκα φυλάς, ἐκάστη δὲ ἐξ αὐτῶν περιελάμβανε πολίτας ὅλων ἀδιακρίτως τῶν τάξεων. Ἐπειτα διήρρησε τὴν χώραν εἰς δήμους, ἐκάστου δὲ δήμου προέστατο εἰς ὃ ἡ-
μ α ρ χ ο ς. Τὴν δὲ βουλὴν τῶν τετρακοσίων ἡῤῥησεν εἰς πεντακοσίους, ἐκλεγομένων πεντήκοντα βουλευτῶν ἐξ ἐκάστης φυλῆς.

Ὁ Κλεισθένης ἔθεσε καὶ τὸν νόμον περὶ ὁ σ τ ρ α κ ι σ μ ο ῦ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὴν τυραννίδα. Πᾶς πολίτης καθιστάμενος ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν εἴτε διὰ τὸν πλοῦτόν του εἴτε διὰ τὴν πολιτικὴν του δύναμιν ἐξωστρακίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐξωστρακίζοντο καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, τῶν ὁποίων τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα ἀπεδοκίμαζεν ἡ πόλις. Διὰ νὰ ἐξωστρακισθῇ τις ἔπρεπε νὰ ψηφοφορήσῃ τὸ ὀλιγώτερον ἐξ χιλιάδων ἄλλως δὲν ἐπραγματοποιεῖτο ὁ ἐξωστρακισμός.

Ἡ πολιτεία τοῦ Κλεισθένης ἔλαβε καὶ στρατιωτικὸν διοργανισμόν. Ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐξελέγοντο κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, εἰς ἐξ ἐκάστης φυλῆς. Οὗτοι ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐφρόντιζον νὰ παρασκευάζουν τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ διηύθυνον τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτῆς, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου εἶχον τὴν στρατηγίαν, ἀλλὰ σ-
σοντες αὐτὴν καθ' ἐκάστην.

Ἀδικήσεις.

29—30. Τίνας ἔλαβον τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου καὶ πῶς ἐκυβέρνησαν οὗτοι κατ' ἀρχάς ;—Πῶς κατελύθη ἡ τυραννὶς ἐν Ἀθήναις ;—Τίνας ἐστασίαζον ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος καὶ τίς ὑπερίσχυε ;—Ποίαν μεταρρύθμισιν εἰσήγαγεν εἰς τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ὁ Κλεισθένης ; Τί γνωρίζεις περὶ ἐξωστρακισμοῦ καὶ τί περὶ τῶν δέκα στρατηγῶν ;

Ἡ φηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

§ 31. Δεύτερος ἀποικισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Κανὲν ἔθνος οὔτε ἀρχαῖον οὔτε νεώτερον δὲν ἔστειλε τοσαύτας ἀποικίας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅσας τὸ ἐλληνικόν. Πλήν τῶν ἀποικίων, περὶ τῶν ὁποίων εἴπομεν ἀνωτέρω, βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ μέχρι τοῦ ἔκτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἔδρυσαν καὶ ἄλλας πολυαρίθμους ἀποικίας. Πρὸς ἀνατολὰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁ Εὐξείνιος Πόντος μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀζοφικῆς, ἡ μεσημβρινὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ Κύπρος, πρὸς νότον ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Κυρηναϊκὴ καὶ πρὸς δυσμὰς ἡ Σικελία καὶ ἡ κάτω Ἰταλία καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας περιεστέφθησαν διὰ στεφάνης πόλεων ἐλληνικῶν, αἱ ὁποῖαι ἡμιλλῶντο εἰς τὸ στάδιον τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἐπισημότεραι ἐκ τῶν ἀποικίων τούτων ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἡ Ὀλυνθος, ἡ Ποτεΐδαια, ἡ Ἀκανθος, τὰ Στάγειρα καὶ ἄλλαι. Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου ἡ Ἀδυδος, ἡ Σηστός καὶ ἡ Λάμψακος. Εἰς τὴν Προποντίδα ἡ Κύζικος, ἡ Πέρινθος, ἡ Σηλυβρία. Ἐπὶ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου ἐπὶ μὲν τῆς εὐρωπαϊκῆς ὤχθης τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀσιατικῆς ἡ Χαλκηδὼν. Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἡ Ἡράκλεια, ἡ Σινώπη, ἡ Κερασσοῦς, ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Ὀδησσὸς καὶ ἄλλαι.

Πρὸς δυσμὰς, ἐπὶ τῆς ἰλλυρικῆς παραλίας ἦσαν ἡ Ἀπολλωνία καὶ ἡ Ἐπίδαμος. Εἰς τὴν Σικελίαν αἱ Συρακοῦσαι, ἡ Μεσσήνη, ἡ Κατάνη, ἡ Γέλα, ἡ Ἰμέρα, ὁ Ἀκράγας καὶ ἄλλαι. Εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ἡ ὁποία μαζὶ μὲ τὴν Σικελίαν ὠνομάζετο μεγάλη Ἑλλάς, ἦσαν τὸ Ῥήγιον, ἡ Σύβαρις, ἡ Κρότων, ἡ Κύμη, ἡ Ἑλέα, ὁ Τάρας καὶ ἄλλαι. Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Γαλλίας ἡ Μασσαλία. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσπανίας ἡ Ῥόδη, ἡ Ἀγάθη καὶ ἄλλαι. Εἰς τὴν Κύπρον ἡ Πάφος καὶ ἡ Σαλαμίς. Εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἡ Κυρήνη, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Βάρκη, ἡ Τεύχειρα καὶ ἡ Βερενίκη. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ Νάυκρατις.

Τοιουτοτρόπως ὁ ἐλληνισμός, ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, τὰ ἐλληνικὰ ἔθνη καὶ οἱ ἐλληνικοὶ θεομοὶ ἐξηπλώθησαν πανταχοῦ ὅπου τὸ εὖφορον τῆς γῆς, ὅπου ὁ καλὸς λιμὴν, ὅπου ἡ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ἐδελεάζον τὰς ἀποίκους.

Αἱ ἀποικίαι πολιτικῶς ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν μητροπόλεων. Ὁ

μόνος δεσμός ἦτο τὸ σέβας πρὸς τὴν μητρόπολιν καὶ ἡ λατρεία τῶν πατρῶν θεῶν.

Οἱ λόγοι, οὔτινες παρεκίνησαν τοὺς Ἑλλήνας εἰς τὴν ἰδρυσιν ἀποικιῶν, ἦσαν κυρίως τρεῖς α') ἡ δυσκολία εἰς τὸ νὰ προμηθεύωνται ἐν τῇ πατρίδι των τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ· β') ἡ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀκατάσχετος κλίσις αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν ἐζήτουν νέαν πατρίδα καὶ γ') τὸ φύσει ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Τελευταῖον δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἐγγύριοι ἀρχαὶ ἕνεκεν ἐσωτερικῶν λόγων ἐξέπεμπον πολλάκις τοιαύτας ἀποικίας.

Ἀδελφείας.

31. Πότε ἔλαθε χώραν ὁ δευτέρος ἀποικισμός τῶν Ἑλλήνων καὶ ποῦ ἐξετάθη οὗτος ; — Εἰπέ μοι ἀποικίας ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου ; — Ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ; — Ἐπὶ τῆς Προποντίδος ; — Ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ; — Ἐν Σικελίᾳ ; — Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ; — Ποῖος δεσμός ὑπῆρχε μεταξὺ μητροπόλεως καὶ ἀποικίας ; — Ποῖοι λόγοι παρεκίνησαν τοὺς Ἑλλήνας εἰς τὴν ἰδρυσιν ἀποικιῶν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

§ 32. Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ τῶν περσικῶν πολέμων. — Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα μεταβαίνομεν, εἶνε ἡ λαμπροτάτη πασῶν. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἡγωνίσθησαν τοὺς ἐνδοξοτέρους ἀγῶνας κατὰ τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος καὶ ἡ ἐλευθερία ἐθιράμβευsen ἐναντίον τοῦ δεσποτισμοῦ.

Ἡ ἀληθὴς αἰτία, ἡ ὁποία ἐπροκάλεσε τὴν γιγαντῶδη πάλην μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ἦτο ἡ ἀπληστία τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας. Οὗτοι, ἀφοῦ ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των εἰς ὅλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Θράκην, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξουν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶκε δ' εὐλογον ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Αἱ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικαὶ ἀποικίαι πολὺ ἐνωρὶς προήχθησαν διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον πολιτικὸν τινα δεσμόν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των· καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῶν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Λυδῶν Κροίσον τῷ 560, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Περσῶν Κύρο ν. Ὁ Κύρος, ἀφοῦ κατέστησεν αὐτὰς φόρου ὑποτελεῖς, ἀντὶ ἐλιγάρχικου ἢ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰς τυράννους ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀριστοκρατικῶν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ὅταν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰστιάσου, δραστήριος μὲν καὶ ἱκανώτατος ἀλλ' εἰς ἄκρον φιλόδοξος, ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Σκυθῶν τῷ 513. Διαβάς τὸν ποταμὸν Ἰστρον (Δούναβιν) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σκυθίαν, τὴν σημερινὴν μεσημβρινὴν Ῥωσίαν, πρὸς φύλαξιν δὲ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ ἀφῆκε τοὺς τυράννους τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν.

Εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην ὁ Δαρεῖος ἔπαθε πολλὰς ζημίας ὑπὸ τῶν Σκυθῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Τότε μία ἰλη ἱππικοῦ τῶν Σκυθῶν ἔσπευσεν εἰς τὴν γεφυραν καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς φυλάττοντας αὐτὴν Ἕλληνας νὰ τὴν διαλύσουν διὰ νὰ καταστραφῇ ὁλοσχερῶς ὁ Δαρεῖος.

Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ Ἀθηναῖος Μιλτιάδης, τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ στρατηγικός· ἀλλ' ἀντέκρουσεν αὐτὴν ὁ Ἰστιαῖος, τύραννος τῆς Μιλήτου. Ἡ γνώμη τοῦ Ἰστιάου ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Δαρεῖος ἐσώθη. Ὁ Δαρεῖος ἀνταμείδων τὸν Ἰστιάον ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν πλουσίαν χώραν πλησίον τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἰστιάος ἔκτισε τὴν πόλιν Μύρκινον καὶ ὠχύρωσεν αὐτήν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Περσῶν Μεγάβαζος παρέστησεν εἰς τὸν Δαρεῖον ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ κατέχῃ Ἕλλην τὴν πλουσιωτάτην ἐκείνην χώραν. Τότε ὁ Δαρεῖος προσεκάλεσε τὸν Ἰστιάον εἰς τὰ Σοῦσα καὶ τὸν ἐκράτει πλησίον του ὡς σύμβουλον. Τύραννον δὲ τῆς Μιλήτου κατέστησε τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰστιάου Ἀρισταγόραν.

Ὁ Ἰστιάος βλέπων ὅτι ἡ διαμονὴ του εἰς τὰ Σοῦσα ὁμοιάζε μετ' ὀχληρὰν αἰχμαλωσίαν, ἐξήτει ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτήν. Ὅθεν ἔγραψε πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀρισταγόραν νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἴωνας, ἐλπίζων ὅτι ὁ Δαρεῖος ἤθελε πέμψει αὐτὸν διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ πενθεροῦ του. Ἀμέσως λοιπὸν παρασκευάζει τὰ πάντα πρὸς ἐπανά-

στασιν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζητήσῃ ἐπικουρίας.

Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην· ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐπειτα μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπεὶ δὴ συνεπάθουν πρὸς τοὺς ἀποίκους τῶν Ἴωνας ἀπέστειλαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν εἴκοσι τριῆρεις μὲ ἀνάλογον στρατόν, εἰς ταύτας δὲ προσετέθησαν καὶ πέντε τῶν Ἐρετριέων. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετρίεις ἐλθόντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς ἐπαναστάτας ἐδάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, ἥτις ἦτο πρωτεύουσα τῆς Λυδίας· ἐκυρίευσαν δὲ αὐτὰς εὐκόλως καὶ ἐπυρπόλησαν. Ἀλλ' ἐπελθὼν πολυάριθμος περσικὸς στρατὸς ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑποχωρήσουν. Μετὰ ταῦτα γενομένης μάχης περὶ τὴν Ἐφεσον οἱ Ἕλληνες ἐνίκηθησαν, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετρίεις ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ δὲ Ἴωνες ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα.

Ὅ,τι προέβλεπεν ὁ Ἰστιαῖος, αὐτὸ καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος ἔπεμψεν αὐτὸν διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν· ἀλλ' οὗτος ἠνώθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ πρωταῖτιοι τῆς ἐπανάστασεως Ἀρισταγόρας καὶ Ἰστιαῖος ἐγκατέλιπον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην των, καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας καταφυγὼν εἰς τοὺς Θράκας ἐφρονεύθη ὑπ' αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰστιαῖος μετὰ πολλὰς περιπετείας συνελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἀνεσκολοπίσθη.

Οἱ Ἴωνες ἀντέστησαν ἀκόμῃ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατετροπώθησαν εἰς μεγάλην ναυμαχίαν πλησίον τῆς Λάδης πρὸ τῆς Μιλήτου. Μετὰ ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐπολιορκήσαν τὴν Μίλητον, ἣ ὁποία τελευταία ἀντέστη, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου τῇ 494· καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀνδρῶν τοὺς πλείστους κατέσφαξαν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά ἐξηνδράποδισαν. Ὡσαύτως καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐκ νέου ὑπετάχθησαν, ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς.

Τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ἡ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Ἀδελφίδες.

29. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς γ' περιόδου τῆς Ἑλλ. ἱστορίας;—Ποία ἦτο ἡ ἀληθὴς αἰτία ἡ προκαλέσασα τὴν μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων πόλεμον;—Ποία δὲ ἦτο ἡ ἀφορμὴ;—Εἰς ποῖον κατὰ πρῶτον ὑπετάχθησαν αἱ ἐν Ἀσίᾳ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ εἰς ποῖον ἔπειτα, καὶ πῶς διεκοντο αὐταί;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν;—Πῶς προσκλήθη ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάστασις;—Τίνες ἐκ τῶν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐν τῇ κυρίῳς Ἑλλάδι ἐδοθήσαν τοὺς Ἴωνας;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάστασιν.

§ 32. *Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.—*
Νέαι παρασκευαὶ τοῦ Δαρείου.

Ὁ Δαρεῖος, ἔταν ἔμαθε τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ὠργίσθη παρὰ πολὺ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἑρετριέων καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς. Καὶ τῷ ὄντι, εὐθὺς ὥς κατέστειλε τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάστασιν, ἀπέστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατὸν καὶ στόλον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἑρετριέων, τῷ 493. Ἀλλ' ὁ μὲν στόλος, ἐνῷ παρέπλεε τὸν Ἄθω, κατελήφθη ὑπὸ τρικυμίας σφοδρᾶς καὶ κατεστράφη. Ὁ δὲ στρατός, τοῦ ὁποῦ ἀρχηγὸς ἦτο αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος, ἐνῷ διήρχετο τὴν Μακεδονίαν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν αὐτόθι κατοικούντων Βρύγων, οἵτινες ἦσαν θρακικὸν φύλον, καὶ ἔπαθε μεγάλην φθοράν. Ὡστε ὁ Μαρδόνιος ἤναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω ἄπρακτος.

Ὁ Δαρεῖος ἤρεθίσθη ἀκόμη περισσότερον ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ ἐπέμεινε εἰς τὴν ἰδέαν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ νὰ ὑποτάξῃ προσέτι καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἔδωκε λοιπὸν διαταγὰς νὰ ἐτοιμασθῇ νέος στρατός καὶ στόλος. Συγχρόνως δὲ ἔπεμψε, κατὰ περσικὴν συνήθειαν, κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζητήσουν γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς. Πολλοὶ πόλεις ἔδωκαν τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἰσχυρὰ Αἰγίνα. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν τοὺς κήρυκας ἐντὸς βαράθρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρριπτον τοὺς κακούργους. Ὡσαύτως καὶ οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἔρριψαν ἐντὸς φρέατος, εἰπόντες εἰς αὐτοὺς εἰρωνικῶς νὰ λάβουν ἀπὸ ἐκεῖ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ νὰ φέρουں αὐτὰ εἰς τὸν βασιλεῆα των.

§ 34. *Δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς*
Ἑλλάδος.—Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Δαρεῖος ἡτοίμασεν ἑκατὸν χιλιάδας πεζοὺς καὶ δέκα χιλιάδας ἵππεις καὶ στόλον ἑξακοσίων πλοίων καὶ πολλῶν φορηγῶν ἀρχηγούς δὲ τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην, ἀνεψιὸν του. Ὁλος ὁ στρατός καὶ ὁ στόλος συνεκεντρώθη εἰς τὴν Σάμον τὸ ἔαρ τοῦ 490. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Δάτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἐπλευσαν καὶ διηυθύνθησαν πρῶτον κατὰ τῆς Ἑρρίας, καὶ ἐκυ-

ρίευσαν αὐτὴν μετὰ ἑξαήμερον πολιορκίαν. Μετὰ ταῦτα κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰππίου, ὃ ὁποῖος παρηκολούθει αὐτοὺς ὡς ὁδηγός, ἀπέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν αὐτῇ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, εὐθὺς ὡς ἔμαθον ὅτι οἱ Πέρσαι ἀπέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἡτοιμάσθησαν ν' ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον· συγχρόνως δὲ ἔπεμψαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχὺν πεζοπόρον Φειδιππίδην διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτῆς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐφάνησαν μὲν πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἔνεκα θρησκευτικοῦ ἐθίμου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκστρατεύσουν πρὶν γίνῃ πανσέληνος. Ἦτο δὲ τότε ἡ σελήνη ἐννέα ἡμερῶν. Ὁ Φειδιππίδης ἐπιστρέφει καὶ φέρει τὴν ἀποκρίσιν τῶν Σπαρτιατῶν. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων συνήλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ νὰ σκεφθοῦν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐτέθη τὸ ζήτημα ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήσουν τοὺς Πέρσας νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν πόλιν καὶ νὰ περιμένουν αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, κλειόμενοι ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ περιορίζοντες τὸν ἀγῶνα εἰς ἄμυναν, ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθουν καὶ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρὸν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Ἄν ἔπραττον τὸ πρῶτον, ἐδίδοτο εἰς τὸν Ἰππίαν εὐκαιρία νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἐν Διακρίᾳ φίλων του. Ὁ Μιλτιάδης κατανοῶν τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐπρότεινε τὴν ἑξοδον. Ἄλλ' αἱ ψῆφοι τῶν στρατηγῶν διηρέθησαν. Τέσσαρες ἐκ τῶν στρατηγῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ συνετὸς Ἀριστείδης, ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Μιλτιάδου, πέντε δὲ κατ' αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Μιλτιάδης πείθει ἰδιαιτέρως τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, ὅστις εἶχε ψῆφον εἰς τὸ συμβούλιον, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀποφασίζεται ἡ τολμηρὰ ἑξοδος.

Τὴν 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 490 ἐννέα χιλιάδες Ἀθηναῖοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἠκολουθεῖτο ὑφ' ἑνὸς δούλου, ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ Ἡρακλείου. Μετὰ δύο ἡμέρας προσήλθον καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἀπρόσκλητοι ἔσπευσαν διὰ νὰ συμπολεμήσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐκαστος ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν· ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης ἀναγνωρίζων τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πολεμικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχιστρατηγίας του. Τὸν Ἀριστείδην ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι

στρατηγοί, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ἀρχιστράτηγος ὁ Μιλιτιάδης.

Ὁ Μιλιτιάδης κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν. Εἶχε διακριθῇ ὡς τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Ἠκολούθησεν, ὡς προείπομεν, τὸν Δαρεῖον εἰς τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν καὶ ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν τῶν Σκυθῶν περὶ διαλύσεως τῆς γεφύρας τοῦ Δουνάβεως. Ἀλλὰ φοβούμενος ἔπειτα τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Δαρείου ἐπανάηλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Μιλιτιάδης παρέταξε τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν ὕψωμάτων τοῦ Πεντελικοῦ, ἄνωθεν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας κατὰ νόμον ἔδωκεν εἰς τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, τὸ δὲ ἀριστερὸν χάριν τιμῆς ἔδωκεν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Εἰς τὸ μέσον παρέταξε τὰς ἄλλας φυλάς.

Ὅταν ὁ Μιλιτιάδης ἔδωκε τὸ σημεῖον, ἀμέσως ἀντήχησεν ὁ παιᾶν (πολεμικὸν ᾠσμν) καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μὲ κραυγὰς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὴν πεδιάδα παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά. Δὲν παρήλθον πολλοὶ ὧραι καὶ οἱ Πέρσαι τρέπονται εἰς φυγὴν, ἀφήσαντες πλείστους νεκρούς. Οἱ Ἀθηναῖοι καταδιώκουν αὐτοὺς πανταχόθεν· ὅταν δὲ ἐπλησίασαν εἰς τὴν θάλασσαν ζητοῦν μὲ κραυγὰς πῦρ διὰ νὰ καύσουν τὰ πλοῖα. Ἐκεῖ, πλησίον τῶν πλοίων, συνήφθη νέος ἀγὼν πεισματωδέστατος. Οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ρίπτονται εἰς τὰ πλοῖα καὶ φεύγουν. Οἱ Ἀθηναῖοι συνέλαβον ἑπτὰ πλοῖα. Ἐκεῖ, πλησίον τῆς θαλάσσης, ἐφονεύθησαν ὁ πολέμαρχος Κ α λ λ ί μ α χ ο ς, ὁ στρατηγὸς Σ τ η σ ί λ α ς καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ ἀτρόμητος Κ ο ν ἔ γ ε ι ρ ο ς, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, εὗρεν ἡρωϊκώτατον θάνατον, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ πλοῖον περσικὸν ἑτοιμον ν' ἀποπλεύσῃ.

Ἐκ τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν ἑξ χιλιάδες τετρακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο Ἀθηναῖοι. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐφονεύθησαν καὶ δοῦλοι καὶ Πλαταιεῖς. Πλοῦσια δὲ λάφυρα περιήλθον εἰς τοὺς νικητὰς.

Οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἐκαμψαν τὸ Σούνιον ἀκρωτήριο καὶ διηυθύνθησαν εἰς τὸ Φάληρον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριεύσουν τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ὑπελόγιζον ὅτι θὰ εὗρουν ἐρήμους στρατιωτῶν. Ἀλλ' ὁ Μιλιτιάδης ἐννοήσας τὸν κίνδυνον ἀφῆκεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸν Ἀριστείδην μὲ τὴν φυλὴν του διὰ νὰ φυλάττῃ τὰ λάφυρα, αὐτὸς δὲ μὲ ὄλον τὸν

στρατὸν ἔσπευσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Κυνόσαργες πλησίον τοῦ Ἰλισσοῦ. Οἱ Πέρσαι, ὅταν ἔφθασαν εἰς Φάληρον καὶ εἶδον τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδευμένους, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνεχώρουν οἱ Πέρσαι, ἦλθον μὲ ἐσπευσμένην πορείαν δύο χιλιάδες Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι, ἀφ' οὗ μετέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς τῶν βαρβάρων, συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην των.

Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των. Ἐξαιρετικῶς δὲ ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, διότι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ὠφέλιτο ἡ ἔνδοξος ἐκείνη νίκη.

Τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους εἰς ἔνδειξιν τιμῆς ἔθαψαν εἰς αὐτὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Εἰς ἓνα τάφον ἔθαψαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου ἔστησαν δέκα στήλας, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐχάραξαν τὰ ὀνόματα τῶν ἡρωϊκῶς πεσόντων κατὰ φυλάς. Εἰς ἰδιαίτερον δὲ τάφον ἔθαψαν τοὺς δούλους καὶ εἰς ἰδιαίτερον τοὺς Πλαταιεῖς.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου.—Ὁ Μιλτιάδης μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα δικαίως ἐθεωρεῖτο ὁ πρῶτος ἀνὴρ εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτοῦ ὑπῆρξε θλιβερόν. Ἐξήγησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους ἑβδομήκοντα τριῆρεις, στρατὸν καὶ χρήματα, ἔχων σκοπόν, ὥς ἔλεγε, νὰ πλεύσῃ κατὰ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐξαναγκάσῃ αὐτάς εἰς πληρωμὴν χρημάτων ἕνεκα τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ πρῶτον ἔπλευσεν ἐναντίον τῆς Πάρου· ἐνθ' ὃ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, ἐπληρώθη εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ τότε τὸν κατηγόρησαν εἰς τὸν δῆμον ὅτι δῆθεν ἕνεκα προσωπικοῦ πάθους κατὰ τινος Παρίου, ὀνόματι Λυσαγόρου, ἐξηπάτησε τὴν πόλιν· ὁ δὲ δῆμος κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς του.

Ἀδελφότητες.

32. Εἰπέ μου περὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Τι παρεκίνησε τὸν Δαρεῖον νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων;—Τι γνωρίζεις περὶ τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα κηρύκων;

34. Τίνας ἦσαν στρατηγοὶ τῆς β' ἐκστρατείας τῶν Περσῶν καὶ διὰ τίνος ὁδοῦ ἐπῆλθον οὗτοι κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Ποίαν πόλιν ἐκυρίευσαν κατὰ πρῶτον οἱ Πέρσαι καὶ ποῦ ἦλθον καὶ ἐοικυῖον ἦν τὸ ἔκτατον τοῦ ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς θη-
Ἱστορία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων Ν. Βεαχνού

ναί, διὰ τὴν ζήτησιν βοήθειαν καὶ τί ἀπεκρίθησαν οἱ Σπαρτιάται;—Πόσοι Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάχθησαν κατὰ τῶν ἐν Μαραθῶνι Περσῶν καὶ ὑπὸ πόσους στρατηγούς;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν;—Ποῖον ἀξιόμιμητον παράδειγμα ἔδωκεν ἐν Μαραθῶνι ὁ Ἀριστείδης;—Ὅποιός τις ἦτο ὁ Μιλτιάδης;—Ποία βοήθεια ἦλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Μαραθῶνα;—Διηγῇ μοι τὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης;—Τί ἀπεπειράθησαν νὰ κάμουν οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἐκ Μαραθῶνος;—Ἦλθον Σπαρτιάται εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων καὶ πότε;—Ποῦ ἐτάφησαν οἱ πεσόντες Μαραθωνομάχοι;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ Μιλτιάδης;

§ 35. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἑξοχοὶ ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐναλλάξ διηύθυνον τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἀριστείδης, υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἦτο ἀνὴρ χρηστός, φιλαλήθης καὶ δίκαιος. Ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα μὲ προθυμίαν, χωρὶς ν' ἀποβλέπῃ εἰς δόξαν ἢ εἰς χρήματα. Παρομιώδης κατέστη ἡ δικαιοσύνη του· ὤφειλεν καὶ δίκαιος ἐπωνομάσθῃ. Ἄν καὶ διεχειρίσθῃ τὰ δημόσια χρήματα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἠδύνατο νὰ γίνῃ πλούσιος, ἐὰν ἤθελεν, ἐν τούτοις ἔμεινε πτωχὸς μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Θεμιστοκλῆς

Ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἀριστείδην κατὰ τὸν χαρακτήρα ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, υἱὸς τοῦ Νεοκλέους. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εἰς ἄκρον φιλαρχος καὶ φιλόδοξος. Ἐπεξήτει τὴν ἀρχὴν διὰ παντὸς μέσου, ἔστω καὶ ἀδίκου, διὰ τὴν μεγαλουργήσῃ δι' αὐτῆς. Ἰδίως δὲ ἐξήφθη ἡ φιλοδοξία τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀναφέρεται ὅτι συχνάκις ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του.

«Ὁ ὕψιστος θεὸς δέειν τὸ τοῦ

Μιλτιάδου τρόπαιον».

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μέγα προσορατικόν. Ἐνῶ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Πέρσαι μετὰ τὸ πάθημά των εἰς τὸν Μαραθῶνα δὲν θὰ τολμήσουν πλέον νὰ ἔλθουν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, μόνος ὁ Θεμιστοκλῆς ὑψηλοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κλῆς ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη ἦτο ἀρχὴ μεγαλειτέρων ἀγώνων. Διὰ τοῦτο δὲ συνεβούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρασκευασθοῦν. Καὶ ἐπειδὴ ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἕλληνες μόνον διὰ θαλάσσης θὰ ἠδύναντο ν' ἀποκρούσουν τὸν ἐκ τῆς Περσίας κίνδυνον, κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου ἄλλας ἑκατὸν τριήρεις, αἵτινες μαζί μὲ τὰς ὑπαρχούσας ἔγιναν ἐν ὅλῃ δι-
ακόσιαι.

Εἰς τοὺς τολμηροὺς τούτους νεωτερισμοὺς τοῦ Θεμιστοκλέους ἦσαν τι οὗτο ὁ μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ νὰ μὴ ἀπαντᾷ προσκόμματα εἰς τὰ σχέδιά του ἐνῆργησε καὶ ἐξωστρακίσθη ὁ Ἀριστείδης. Ὅτε δὲ ἀνεχώρει ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἀριστείδης, ὕψωσε τὰς χεῖρας καὶ ἠὐχήθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκην του ἢ πατρίδος.

Ἀδελφεῖς.

35. Ποιοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀνεφάνησαν ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου ; — Ὅποιός τις ἦτο ὁ Ἀριστείδης ; — Ὅποιός τις ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς ; — Τί πρᾶγμα ἐξῆλθε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τί ἔλεγε περὶ τούτου ; — Ποῦ διεφάνη τὸ προσωπικὸν τοῦ Θεμιστοκλέους ; — Πῶς ἐνόμιζεν ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι θὰ ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες ν' ἀποκρούσουν τὸν ἐκ τῆς Περσίας κίνδυνον καὶ πρὸς τοῦτο τί ἔκαμε ; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Ἀριστείδου ;

§ 36. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὅ,τι προέβλεπεν ὁ Θεμιστοκλῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἥτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὠργίσθη παρὰ πολὺ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐνῷ προητοιμάζετο, ἀπέθανε· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὅστις ἦτο κοῦφος καὶ ἀλαζών.

Ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του, δηλαδὴ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν διέταξε γενικὴν στρατολογίαν καθ' ὅλον τὸ ἀχανὲς κράτος του καὶ προετοιμασίαν ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν μακρινὴν ταύτην ἐκστρατείαν. Μετὰ τέσσαρα δὲ ἔτη τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα, ἐν ἑκατομμύριον ἑπτακόσιαι χιλιάδες πεζικοὶ στρατός, ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἵππεις, χίλια διακόσια ἑπτὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ τρεῖς χιλιάδες φορηγὰ. Ὅλαι αἱ πεζικαὶ
ὑψηλοποιήθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

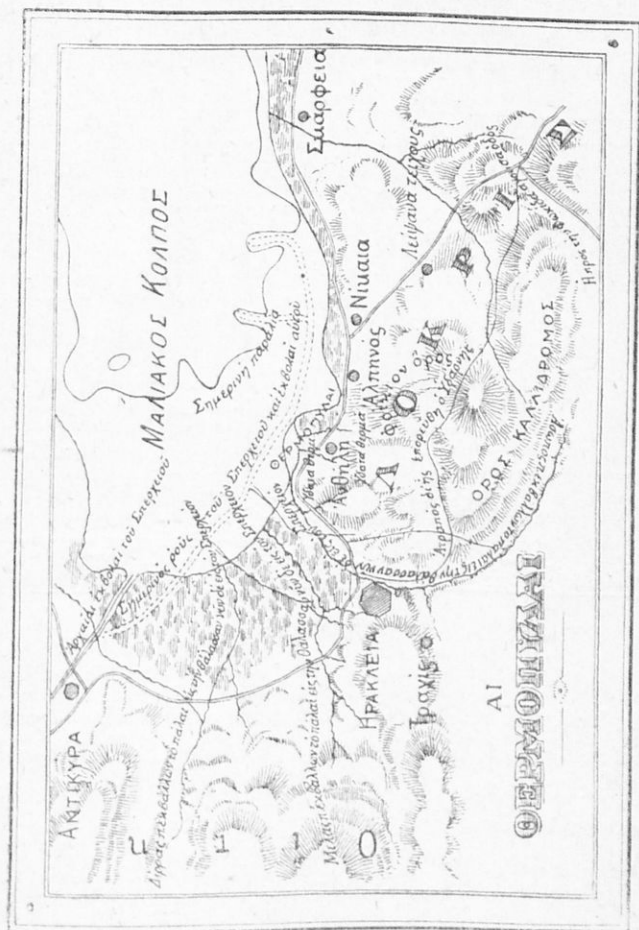
καὶ ἵππικαὶ δυνάμεις συνηθροίσθησαν εἰς τὰ Κρίταλλα τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ξέρξου ἦλθον καὶ διεχεύμασαν εἰς τὰς Σάρδεις.

Τὸ ἔαρ τοῦ 480 ὁ Ξέρξης ἐξεκίνησεν ἐκ τῶν Σάρδεων μὲ ὄλον τὸν στρατὸν τοῦ καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εἶχε συνηθροισθῇ καὶ ὁ στόλος. Ἐκεῖ εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσουν δύο γέφυρας μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ διὰ νὰ διαβῇ ὁ στρατός. Ἀλλ' ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία καὶ αἱ γέφυραι κατεστράφησαν. Τότε ὁ κοῦφος καὶ ἀλαζὼν Ξέρξης ἐγένινεν ἔξω φρενῶν καὶ διέταξε πρῶτον νὰ φονεύσουν τοὺς μηχανικοὺς, οἱ ὅποιοι κατεσκεύασαν τὰς γεφύρας, ἔπειτα δὲ νὰ μαστιγώσουν τὸν Ἑλλήσποντον διὰ τὴν αὐθάδειάν του καὶ τὴν ἀπειθείαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα. Νέαι γέφυραι κατασκευάσθησαν καὶ ὁ στρατός ἤρχισε νὰ διαβαίνει. Ἀποῦ διεπεραιώθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ξέρξης, ἐβάδιζε μὲ ὄλον τὸν στρατὸν τοῦ διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὐδαμοῦ ἀντίστασιν. Ὁ δὲ στόλος τοῦ παρηκολούθει παραπλέων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὴν παρασκευαζομένην ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου, ἔσπευσαν νὰ ἐρωτήσουν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ πράξουν. Ἡ Πυθία ἐχρησιμοδότησεν ὅτι τὰ ξύλινά τε ἔχῃ θὰ σώσουν αὐτοὺς. Ὁ χρησμὸς οὗτος ἐπροκάλεσε πολλὰς συζητήσεις εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξήγγησεν αὐτὸν ὀρθῶς, εἰπὼν ὅτι ξύλινά τε ἔχῃ ἢ Πυθία ἐνόει τὰ πλοῖα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρουν ὅπλα, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον. Ταῦτοχρόνως συνῆλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου σύνοδος τῶν Ἑλλήνων· ἔλαβον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν οἱ Σπαρτιάται μὲ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες διὰ νὰ συσχεφθοῦν πῶς θ' ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον. Ἐκεῖ ἀπεφάσισαν ὁ μὲν βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδα μὲ τριακοσίους Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους Ἕλληνας, ἐν ὧν ἑπτὰ χιλιάδας, νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τοῦ Ξέρξου, ὁ δὲ ἑλληνικὸς στόλος νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀρτεμίσιον, ἀκρωτήριον πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας, διὰ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ περσικοῦ στόλου.

§ 37. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (Ἰούλιος 480)

Ὁ Ξέρξης ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ ὀλίγους Ἑλλήνας κατέχει τὸ στενὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω πορείαν αὐτοῦ. Ἦτο δὲ τὸ στενὸν

τῶν Θερμοπυλῶν πάροδος μεταξύ τῆς αποτόμου καὶ δυσδάτου ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, τόσον στενὴ, ὥστε εἰς τινὰ μέρη μόνον μία ἄμαξα ἠδύνατο νὰ περάσῃ. Περί δὲ τὸ μέσον Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τῆς παρόδου ταύτης ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα Θερμοπούλαι. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπούλαι ἡ μόνη δίοδος, ἥτις ἔφερεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Σπερεὰν Ἑλλάδα.

Ὁ Ξέρξης ἠλπίζεν ὅτι καὶ μόνη ἡ θέα τῶν ἀναριθμήτων στρατευμάτων του ἤθελε τρέφει εἰς φυγὴν τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἑλληνας. Ἀλλ' ἠπατάτο. Ἐπερίμενε τέσσαρας ἡμέρας μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ σκεφθοῦν καλλίτερον καὶ θ' ἀπέλθουν. Ἀλλὰ μάρτην. Οἱ Ἕλ-

Μολῶν λαβέ.

ληνες ἔμειναν εἰς τὰς θέσεις των. Ἐν τῇ μεταξὺ χωρὶς τις ἔσπευσεν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου ἦσαν τόσον πολλά, ὥστε τὰ δόρατα αὐτῶν ῥιπτόμενα θὰ καλύπτουν τὸν ἥλιον. Τόσον τὸ καλλίτερον, ἀπήντησεν ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης Διγνέκης· ἡ ἀπολεμῶμεν ὑπὸ σκιά ν.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἐζήτησεν ἀγερώχως παρὰ τοῦ Λεωνίδου νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπερηφάνως καὶ λακωνικῶς ἀπήντησε. Μολῶν λαβέ. Ὁ μέγας βασιλεὺς ὀργίσθη καὶ ἔπεμψε τοὺς Μήδους νὰ συλλάβουν τοὺς αὐθάδεις Ἑλληνας καὶ νὰ τοὺς φέρουν ἐνώπιόν του. Ἀλλ' οἱ Μῆδοι, ἂν καὶ ἠγωνίσθησαν γενναίως, ἀπεκρούσθησαν, ἀφοῦ ἔπαθον μεγάλην φθοράν. Ὁ Ξέρξης καταληφθεὶς ὑπὸ λύσσης ἔπεμψε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σῶμα τῶν ἀθανάτων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν βασιλικὴν φρουράν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὑπέστησαν πολλὰς ζημίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Τότε πλέον ὁ ὑπερήφανος Ξέρξης κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Ἦρχισε νὰ θεωρῇ τοὺς Ἕλληνας ἀηττήτους καὶ ἡ ἀμηχανία του ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον. Ἀλλ' εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προδοσία. Παρουσιάσθη ἐνώπιόν του προδότης τις, ὀνόματι Ἐφιάλτης, ἐκ τῆς πλησίον πόλεως Τραχίνος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ὁδηγήσῃ τὰ περσικὰ στρατεύματα διὰ τινος ἀτραποῦ (μονοπατίου) τοῦ ὅρους Οἰτῆς εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλάβουν τὰ νῦτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ξέρξης ἡσθάνθη μεγάλην χαρὰν καὶ ἔδωκε πλούσια δῶρα εἰς τὸν προδότην.

Ὅταν ἐνύκτωσεν, ἐξεκίνησεν ὁ στρατηγὸς Ὑδάρνης μὲ τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου Ὁ Λεωνίδας ἔμαθε τὴν προδοσίαν. Βλέπων δὲ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας, ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνας καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς πατρίδας διὰ νὰ χρησιμεύσουν ἄλλαχοῦ· αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀπέλθῃ, διότι ἐστάλη ἐκεῖ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φυλάξῃ τὸ στενόν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἀπῆλθον· ἔμεινε δὲ ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας, προσέτι δὲ καὶ μὲ ἑπτακοσίους Θεσπιεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπέισθησαν μὲ κανένα τρόπον ν' ἀπέλθουν.

Τὴν πρωΐαν ὁ Λεωνίδας προσεκάλεσε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ γευματίσουν, εἰπὼν ὅτι τὴν ἐσπέραν θὰ δειπνήσουν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπειτα δὲ βλέπων ὅτι δὲν μένει εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του ἄλλο παρὰ ν' ἀποθάνουν, δὲν περιωρίσθη εἰς ἀπλὴν ἄμυναν, ἀλλ' ἐξώρμησε μὲ τοὺς στρατιώτας του καὶ ἔπεσε μὲ ἀκράτητον ὁρμὴν ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ξέρξου. Μάχη γιγαντώδης συνάπτεται. Οἱ Ἕλληνες ὤρμων ὥς λέοντες, ἐνσπείροντες τὸν θάνατον εἰς τὰ ἀπειράριθμα πλήθη τῶν Περσῶν. Ὁ χῶρος ἐπληρώθη ἀπὸ περσικὰ πτώματα. Ἀλλὰ τὰ βαρβαρικά στίφη ἦσαν ἀνεξάντλητα. Τὰ δόρατα τῶν Ἑλλήνων ἐθραύσθησαν ἐπὶ τέλους. Τότε οὗτοι ἔσυραν τὰ ξίφη, ὤρμησαν λυσσαλέοι κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς. Ἀλλ' εἰς τὴν γιγαντώδη ταύτην πάλην πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν, ἐφάνη ἐκ τῶν ὀπισθεν ὁ Ὑδάρνης μὲ τὸν στρατὸν του. Οἱ ἄλλοι ἐπιζῶντες Σπαρτιάται καὶ Θεσπιεῖς ἀποσύρον-
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ται ἐντὸς τῶν Πυλῶν ἐπὶ λόφου τινὸς καὶ ἐκεῖ περικυκλωθέντες πίπτουν ὅλοι ἐν μέσῳ σωροῦ ἐχθρικῶν πτωμάτων.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφρονεύθησαν εἴκοσι χιλιάδες Πέρσαι καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Βραδύτερον, ὅταν οἱ βάρβαροι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες ἀνῆγειραν μνῆμειον εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας ἥρωας, καὶ ἐλάξουσιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

ὦ ξεῖν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ὄμμασι πειθόμενοι.

Ἀδελφίδες.

36. Τί ἀπεφάσισεν ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἐν Μαραθῶνι ἡττάν τοῦ στρατοῦ του, καὶ τί συνέβη εἰς αὐτὸν ἐν τῷ μεταξῷ;—Τίς ἦτο ὁ Ξέρξης;—Πόσας στρατιωτικὰς δυνάμεις παρεσκεύασεν ὁ Ξέρξης κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Ποῦ συνηθροίσθησαν αἱ πεζικαὶ καὶ ἱππικαὶ δυνάμεις τοῦ Ξέρξου καὶ ποῦ διεκρίμασεν αὐτός;—Τί συνέβη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ χρησμοῦ «ξύλινα τεῖχη...»;—Ποῦ συνῆλθε σύνοδος τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ τίνες μετέσχον τῆς συνόδου;—Ποίας ἀποφάσεις ἔλαβεν ἡ σύνοδος αὕτη;

37. Τί ἦτο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν;—Τίς ἦτο ὁ Διηνέκης;—Τί ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας εἰς τὸν Ξέρξην ζητήσαντα τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων;—Ποίους πρῶτον ἐπεμφε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ξέρξης καὶ μὲ ποίαν διαταγὴν;—Ποίους ἐπεμφε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν;—Τίς ἔσωσε τὸν Ξέρξην εἰς τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν καὶ πῶς;—Τί ἔκρινεν ὁ Λεωνίδας, ὅταν ἔμαθε τὴν προδοσίαν;—Διηγῇτέ μοι τὸν τελευταῖον ἀγῶνα τοῦ Λεωνίδου κατὰ τῶν Περσῶν;—Τί ἀνῆγειραν βραδύτερον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας;

§ 38. Ναυμαχίαι παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον.—Πυρπόλησις τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυκιάδου συνηντήθη παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον μὲ τὸν περσικὸν στόλον. Ἐκεῖ ἐγίναν ναυμαχίαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τριάκοντα τριήρεις περσικὰς καὶ ἄλλας ζημίας ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πέλαγος ἦτο ἀνοικτόν, δὲν ἠδύναντο νὰ καταφέρουν καίριον κτύπημα κατὰ τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἦλθε καὶ ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐφρονεύθη καὶ ὅτι ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, πλὴν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι παρέμειναν εἰς τὸ Φάληρον.

Ὁ Ξέρξης διαβὰς τὰς Θερμοπύλας διηυθύνθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τῷ μεταξῷ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπεσύροντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐτείχιζον αὐτόν. Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερα-

σπίσουν τὴν πόλιν των, κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλίπουν αὐτὴν καὶ νὰ μεταφέρουν τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὴν Αἰγίναν καὶ τὴν Τροίζην. Συγχρόνως δὲ τῇ προτάσει τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνεκλήθησαν διὰ ψηφίσματος ὅλοι οἱ ἐξόριστοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἀριστείδης. Ἀφοῦ μετεφέρθησαν ὅλοι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀθηναίων, ὁ στόλος αὐτῶν ἦλθε καὶ ἠνώθη μὲ τὸν ἄλλον ἑλληνικὸν στόλον εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἀνήρχετο δὲ ὁλος ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἰς τριακοσίας ἑβδομήκοντα ὀκτὼ τριήρεις. Ἐκ τούτων αἱ διακόσιαι ἦσαν ἀθηναϊκαὶ καὶ δέκα ἕξ μόνον τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ Ξέρξης φθάσας εἰς τὰς Ἀθήνας εὗρεν αὐτὰς ἐρήμους. Μόνον ὀλίγοι γέροντες, κατὰ γράμμα ἐξηγοῦντες τὰ ξύλινα τεῖχη τοῦ χρησμοῦ, ἔμειναν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς ξυλίνου τεῖχους τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφόνευσαν τοὺς ἐν αὐτῇ ὀλίγους γέροντας. Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, κατέκαυσαν τὴν πόλιν καὶ ἠρήμωσαν τὴν Ἀττικὴν. Τότε καὶ ὁ στόλος ὁ περσικὸς εἶχε καταπλεύσει εἰς Φάληρον.

§ 39. Πολεμικὰ συμβούλια τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Οἱ ναύαρχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου συνήλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον διὰ νὰ σκεφθοῦν ποῦ ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν. Εἰς τὸ συμβούλιον οἱ Πελοποννήσιοι ἐπρότειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ περσικὸς στρατός, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμεῖνουν τοὺς ἐχθρούς. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου εὐκόλως ἠδύναντο νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσας, διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ λάβουν συγχρόνως μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν ὅλα τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ ὅσα θὰ ἐλάμβανον μέρος, ἐπειδὴ ἦσαν βαρέα, δυσκόλως θὰ ἐκινεῖντο εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον χώρον.

Ἡ συζήτησις ἐγένετο μὲ τόσῃν σφοδρότητι, ὥστε ὁ δεῦθυμος Εὐρυδιάδης ἐσήκωσε τὴν βάρβδον τοῦ διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς μὲ μεγάλην ἀταραξίαν τοῦ εἶπε· Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον σκοπὸν νὰ ἀνάχωρήσουν, ὅταν διελύθη τὸ πολεμικὸν συμβούλιον καὶ ἐπῆλθε νύξ, κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς στρατήγημα.

Εἶχε πιστὸν τινα δοῦλον, ὀνόματι Σίκιννον, παιδαγωγὸν τῶν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τέκνων του, ὅστις ἐγνώριζε τὴν περσικὴν γλῶσσαν. Τοῦτον ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεμψε κρυφίως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν διὰ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶνε μυστικὸς φίλος του, ἀγγέλλει δὲ εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται εἰς διχονοίας μεταξὺ τῶν καὶ ὅτι ἐτοιμάζονται νὰ φύγουν ταύτην τὴν νύκτα. Εἶνε λοιπὸν καλλίστη εὐκαιρία νὰ σπεύσῃ καὶ νὰ κλείσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίως, ὅπου διὰ μιᾶς δύναται νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ.

Ὁ Ξέρξης ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔστησεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Τὴν ἰδίαν νύκτα διέταξε τὸν στόλον του νὰ περικυκλώσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀπόσπασμα δὲ περσικοῦ στρατοῦ κατέλαβε τὴν Ψυττάλειαν, νησιδα κειμένην μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Σαλαμίως.

Ὁ Ἀριστείδης ἐκ τῆς Αἰγίνης, ὅπου εὐρίσκετο ἐξόριστος, καθὼς εἶδε τὰς κινήσεις τοῦ περσικοῦ στόλου, ἐπέβη ἐπὶ λέμβου καὶ διασχίσας μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν γραμμὴν τῶν περσικῶν πλοίων ἔφθασεν εἰς τὴν Σαλαμίνα περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῷ ἀκόμη τὸ συμβούλιον τῶν ναυάρχων, συκληθὲν καὶ πάλιν, συνεζῆται θορυβωδῶς περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀγγέλλεται εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὅτι ζητεῖ τις αὐτὸν ἔξω. Ἐξέρχεται ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ βλέπει ἔκπληκτος ἐνώπιόν του τὸν Ἀριστείδην, τὸν ἐχθρόν του, ὅστις τοῦ λέγει τοὺς ἑξῆς θαυμάσιους λόγους. «Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς ἀφήσωμεν τὰς ἐχθρας καὶ ὡς φροντίσωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακούων καὶ συμβουλευών»· συγχρόνως δὲ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ περσικὸς στόλος τοὺς περιεκύκλωσεν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγεῖ μὲ ὀλίγας λέξεις τὸ στρατήγημά του εἰς τὸν Ἀριστείδην καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ συμβούλιον καὶ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ναυάρχους τὴν κύκλωσιν. Τοῦτο καὶ ἐγινε. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἕλληνες θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα.

Ἀδελφεῖς.

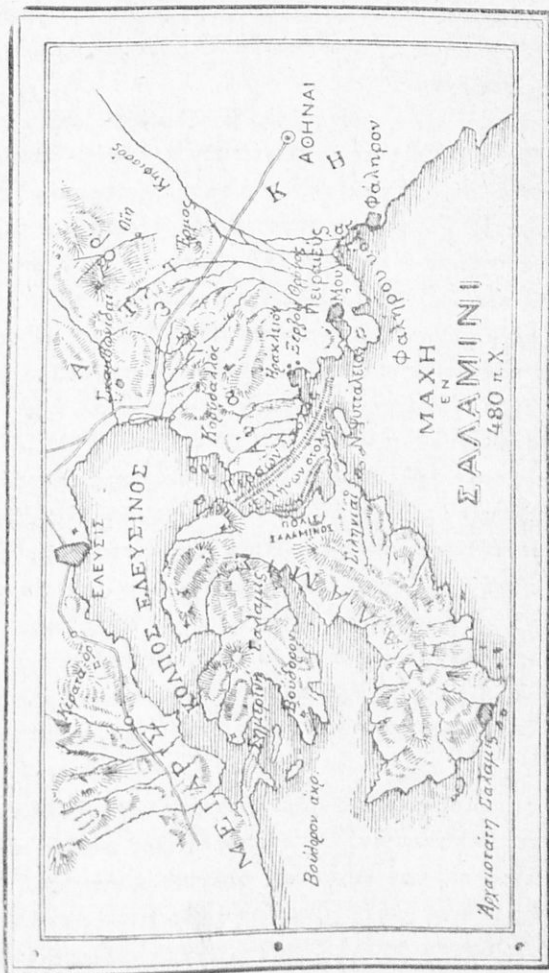
38. Εἰπέ μοι τὰ ἐν Ἀρτεμισίῳ συμβάντα ;—Κατὰ τίνων διηγεσθῆναι ὁ Ξέρξης ἅμα διέβη τὰς Θερμοπύλας ;—Ποῦ ἀπεσύροντο ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες ;—Τί ἔκαμαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ;—Ἐκ πόσων πλοίων συνίστατο ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς πυρπολήσεως τῶν Ἀθηναίων ;

39. Τί ἐπρότειναν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὸ ἐν Σαλαμίνι συνεληθὲν πολεμικὸν συμβούλιον τῶν ναυάρχων καὶ τί ὑπεστήριξεν ὁ Θεμιστοκλῆς ;—Ποία σκηνὴ ἔλαβε χώραν ἐν τῷ συμβούλιῳ, μεταξὺ Εὐρυβιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ;—Εἰς ποῖον στρατήγηφι οὐκ ἐπὶ τῇ ἐκπαίδευσί τῇ ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γῆμα κατέφυγεν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ διὰ τί;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι συναντήσεως τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους;

§ 40. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (20 Σεπτεμβρίου 480)

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλεν ἡ ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ δύο στόλοι ἐπὶ τίνα χρόνον ἔμειναν ἀκίνητοι. Οἱ Πέρσαι ἐπερί-
μενον τοὺς Ἕλληνας ἠσπιοποιήθη ἀπὸ τοῦ ἡγετῆ τοῦ ἑκπαίδευτικῆς Πολιτικῆς, οἱ

ὅποιοι πρότερον ἤθελον ν' ἀναχωρήσουν, τώρα ἐδείκνυσαν μεγάλην προθυμίαν καὶ ἀνυπομονησίαν ν' ἀρχίσουν τὴν ναυμαχίαν. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἦτο πλεόν καὶ ὁ διευθύνων τὴν ναυμαχίαν, ἀνεχαίτιζεν αὐτούς, περιμένων τὴν ὥραν καθ' ἣν ἔπνεε συνήθως ἄνεμος λίαν εὐνοϊκὸς εἰς τὰς κινήσεις τῶν ἑλληνικῶν πλοίων. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι τῆς Σαλαμῖνος κειμένου ὄρους Αἰγάλεω διὰ νὰ θεωρῇ τὴν ναυμαχίαν, περίξ δὲ αὐτοῦ ἴσταντο γραμματεῖς διὰ νὰ σημειώνουν τὰ ὀνόματα τῶν ἀριστευόντων.

Ἦλθε τέλος ἡ εὐλογημένη ὥρα. Ἡ σάλπιγξ τοῦ Εὐρυβιάδου ἔδωκε τὸ σημεῖον καὶ οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα ὤρμησαν κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Οἱ Πέρσαι περιέπιπτον εἰς σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Δὲν ἠδύναντο νὰ τηρήσουν καμμίαν τάξιν, διότι καὶ ὁ χῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ πλοῖά των πολλὰ καὶ δυσκίνητα, ἐνῶ τοῦναντίον οἱ Ἕλληνες ἐπολέμουν μὲ μεγάλην δεξιότητα καὶ τέχνην καὶ μὲ ἀνδρείαν ἀπαράμιλλον, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἔδειξαν κατ' ἀρχὰς ἡρωϊσμόν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν.

Ἡ βασίλισσα τῆς Καρίας Ἀρτεμισία ἠκολούθησε τὸν Ξέρξην εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, εἰς δὲ τὴν ναυμαχίαν ἔλαβε μέρος ἡ ἰδία καὶ ἔδειξε μεγάλην γενναϊότητα. Ὅταν δὲ οἱ βάρβαροι ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν, ἡ Ἀρτεμισία, καταδιωκομένη ὑπὸ ἀθηναϊκῆς τριήρους καὶ κινδυνεύουσα νὰ συλληφθῇ, ἐφορμᾷ κατὰ τινος πρὸ αὐτῆς περσικοῦ πλοίου καὶ βυθίζει αὐτό. Ὁ Ἀθηναῖος τριήραρχος νομίσας ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο ἑλληνικὸν ἢ ὅτι ἠυτομόλησεν ἐκ τῶν βαρβάρων, ἔπαυσε νὰ καταδιώκῃ αὐτό, καὶ τοιοῦτότρόπως ἐσώθη ἡ Ἀρτεμισία.

Εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρῶν ὅλον τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος ἐπληρώθη ἀπὸ περσικὰ ναυάγια. Ὁ περσικὸς στόλος φύρδην μίγδην ἔφευγε καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰγινητῶν. Ἐν τῇ μέσῃ δὲ τῆς φυγῆς ἐκείνης καὶ τοῦ θορύβου ὁ Ἀριστείδης παραλαβὼν Ἀθηναίους ὀπλίτας καὶ ἀποβάς εἰς τὴν Ψυττάλειαν κατέσφαξε τοὺς ἐν αὐτῇ εὐρiskoμένους Πέρσας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περιβόητος ναυμαχία καὶ ἡ νίκη τῆς Σαλαμῖ-

νος, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ Θεμιστοκλέους.

§ 41. Φυγὴ τοῦ Ξέρξου ἐκ τῆς Ἑλλάδος.—Τιμαὶ ἀπονεμηθεῖσαι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Ὁ Ξέρξης ἀπαυδῆσας ἐκ τοῦ πολέμου ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ, εἰς τοῦτο δὲ προέτρεψεν αὐτὸν καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τριακοσίων χιλιάδων ἐκλεκτοῦ στρατοῦ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ νὰ ἐπιταχύνη τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον πιστόν του δοῦλον Σίκινον καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσουν τὰς γεφύρας, ἀλλ' αὐτὸς, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς φίλος του ἀριστος προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ.

Καθὼς ἤκουσε ταῦτα ὁ Ξέρξης, διέταξε τὸν ἐν Φαλήρῳ εὕρισκόμενον στόλον του νὰ πλεύσῃ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς φύλαξιν τῶν γεφυρῶν, αὐτὸς δὲ ἀφήσας εἰς τὸν Μαρδόνιον τὰς ζητηθείσας τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ ἔσπευσε νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς. Εἰς διάστημα τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εὔρε τὰς γεφύρας διαλελυμένας ὑπὸ τρικυμίας. δι' ὃ ἠναγκάσθη νὰ διαπεράσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τινος πλοιαρίου.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου διεμοίρασαν μεταξύ των τὰ πλούσια λάφυρα· ἔπειτα δὲ ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐκεῖ ἀπένειμαν τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας. Τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς ἀνδρείας ἔλαβον οἱ Αἰγινῆται καὶ τὸ δεύτερον οἱ Ἀθηναῖοι. Προκειμένου δὲ νὰ δοθῇ τὸ βραβεῖον τῆς συνέσεως καὶ τῆς δεξιότητος, ἕκαστος ἐκ τῶν στρατηγῶν ἔκρινεν ἄξιον αὐτοῦ πρῶτον μὲν τὸν ἑαυτὸν του, δεύτερον δὲ τὸν Θεμιστοκλέα, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ἀνῆκε πράγματι τὸ βραβεῖον τοῦτο.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους διεφημίσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅταν μετ' ὀλίγον μετέβη αὐτός εἰς Σπάρτην, ἔτυχεν ἐκτάκτου ὑποδοχῆς. Οἱ Σπαρτιάται ἔδωκαν εἰς αὐτὸν στέφανον ἐλαίας καὶ τοῦ ἐδώρησαν τὸ ὠραιότερον ἐκ τῶν ἀρμάτων. Ὅταν δὲ ἀνεχώρησε, τριακῶσοι ἐκλεκτοὶ Σπαρτιάται τὸν συνώδευσαν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς.

Ἀλλὰ τὴν μεγαλύτεράν τιμὴν ἔλαβεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τοὺς Ὀψιφιολογήθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λυμπιακοὺς ἀγῶνας, τοὺς τελεσθέντας πρώτην φοράν καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον, ὅλοι οἱ θεαταὶ ἀφῆκαν τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ παρετήρουν τὸν Θεμιστοκλέα, δεικνύοντες αὐτὸν μεταξύ των. Ὁ Θεμιστοκλῆς εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν ἐξαίρετον αὐτὴν τιμὴν ἔλεγεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπέλαυε τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κόπων του.

Ἀδίκησεις.

40. Ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία;—Ποῦ εὗρισκατο ὁ Ξέρξης κατὰ τὴν ναυμαχίαν;—Διηγῆθητί μοι τὰ τῆς ναυμαχίας;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀρτεμισίας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν ἐν Φυτταλείᾳ Περσῶν;

41. Τί ἀπεφάσισεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν;—Τί ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ξέρξην ὁ Μαρδόνιος;—Διὰ τίνος μέσου ἐπστάχυνεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀναχώρησιν τοῦ Ξέρξου;—Πῶς ἐπέρχεν εἰς Ἀσίαν ὁ Ξέρξης;—Ποῦ ἀπένειμαν τὰ βραβεῖα οἱ Ἕλληνες;—Ποίαι τιμαὶ ἐδόθησαν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων,

§ 42. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 479, πρὶν ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον Α' καὶ τοῖς ἐπρότεινε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των καὶ τοὺς ναοὺς, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν αὐτονομίαν των, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ καὶ ἄλλην χώραν, ἂν ᾔθελον συμμαχήσῃ μετὰ τοὺς Πέρσας.

Οἱ Σπαρτιάται, μαθόντες τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ γνωρίζοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τῆς παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως τῆς χώρας των εὗρισκοντο εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, ἐφοδήθησαν μήπως δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ὅποτε ἀναμφιδόλως ὅλη ἡ Ἑλλάς εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὑποδουλωθῇ. Ἐπεμψαν λοιπὸν ἀμέσως καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου.

Γενομένης ἐκκλησίας, ὁ Ἀριστείδης ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀθηναίων εἶπε τοὺς ἑξῆς θαυμασιωτάτους καὶ ὠραισιτάτους λόγους. Πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον τῆς Μακεδονίας εἶπεν· «Ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος ἀκαλουθεὶ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσουν μετὰ τοὺς Πέρσας· ἀλλ' ἔχοντες τὰς ἐλπίδας των εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς

ἤρωας, τῶν ὁποίων τὰ ἱερὰ αὐτοὶ ἐβεβήλωσαν, θὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας». Εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν εἶπεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς τόσος χρυσὸς ὅτε χώρα τόσον ὠραία καὶ εὐφορὸς, τῶν ὁποίων ἡ προσφορὰ ἡδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνεργασθοῦν μὲ τοὺς Πέρσας πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Παρεκάλεσε δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσουν ν' ἀποστείλουν βοήθειαν, διότι ὁ Μαρδόنيος ταχέως θὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν.

§ 43. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ.

Ὁ Μαρδόنيος, εὐθὺς ὥς ἔμαθε τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε νὰ λεηλατῇ αὐτήν. Προυχώρησε δὲ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εὗρεν αὐτὰς ἐρήμους, διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον ἐγκαταλίπει τὴν πόλιν καὶ εἶχον μεταφέρει τὰς γυναῖκας, τὰ παῖδια καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Μαρδόنيος, ἀφοῦ ἠρήμωσεν ἐντελῶς τὴν Ἀττικὴν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

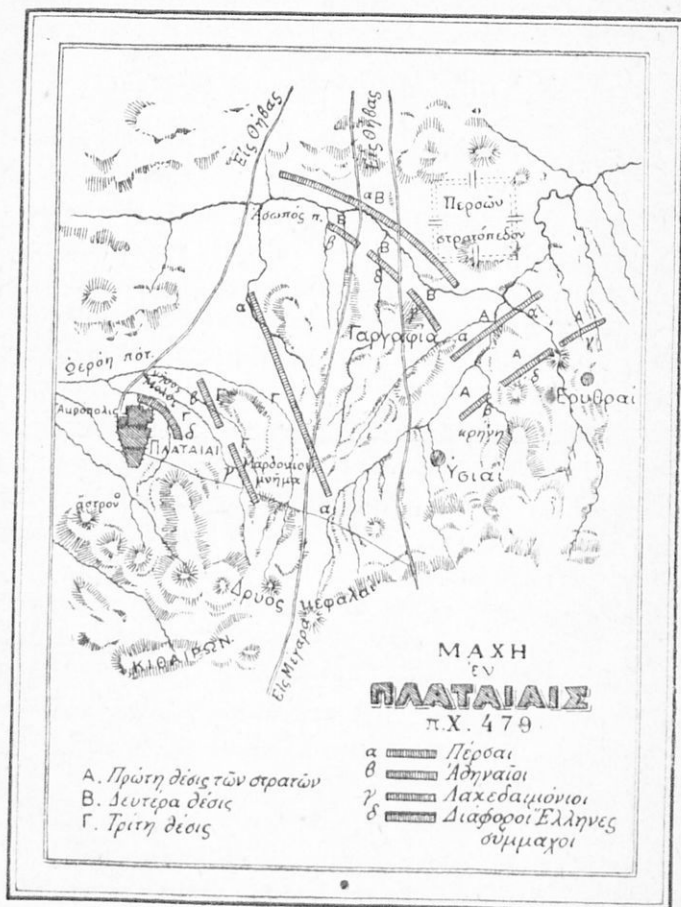
Οἱ Ἕλληνες, ἐν δλω ἑκατὸν δέκα χιλιάδες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Πausaniou, ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν κατ' ἀρχᾶς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρώνος. Ὁ Μαρδόنيος πέμπει κατ' αὐτῶν τὸ ἱππικὸν του. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες νικοῦν τὸ ἱππικὸν τῶν βαρβάρων καὶ φονεύουσιν τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ Μασίστιον. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ἕλληνες λαθόντες θάρρος κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ προχωρήσαντες πρὸς τὰς Πλαταιάς, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Κόκλα, ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη μάχη σπουδαιότατη, καθ' ἣν οἱ Πέρσαι ἔπαθον πανωλεθρίαν. Περί τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἐφονεύθησαν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Μαρδόنيος. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν περὶ τὰς δέκα χιλιάδας.

Ἀπειρα ἦσαν τὰ λάφυρα τῶν νικητῶν. Τὸ καλλίτερον μέρος αὐτῶν προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausaniou ἔδωκαν μέγα μέρος. Τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των.

Περὶ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον, καθὼν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸν Μαρδόνιον εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ ἐλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας παρὰ τὴν Μυκάλῃν, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας.

Μετὰ τὸ ἐν Σαλαμῖνι κατόρθωμα ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐναυλόχει εἰς

τὴν Δῆλον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου. Ἐνταῦθα ἦλθον πρέσβεις ἐκ τῆς Σάμου καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ νήσων διὰ νὰ ἀποτινάξουν αὐταὶ τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξανθίππος ἐπλευσαν εἰς τὴν

Σάμον, ὅπου εὐρίσκετο ὁ περσικὸς στόλος. Οἱ Πέρσαι μὴ τολμῶντες νὰ ναυμαχήσουν ἐπλευσαν εἰς τὴν Μυκάλην, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἐξήκοντα χιλιάδες Πέρσαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιγράνου, ἐκεῖ δὲ ἀνελκύσαντες τὰς ναῦς τῶν ἀνήγειραν περιτειχίσμα ἐκ λίθων καὶ

ξύλων. Μετ' ὀλίγον ἐφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Οἱ Ἕλληνες περὶ τὰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας ἀποδιδασθέντες προσέβαλον τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν χιλιάδων, καὶ κατετρόπωσαν αὐτοὺς, συγχρόνως δὲ κατέκαυσαν καὶ τὸν στόλον αὐτῶν.

Ἡ σχεδὸν σύγχρονος διπλῇ αὕτῃ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιαῖς καὶ εἰς τὴν Μυκάλῃν ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τῶν Περσῶν.

Ἀδελφότητες.

42. Ποῦ διεχείμασεν ὁ Μαρδόνιος;—Ποῖας προτάσεις ἔκαμεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ διὰ τίνας;—Τί ἔκαμον οἱ Σπαρτιάται, ὅταν ἔμαθον τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου;—Τί ἀπάντησεν ὁ Ἀριστείδης ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Μαρδονίου καὶ τί εἰς τοὺς Σπαρτιάτας;

43. Ποῦ κατέφυγον οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ὁ Μαρδόνιος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν των;—Ποῦ ἐστρατοπέδευσεν ὁ Μαρδόνιος;—Ποῦ ἐστρατοπέδευσαν κατ' ἀρχὰς οἱ Ἕλληνες, πόσοι ἦσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τίνος;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἱππομαχίας;—Ποῦ ἐστρατοπέδευσαν κατόπιν οἱ Ἕλληνες;—Εἰπέ μοι τὰ τῆς μάχης;—Πόσοι ἐκ τῶν Περσῶν καὶ πόσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν;—Πῶς διεμοίρασαν τὰ λάφυρα οἱ Ἕλληνες;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Μυκάλῃ μάχης.

§ 44. Ὁχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ ἐνδοξον τέλος τῶν μεγάλων καὶ φοβερῶν ἀγώνων κατὰ τῶν Περσῶν κατέστησε, καὶ πολὺ δικαίως, τοὺς Ἕλληνας ὑπερηφάνους. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἤρχισαν οὗτοι νὰ διχονοῶσι. Τὰ πρῶτα δ' ἐπικίνδυνα συμπτώματα τῆς διχονοίας ἀνεφάνησαν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια ἀνθρωκόδομησαν τὴν πόλιν των, ἣ ὁποία εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἐρείπια ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρχισαν νὰ περιβάλλουν αὐτὴν μὲ ὀχυρὸν τεῖχος. Οἱ Σπαρτιάται, ὅταν ἔμαθον τοῦτο, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τεύχους, προφασιζόμενοι ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ ὑπάρχουν ἐκτὸς τοῦ ἱσθμοῦ πόλεις ὠχυρωμέναι· διότι οἱ Πέρσαι ἐπανερχόμενοι ἡδύναντο νὰ καταλάβουν αὐτάς καὶ νὰ μεταχειρισθοῦν ὡς ὀρμητήρια. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς αἰτία ἦτο ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐφοδούντο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες τότε εἶχον μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, γίνουν καὶ κατὰ ξηρὰν ἰσχυροί.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τῶν Σπαρτιατῶν. Μεταβάς δὲ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Σπάρτην ὡς πρέσβυς ἐξηπάτησεν αὐτοὺς διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔδωκε καιρόν, ὥστε νὰ συντελεσθῇ τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλ' ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο ἀτελής, ἂν δὲν συνεπληροῦτο μὲ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Πειραιῶς. Ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου ἦτο μὲν πλησιέστερος πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πολὺ μικρός, ἐνῷ ὁ Πειραιεὺς εἶχε τρεῖς λαμπροὺς καὶ ἀσφαλεστάτους λιμένας. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ὠχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ ναυπηγεῖα καὶ τοὺς ναυστάθμους, καὶ οὕτω κατέστησε τὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην ναυτικὴν πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδελφότητες.

44. Πότε ἤρχισαν νὰ τειχίζουσι τὴν πόλιν τῶν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατὰ συμβουλήν τίνος;—Τὴν ἠθέλησαν νὰ κάμουν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Σπαρτιάται καὶ διὰ τί;—Τὴν γινώριζεις περὶ τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Πειραιῶς;

§ 45. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.— Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausanίου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (478) ὁ ἐλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πausanίου ἐπλευσε κατὰ τῆς Κύπρου καὶ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς Πέρσας. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐκυρίευσαν αὐτό, ἡχμαλώτισαν δὲ καὶ πολλοὺς Πέρσας εὐγενεῖς καὶ πλουσίους.

Ὁ ἥρως τῶν Πλαταιῶν Πausanίας τόσον πολὺ ἐθαμβώθη ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τῆς πολυτελείας τῶν Περσῶν, ὥστε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἀπέλυσε λοιπὸν κρυφίως τινὰς ἐκ τῶν ἐπισήμων Περσῶν αἰχμαλώτων, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἐδραπέτευσαν, καὶ μὲ αὐτοὺς ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ξέρξην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ καὶ νὰ τὸν διορίσῃ σατράπην ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ξέρξης ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ Πausanίου καὶ ἤρchiσε τὰς συνεννοήσεις μετ' αὐτοῦ. Ὁ Πausanίας, νομίσας ὅτι τὸ σχέδιόν του ἐπέτυχεν, ἤρχισε νὰ ἐνδύεται πολυτελεῖ ἐνδύματα περσικά, νὰ ζῇ βίον ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον, νὰ ἐξέρχεται ἀκολουθούμενος ὑπὸ δορυφόρων, καὶ νὰ φέρεται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἀλλὰ κατη-

γορηθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπὶ προδοσίᾳ ἀνεκλήθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἀπολογίαν (476). Καὶ ἠθρώθη μὲν τότε, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀρκεταὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς προδοσίας του, ἀλλ' ἀφηρέθη ἀπὸ αὐτὸν ἡ στρατηγία.

Μένων εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Πausanίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προδοτικῶν του σχεδίων καὶ εἶχε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν σατράπην τῆς Βιθυνίας Ἀρτάβαζον, δι' αὐτοῦ δὲ συνενοεῖτο μὲ τὸν Ξέρξην. Ἀλλὰ μία ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἐπιστολῶν τοῦ Πausanίου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπεδεικνύετο ἡ προδοσία αὐτοῦ. Ὁ Πausanίας τότε κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ κατέφυγεν ὡς ἰκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῖκου Ἀθηναῖς, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ τὸν ἐξαγάγουν διὰ τῆς βίας. Τότε οἱ ἔφοροι ἀφήρεσαν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ καὶ ἐκτίσαν τὰς θύρας αὐτοῦ. Τόσῃ δὲ ἦτο ἡ κοινὴ ἀγανάκτησις, ὥστε αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ Πausanίου Θεανὼ ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον. Τὸν ἀφήκαν δὲ ν' ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους.

§ 47. Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων. — Ὁ φόρος τῶν συμμάχων.

Ὅταν ὁ Πausanίας εἰς τὸ Βυζάντιον ἤρχισε νὰ φέρεται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους, οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ Πελοποννήσιοι ἀπῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ δὲ νησιῶται καὶ οἱ ἐξ Ἰωνίας σύμμαχοι, πρὸ πάντων δὲ οἱ Σάμιοι, οἱ Χίοι καὶ οἱ Λέσβιοι, παρεκάλεσαν τοὺς τότε ἐν Βυζαντίῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα ν' ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς μετριοπαθείας των κατώρθωσαν νὰ ἐφελκύσουν τὴν ἀγάπην τῶν συμμάχων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν ἀπεφασίσθη δλαὶ αἱ σύμμαχοι πόλεις νὰ πληρώνουν ἐτήσιον φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τὸν φόρον τοῦτον προσδιώρισεν ὁ Ἀριστείδης μὲ τόσῃν μάλιστα δικαιοσύνην, ὥστε δὲν ἠκούσθη κανὲν παράπονον παρ' οὐδενὸς συμμάχου. Ἀνῆρχετο δὲ κατ' ἔτος ὁ φόρος οὗτος τῶν συμμάχων τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τετρακόσια ἐξήκοντα τάλαντα (τὸ τάλαντον εἶχε 6000 δραχμάς). Τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων ἦτο τότε εἰς τὴν Δῆλον.

ἔπειτα δὲ ἐπὶ Περικλέους μετεφέρθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ διευθύνοντες τὸ ταμεῖον τοῦτο ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ ὠνομάζοντο Ἑ λ λ η ν ο τ α μ ί α ι.

§ 47. Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους. — Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπῆρξε πολὺ διάφορος τοῦ Πausανίου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς προσέφερεν, καθὼς εἶδομεν, σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεγάλης δόξης του, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτήρος του, εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ἐχθροὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ οὗτοι ἐνωθέντες κατάρθρωσαν νὰ τὸν ἐξορίσουν.

Ἐνῷ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς διέτριβεν ἐξόριστος εἰς τὸ Ἄργος, οἱ Σπαρτιᾶται κατηγορήσαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι δῆθεν μετεῖχεν εἰς τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου. Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὴν κατηγορίαν ἐπεμψαν ἀνθρώπους εἰς τὸ Ἄργος διὰ νὰ συλλάβουν τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀλλ' οὗτος, λαβὼν ἐγκαίρως γνῶσιν τοῦ πράγματος, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀργους· καταδιωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξην, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ξέρξου. Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὰ ἑξῆς·

«Εἶμαι ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὅποιος πολλὰ κακὰ ἔπραξα εἰς τὸν πατέρα σου, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα ἀγαθὰ, διότι εἰδοποίησα αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦντο νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσουν τὰς γεφύρας· καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸν ἔσωσα. Ἀλλὰ τώρα καταδιωκόμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων καταφεύγω πρὸς σὲ καὶ ζητῶ τὴν προστασίαν σου».

Ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Τόσῃν δὲ χαρὰν ἠσθάνθη, διότι μετέβη παρ' αὐτοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε πολλάκις καθ' ὕπνον ἐφώναζεν Ἑ λ λ η ν ο τ α μ ί α τ ὸ ν Ἀ θ η ν α ῖ ο ν. Εἰς ἔνδειξιν μάλιστα τιμῆς ἐχάρισεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Μαγνησίαν, τὴν Λάμφακον καὶ τὸν Μυοῦντα.

Ἀλλ' ἔταν μετὰ τινα χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ δὲν ᾔθελε νὰ γίνῃ προδότης τῆς πατρίδος του, οὔτε πάλιν νὰ φανῇ ἀχάριστος πρὸς τὸν εὐεργέτην του Ἀρταξέρξην, ἐπὶ δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν (459). Βραδύτερον οἱ συγγενεῖς του

μετέφερον, ὡς πιστεύεται, κρυφίως τὰ ὄσπ'α του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος.

Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ μέγας πολιτικός αὐτοῦ ἀντίπαλος Ἀριστείδης τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων τῶν συμπολιτῶν του· ἀπέθανε δὲ πτωχότατος (466). Ἡ πατρίς ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας τοῦ Ἀριστείδου ἔθαψεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς δύο ἀγάμους θυγατέρας του.

Ἀδοκῆδεις.

45—46. Πότε καὶ πῶς συνέλαθεν ὁ Πausanias τὴν ἰδέαν νὰ προδῶσῃ τὴν πατρίδα του;—Ποίᾳς προτάσεσι ἔκκμεν εἰς τὸν Πέρσην;—Πῶς ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ φέρεται πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ τί συνέβη ἐκ τούτου;—Πῶς ἀνεκαλύφθη ἡ προδοσία τοῦ Πausanίου καὶ πῶς ἀπέθανεν οὗτος;—Ποίους ἀνεγνώρισαν ὡς ἡγεμόνας οἱ σύμμαχοι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἀνάκλησιν τοῦ Πausanίου;—Τί ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν συμμάχων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν;—Ποίος καὶ πῶς ἐκνόησεν τὰ τῶν φόρων τῶν συμμάχων;—Εἰς πόσα τάλαντα ἀνῆρχετο κατ' ἀρχὰς ὁ ἐτήσιος φόρος τῶν συμμάχων;—Ποῦ ἦτο τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων καὶ τίνας διηύθυνον αὐτό.

47. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Θεμιστοκλέους;—Ποῦ κατέφυγεν ἐπὶ τέλους ὁ Θεμιστοκλής καὶ διατί;—Τί ἔγραψεν εἰς τὸν Ἀρταξέρην ὁ Θεμιστοκλής, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰ Σούσα;—Πῶς προσηνέχθη πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα ὁ Ἀρταξέρης;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τί περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστείδου;

§ 48. Ὁ Κίμων καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διέπρεπεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς πολιτικός καὶ ὡς στρατηγὸς ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Κίμων εἶχε πολλὰ καὶ ἔσοχα προτερήματα. Ὅταν ἦτο νέος, ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Σαλαμίνα· εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον, καθὼς εἴδομεν, ἦτο μὲ τὸν Ἀριστείδην στρατηγὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Ὅταν μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Πausanίου ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Κίμων περιπλέων μὲ τὸν συμμαχικὸν στόλον τὰ παράλια τῆς Θράκης ἐκυρίευσεν τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρουμόνος ποταμοῦ ὀχυρὰν Ἡρόνα, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Πέρσαι. Ἐπειτα δὲ κατέλαβεν τὴν νῆσον Σκύρον (470), τῆς ὁποίας οἱ κά-

τοικοὶ Δόλοπες ἦσαν φοβεροὶ πειραταί. Καὶ τούτους μὲν ἐξηνδραπόδισεν, εἰς δὲ τὴν νῆσον ἔφερε καὶ κατόκισε *κ λ η ρ ο υ χ ο υ ς* Ἀθηναίους. Εἰς τὴν Σκῦρον εὔρεν ὁ Κίμων, ὡς πιστεύεται, καὶ τὰ ὄστα τοῦ Θησέως καὶ ἐκόμισεν αὐτὰ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν

Κίμων

μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ Θησέως ναόν, ὅστις ὠνομάσθη *Θ η σ ε ῖ ο ν*.

Τῷ 466 ὁ Κίμων λαβὼν διακοσίας ἀθηναϊκὰς τριήρεις καὶ ἑκατὸν συμμαχικὰς ἐπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ πολλῶν πόλεων τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Εἰς τὴν Παμφυλίαν, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Ε υ ρ υ μ ε δ ο ν τ ο ς* ποταμοῦ, συναντήσας τὸν περσικὸν στόλον ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα πλοίων ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατέστρεψεν. Ἀμέσως ἔπειτα, ἀνευ ἀναβολῆς,

ἀπαθιδάσας τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν ξηρὰν ἐπετέθη κατὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἦτο παρατεταγμένος εἰς τὴν παραλίαν ὡς βοηθὸς τοῦ στόλου, καὶ τὸν διεσκόρπισε. Κατόπιν δὲ μαθὼν ὅτι ὀγδοήκοντα φοινικικαὶ τριήρεις ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Περσῶν, διευθύνεται ἐναντίον αὐτῶν, τὰς συναντᾷ παρὰ τὴν Κύπρον καὶ ἐπιπεσὼν καταστρέφει αὐτάς.

Ἡ τριπλῇ αὕτῃ νίκῃ τοῦ Κίμωνος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ θεωρεῖται ὡς τὸ λαμπρότερον κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Τὰ πολεμικὰ ταῦτα κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον πολὺ κατέπληξαν τοὺς Πέρσας, ὥστε ἔκτοτε κανὲν περσικὸν πλοῖον δὲν ἐπλεεῖν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀπὸ τῶν *Κ υ α ν έ ω ν π ε τ ρ ῶ ν*, αἱ ὁποῖαι ἔκειντο κατὰ τὸν βόρειον εἰσπλουν τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, μέχρι τῶν *Χ ε λ ι δ ο ν ί ω ν ν ή σ ω ν* τῆς Λυκίας, ἐπιστεύθη δὲ κακῶς ὅτι συνωμολογήθη πρὸς τοῦτο εἰρήνη μεταξὺ Κίμωνος καὶ μεγάλου βασιλέως, *Κ ι μ ω ν ε ι ο ς ε ἰ ρ ή ν η* ὀνομαζομένη.

Ὁ Κίμων ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κομίζων ἄπειρα λάφυρα. Ὡς στρατηγὸς ἐλάμβανε τὸ δέκατον τῶν λαφύρων, καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐγινε πλουσιώτατος. Ἀλλὰ τὸν πλοῦτόν του μετεχειρίσθη μὲ μεγάλην ἐλευθεριότητα. Ἀφήρесе τοὺς φράκτας ἐκ τῶν λαμπροτάτων κήπων του, ὥστε νὰ δύνανται οἱ πολῖται νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ λαμβάνουν ἐλευθέρως ὀπώρας. Εἰς τὴν οἰκίαν του ὑπῆρχε πάντοτε ἐστρωμένη τράπεζα πλήρης λιτῶν φαγητῶν καὶ οἱ πτωχοὶ μετέβαινον καὶ ἔτρωγον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐγινε πλουσιώτατος ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ ὅποια ὁ Κίμων ἐκόμισεν ἐκ τῶν ἐνδόξων ἐκστρατειῶν του. Ἐκ τούτων δαπανῶν ὁ Κίμων ἔκτισε τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ πρὸς τιμὴν του ὀνομασθὲν Κιμίωνειον· ἐδενδροφύτευσε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἄλλος κατάρρυτον μὲ συσκίους περιπάτους· ὠκοδόμησε τὰ μακρὰ τεῖχη (βόρειον καὶ νότιον σκέλος), τὰ ὅποια συνέδεον τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ τὸ (παλαιὸν) Φάληρον, καὶ ἄλλα δημόσια ἔργα ἔκαμεν.

§ 49. Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.—Ἐξορία τοῦ Κίμωνος.

Τὸ 464 συνέβη καταστρεπτικώτατος σεισμός εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης ὠφελοῦμενοι οἱ Ἕλλωτες καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐπανεστάτησαν καὶ καταλαβόντες τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης ἐπεχείρουν τολμηρὰς ἐξόδους. Ὁ πόλεμος οὗτος ὠνομάσθη τρίτος Μεσσηνιακός.

Οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο δεινοὶ τειχομάχοι. Ὁ Κίμων, ὅστις ἔνεκα τῶν ἀριστοκρατικῶν φρονημάτων του ἠγάπα τοὺς Σπαρτιάτας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἐπέισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπεμψαν τέσσαρας χιλιάδας ἄνδρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κίμωνος. Ὅταν ὁ Κίμων ἐφθασεν εἰς τὴν Ἰθώμην, προσέβαλε τὸ φρούριον. Ἀλλ' ἡ ἐφοδος ἀπέτυχε. Τότε προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρετίνατο, οἱ Σπαρτιάται φοβηθέντες μήπως ὁ Κίμων ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Ἕλλωτας καὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκην τῆς βοηθείας αὐτοῦ. Ὁ Κίμων τότε ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ὀργισθέντες διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην ἐξώρισαν τὸν Κίμωνα. Οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἕλλωτες μετὰ δεκαετὴ πό-

λεμον ἡναγκάσθησαν νὰ καταθέσουν τὰ δῖπλα (455), οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐξήλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδια των. Εἰς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν πρὸς κατοικίαν τὴν Ναύπακτον.

§ 50. Ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας
καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Μετά τινα χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι περιήλθον εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐνῷ δὲ οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἀντιπαρατεταγμένοι εἰς τὴν Τάναγραν τῆς Βοιωτίας (457) ἔτοιμοι νὰ συνάψουν μάχην, ὁ ἐξόριστος Κίμων προσήλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐξήτησε νὰ πολεμήσῃ ὡς ἄπλοῦς στρατιώτης· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν. Τότε ὁ Κίμων ἀναχωρῶν ἀφῆκε τὴν πανοπλίαν του εἰς ἑκατὸν φίλους του, οὗτοι δὲ γενναίως μαχόμενοι εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφρονεύθησαν ὅλοι. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας τῇ προτάσει τοῦ Περικλέους.

Ὁ Κίμων, ὅταν ἐπανήλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐφρόντισε κατὰ πρῶτον νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπιτυχὸν πενταετὴ ἀνακωχὴν. Ἐπειτα δὲ λαβὼν διακοσίας τριήρεις ἐπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν περισσοτέρων αὐτῆς πόλεων. Ἀλλ' ἐνῷ ἐπολιοῖρκει τὴν πόλιν αὐτῆς Κίτιον, πληγωθεὶς βαρέως ἀπέθανε τὸ 449. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του συνεβούλευσε τοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς του νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀποπλεύσουν εἰς τὴν πατρίδα, τηροῦντες μυστικὸν τὸν θάνατόν του. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν συμβουλήν τοῦ Κίμωνος. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των συνήντησαν παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου περσικὸν στόλον καὶ ἐπέτέθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Πέρσαι νομίζοντες ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ὠδήγει ὁ Κίμων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὑποστάντες πολλὰς ζημίας. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν συνέβη ὥστε καὶ νεκρὸς ὁ Κίμων νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς.

Μετά ταῦτα ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τὸν Κίμωνα μετὰ μεγάλης πομπῆς.

* Ἀδελφείας.

48, 49, 50. Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Κίμων καὶ ποῖα προτερήματα εἶχε;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἠϊόνης ὑπὸ τοῦ Κίμωνος καὶ τί περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Σκύρου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς τριπλῆς νίκης τοῦ Κίμωνος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ποῖα ἦσαν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὰ ἀποτελέσματα τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κίμωνος ;—Πῶς ἀπέκτησε τὸν μέγαν πλοῦτον ὁ Κίμων καὶ πῶς μετεχειρίσθη αὐτόν ;—Ὅποια ἔργα κατεσκευάσεν ὁ Κίμων ἐν Ἀθήναις ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Κίμωνος ;—Πότε ἀνεκλήθη ὁ Κίμων ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ποῦ ἀπέθανεν ἔπειτα ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

§ 51. Ὁ Περικλῆς καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ.

Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιάς τοῦ Κλεισθένους, ἐγεννήθη δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 496. Ὁ Περικλῆς ἦτο προικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὰ κάλλιστα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Ἦτο μεγάλῳ ψυχος, μεγαλόφρων εὐγενής, ἀτάραχος, εὐγλωττος καὶ γενναῖος. Ἐκτὸς τῶν φυσικῶν τούτων προτερημάτων ἔλαβε καὶ ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν σπανίαν. Ἐπαιδεύθη ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς τοῦ διδασκάλων καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἐξόχου φιλοσόφου Ἀναξαγόρου, ὅστις διεμόρφωσε τὸν νοῦν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Περικλέους, ἀπαλλάξας αὐτὸν ἀπὸ πολλὰς προλήψεως, αἱ ὅποιαι ἐπεκράτουν τότε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν.

Ὁ Περικλῆς, ὅταν ἦτο νέος, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ διεκρίθη εἰς αὐτάς διὰ τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς κινδύνους· ἀπὸ δὲ τοῦ τριακοστοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἤρχισε νὰ πολιτεύεται. Μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ Κίμων, ὅστις προΐστατο τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐνῷ ὁ Περικλῆς ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

Ὁ Περικλῆς σπανίως ἐνεφανίζετο εἰς τὸ πλῆθος. Συνήθως διέτριβεν εἰς τὴν οἰκίαν του δεχόμενος τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλλιτέχνας· μὲ τοὺς ὁποίους συνεζήτει περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ζητημάτων. Τὰς συναναστροφὰς δὲ ταύτας τῶν σοφῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν ἐστόλιζε καὶ ἡ περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ ἐξοχον πνευμὰ τῆς Ἀσπασίας ἢ Μιλησίας, σύζυγος τοῦ Περικλέους.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπανίως ἠγόρευεν ὁ Περικλῆς καὶ μόνον ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων. Καὶ δὲν ἦτο μόνον πολιτικὸς μέγας, ἀλλὰ καὶ ῥήτωρ δεινότατος. Ὅταν ἠγόρευεν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἦ στρὰ-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πτεν, ἐθρόντα, συνεκύκα (συνετάρασσε) τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι παρωμοιάζον αὐτὸν πρὸς τὸν Δία· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ὀλύμπιος Περικλῆς ἐπωνομάζετο.

Καὶ ἐν ὧσιν μὲν ἔζη ὁ Κίμων, τὰ πολεμικὰ ἐκείνου κατορθώματα ἐπεσκίαζον ἁπλῶς τὴν πολιτικὴν δόξαν τοῦ Περικλέους. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ὅλη ἡ διεύθυνσις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους καὶ κατὰ ταύτην ἀνεδείχθη οὗτος ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Περικλῆς

Ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη τὸν ἀσταθῆ καὶ δυσδιοικήτον ἀθηναϊκὸν λαόν, καὶ τὸν ἐκυβέρνησε χωρὶς ποτε νὰ τὸν κολακεύσῃ. Τοῦναντίον πολλάκις ἐδεικνύετο πρὸς αὐτὸν αὐστηρὸς καὶ πολλάκις τὸν ἐπέπληττε. Ὡστε ὑπῆρχε ὀνόματι μόνον δημοκρατία, πράγματι δὲ μοναρχία.

Ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἐξουσία τοῦ Περικλέους δὲν ἀντέκειτο εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας. Ἐκλεγόμενος οὗτος κατ' ἔτος στρατηγὸς μὲ ἄλλους ὁμόφρονάς του εἶχεν εἰς χεῖράς του ὅχι μόνον τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς συγκλήσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Οὕτω λοιπὸν

νοεῖται ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία τοῦ Περικλέους.

Ἀφ' οὗτου τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐπεξετάθη, αἱ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν ἔγιναν βαρύτεραι. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς πολίτας ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, εἰσήγαγε πρῶτος τοὺς μισθοὺς, ὥρισε δὲ διὰ νόμου νὰ λαμβάνουν μισθὸν οἱ δικασταὶ καὶ οἱ βουλευταί.

Ἐπὶ Περικλέους ἀπεστάλησαν πολλαὶ κληρονομίαι. Πόλεις
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δηλαδή ἡ χώρα καταλαμβάνεσθαι διὰ πόλεμον διενέμεντο διὰ κλήρου εἰς Ἀθηναίους ζευγίτας καὶ θήτας, οἵτινες ὠνομάζοντο κ λ η ρ ο ὕ χ ο ι. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν παρείχετο πόρος ζωῆς εἰς τοὺς ἀπόρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεκουφίζοντο καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ ὄχλου ἀργού. Ἐχρησίμευσαν δὲ αἱ κληρουχίαι καὶ ὥς φρουραὶ διὰ ν' ἀποτρέπουν πᾶσαν ἀποστασίαν τῶν συμμάχων.

Πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς ἔπεμπε κατ' ἔτος ἐξήκοντα τριήρεις, ἐπ' αὐτῶν δ' ἐπέβαινον πολλοὶ ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας ἐξησκούντο εἰς τὰ πολεμικά. Αἱ τριήρεις αὗται περιέπλεον τὰ παράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ἐτιμώρουν δὲ σκληρότατα πᾶσαν δυστροποῦσαν εἰς τὴν πληρωμὴν. Ἀνήρχοντο δ' ἐπὶ Περικλέους αἱ ἐκ τῶν συμμάχων πρόσδοι εἰς ἑξακόσια τάλαντα καὶ ὀλίγον βραδύτερον εἰς χίλια.

Ὁ Περικλῆς φρονῶν ὅτι τὰ μακρὰ τεῖχη (τὸ βόρειον καὶ τὸ φαληρικόν), τὰ ὅποια ὠκοδόμησεν ὁ Κίμων, δὲν ἠδύναντο ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεως νὰ ὑπερασπίσων ἀρκούντως τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὠκοδόμησε τὸ διὰ μέσου τεῖχος. Τοῦτο ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέληγεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πειραιῶς.

Ἀδελφίδεις.

51. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς καταγωγῆς, τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Περικλέους;—Ποῖον εἶχε πολιτικὸν ἀντίπαλον ὁ Περικλῆς;—Τίνος μερίδος προΐστατο ὁ Περικλῆς;—Ὅποιός τις ὡς ῥήτωρ ἦτο ὁ Περικλῆς;—Πότε περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους ἅπασα ἡ πολιτικὴ ἐξουσία;—Πόσα ἔτη ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς καὶ πῶς;—Ὅποίους νόμους εἰσήγαγεν ὁ Περικλῆς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν κληρουχιῶν;—Πῶς ἐπεδείκνυε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς;—Ὅποιαν προσθήκην ἔκχμεν εἰς τὰ μακρὰ τεῖχη ὁ Περικλῆς καὶ διὰ τίνα λόγον;

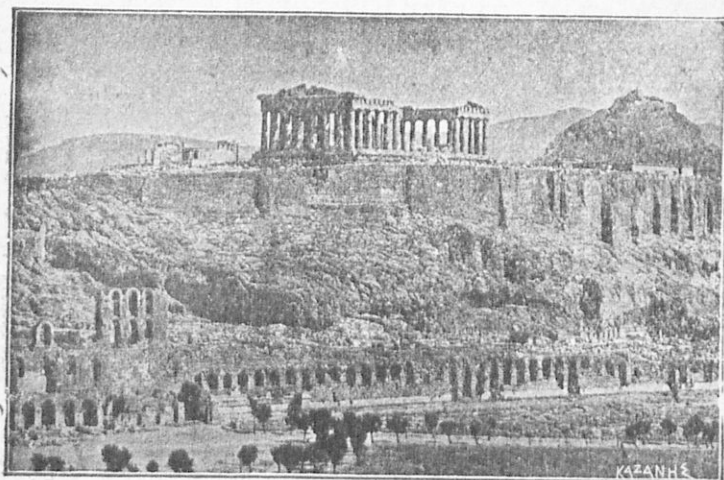
§ 52. Καλλιτεχνικὸς καὶ πνευματικὸς βίος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς, ἀφοῦ κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυράς, ἐπεχείρησε δαπανῶν ἐκ τῶν συμμαχικῶν χρημάτων νὰ καλλωπίσῃ αὐτάς διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἔργων, διότι ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπροτάτην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Διὰ τῶν ἔργων δὲ τούτων καὶ πόρος ζωῆς παρείχετο εἰς

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὴν πτωχοτέραν τάξιν καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία προήγατο. Τὴν γενικὴν δ' ἐποπτεῖαν καὶ διεύθυνσιν ὅλων τῶν ἔργων ἀνέθηκεν ὁ Περικλῆς εἰς τὸν δαιμόνιον καλλιτέχνην Φειδίαν.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων, τὰ ὅποια κατεσκευάσθησαν ἐπὶ Περικλέους, ἦσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν· α') ὁ Παρθενῶν, ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου, ἀμίμητον ἀριστοῦργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ἐξωτερικῶς ἐκοσμεῖτο μὲ ἀπαράμιλλα ἀνάγλυφα, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἔστατο τὸ χρυσελεφάντινον

Ἀκρόπολις

ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, θαυμάσιον ἔργον τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου Φειδίου· β') Τὰ Προπύλαια, τὰ ὅποια ἦσαν μεγαλοπρεπὴς εἰσόδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφάμιλλα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὴν ὡραιότητα· γ') Τὸ Ἐρέχθειον, χαριέστατον οἰκοδόμημα, τὸ ὅποιον ἐπερατώθη βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· δ') Χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ἐστημένον μεταξὺ Παρθενῶνος, Προπυλαίων καὶ Ἐρεχθείου. Ἐπὶ Περικλέους ἰδρύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ὁ κομφότατος ναῖσκος τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τῆς ἐπονομαζομένης Ἀπτέρου.

Καὶ ἔξω τῆς Ἀκροπόλεως κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικά

ἔργα, οἷον τὸ Ὠδεῖον πλησίον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, τὸ ὁποῖον ἦτο κυκλοτερές οἰκοδόμημα διὰ μουσικοὺς ἀγῶνας.

Ἐπὶ Περικλέους ὁκοδομήθη ὁ ἐν Σουνίῳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις ἐξελαμβάνετο μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὡς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὁ μέγας ναὸς τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Ἑλευσίνα. Προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Πειραιεύς, ἐρρυμοτομήθη ὑπὸ τοῦ Μιλησίου ἀρχιτέκτονος Ἰπποδάμου.

Ὅλα ταῦτα ἔχουν μεταβληθῇ εἰς ἐρείπια ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὑπὸ τῶν πολέμων καὶ ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἀλλὰ καὶ ἐρείπια ὄντα κινουὺν τὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν θεωμένων αὐτὰ καὶ διὰ τῆς φαντασίας ἀναδημιουργοῦνται τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν κάλλος.

Ἀλλὰ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἐδαπανήθησαν πολλὰ ἑκατομμύρια, οἱ δὲ ἀντίπαλοι τοῦ Περικλέους κατηγοροῦσαν αὐτὸν εἰς τὸν δῆμον ὅτι ἐσπατάλα τὰ συμμαχικὰ χρήματα εἰς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, ἐνῶ ταῦτα ἦσαν προωρισμένα δι' ἄλλους σκοποὺς. Ἀλλ' ὁ Περικλῆς ἀντικρούων τοὺς κατηγοροὺς τοῦ ἔλεγεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδουν λόγον εἰς τοὺς συμμάχους περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων, ἀφοῦ εἰς πᾶσαν περίστασιν σπεύδουν καὶ ὑπερασπίζουσι αὐτοὺς κατὰ παντὸς ἐχθροῦ.

Καὶ ὅχι μόνον αἱ τέχναι προήχθησαν ἐπὶ Περικλέους καὶ ἐφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ φιλοσοφία. Τότε ἔζησαν οἱ μεγαλείτεροι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν καὶ ἐδόξασαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, οἷον αἱ μεγάλοι φιλόσοφοι Ἀναξαγόρας καὶ Σωκράτης, οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ μέγιστος τῶν ἱστορικῶν Θουκυδίδης, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, οἱ ἀρχιτέκτονες Ἰκτίνος, Καλλικράτης καὶ Μνησικλῆς, καὶ ὁ δαιμόνιος Φειδίας. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα ἤχημασεν ὁ θεῖος φιλόσοφος Πλάτων, ὁ ἔξοχος κωμικὸς Ἀριστοφάνης, ὁ ἱστορικὸς Ξενοφῶν, καὶ ἄλλοι. Διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους ὠνομάσθη χρυσοῦς.

Ἀθηνᾶ
τοῦ Φειδίου

αἰὼν τῶν Ἀθηνῶν, αἱ δὲ Ἀθηναὶ μὴτρόπολις τῶν τε-
χνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ παίδευσις τῆς Ἑλ-
λάδος.

Ἀδκήσεις.

§2. Διὰ ποῖον λόγον ἐπεχείρησε τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς καὶ ποῖα καλὰ προέκυψαν ἐκ τοῦ καλλωπισμοῦ ;—Εἰς ποῖον ἀνέθηκε τὴν ἐποπτείαν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων ὁ Περικλῆς ;—Τί γνωρίζεις περὶ Παρθενῶνος ;—Τί περὶ Προ-
πυλαίων ;—Τί περὶ Ἐρεχθείου ;—Τί περὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀ-
θηνᾶς ;—Τί περὶ Ὁδείου ;—Ποιοὶ ἄλλοι ναοὶ ἔξω τῶν Ἀθηνῶν φιλοδομήθησαν ἐπὶ
Περικλέους ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ῥυμοτομίας τοῦ Πειραιῶς ;—Ποῖα κατηγορία
ἀπεδόθη εἰς τὸν Περικλῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του διὰ τὰ καλλιτεχνικά ἔργα καὶ πῶς
ἀπέκρουσεν αὐτήν ὁ Περικλῆς ;—Ποιοὶ μεγάλοι ἄνδρες ἔζησαν ἐπὶ Περικλέους ;—Πῶς
ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους καὶ πῶς αἱ Ἀθηναὶ ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

§ 53. Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ
ἔθνους εἶχεν ἐνωθῇ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθηναὶ ἐκυριάρ-
χουν μυριάδων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκρι-
βῶς τὸν ἀριθμὸν. Ὁ Περικλῆς διενεόθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς τὰς Ἀθή-
νας πανελλήνιον συνέδριον, παρασκευάζων οὕτω τὴν συμμαχίαν σύμ-
παντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπήβολον τοῦτο σχέδιον
τοῦ ἀνδρὸς ἐματαιώθη ἔνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν Λακεδαιμονίων καὶ
λοιπῶν Πελοποννησίων. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θά-
νατον τοῦ Περικλέους τὸ μέγα κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἤρχισε νὰ κα-
ταρρέῃ.

Τὸ 445 εἶχον συνομολογηθῇ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν
τριακονταετεῖς σπονδαί. Ἀλλ' αἱ σπονδαὶ αὗται δὲν ἦτο δυνατόν νὰ
διαρχέσουν ἐπὶ πολὺ. Οἱ Σπαρτιάται ἐβλεπον μὲ ζήλοτυπίαν καὶ φθό-
νον τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐζήτουν κατάλληλον
στιγμὴν νὰ περιορίσουν αὐτήν. Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐφέ-
ροντο πλέον πρὸς τοὺς συμμαχοὺς των ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους, ἀλλὰ τὴν
ἐπ' αὐτῶν ἡγεμονίαν των μετέβαλον εἰς αὐθαίρετον δεσποτείαν. Ἐν-

τεῦθεν πικρὰ παράπονα ἤκούοντο κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐκ μέρους τῶν συμμάχων. Ἐνῷ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, μικρὸς σπινθὴρ ἤρκει ν' ἀνάψῃ τὴν φλόγα τοῦ πολέμου. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ συμβῇ τοῦτο. Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη ὁ μέγας Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις διαρκέσας εἴκοσιν ἐπτὰ ἔτη (431—404) διήρесе ὅλους τοὺς Ἑλληνας εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα καὶ ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν.

Ἀφορμαὶ εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τούτου ὑπῆρξαν α) ἡ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Κερκυράς ἔρις ἕνεκα τῆς Ἐπιδάμνου, καὶ β') ἡ ἀποστασία τῆς Ποτειδαίας ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων.

α) Εἰς τὴν Ἐπίδαριν οὖν, σημερινὸν Δυρράχιον, ἦτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἐξερράγη στάσις μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν· καὶ οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραίων, οἱ δὲ δημοκρατικοὶ τὴν βοήθειαν τῶν Κορινθίων. Ἦτο δὲ ἡ Κόρινθος μητρόπολις τῆς Κερκυράς. Ἐκ τούτου προσέκυψε πόλεμος μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Κορινθίων. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ παράβασιν τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν. Οἱ Κορίνθιοι ἐνίκηθησαν καὶ ἡ Ἐπίδαμνος πολιορκηθεῖσα ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Κερκυραίους τὸ 434.

β') Οἱ Κορίνθιοι ἐχδικούμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν Ποτειδαίαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἀλλὰ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὴν ἀποστασίαν τῆς Ποτειδαίας, ἐπεμφαν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ. — Τότε οἱ Κορίνθιοι ἐπεμφαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κατηγόρουν τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἔλυσαν τὰς τριακονταετείς σπονδὰς. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Κορινθίων συνεχλήθη εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς δωρικῆς συμμαχίας, καὶ ἡ πλειονοψηφία αὐτοῦ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου. — Δεκαετίας
ἡ Ἀρχιδάμειος πόλεμος (431—421).

§ 54. Πρῶτον καὶ δεῦτερον ἔτος τοῦ πολέμου. — Λοιμὸς ἐν
Ἀθήναις. — Θάνατος τοῦ Περικλέους.

Οἱ Σπαρτιαῖται καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐν ὧν ἐξήκοντα χιλιάδες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισαν νὰ δεινδροτομοῦν καὶ νὰ ἐρημώνουν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους μετέφερον ὅλα τὰ κινητὰ των πράγματα εἰς τὴν πόλιν καὶ ἦλθον καὶ κατήκυσαν ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀρχίδαμος κατέστρεφε τὴν Ἀττικὴν, ὁ Περικλῆς ἐπεμψε στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ κατέστρεφεν αὐτά. Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἐτελείωσαν καὶ αἱ τροφαί, οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (430) ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἠρήμωνεν αὐτήν. Ἀλλὰ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας φοβερὸς λοιμὸς, ἕνεκα δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀρχίδαμος ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς, μέινας εἰς αὐτὴν τεσσαράκοντα μόνον ἡμέρας. Ὁ λοιμὸς οὗτος ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν τὴν κειμένην πέραν τῆς Αἰγύπτου, διήρκεσε δὲ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθοράν.

Ὁ Περικλῆς, ἂν καὶ ἔχασε τοὺς περισσοτέρους τῶν συγγενῶν του ἐκ τοῦ λοιμοῦ, ὅμως διετήρησεν ἀκμαῖον τὸ φρόνημα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του. Τέλος δὲ προσβληθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀπέθανε τὸ φθινόπωρον τοῦ 429.

Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους ὑπῆρξε μέγα καὶ ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε ἡ διοίκησις τῆς πόλεως παρεδόθη εἰς χεῖρας φαύλων καὶ ἀσυνειδήτων δημαγωγῶν, οἷος ἦτο ὁ Κλέων, οἵτινες ἐξῆπτον ἀκόμη περισσότερον τὰ πάθη τοῦ λαοῦ καὶ ἐξώθουν αὐτὸν εἰς ἀπονενογημένα διαδήματα.

Ἀδελφότητες.

53. Πόσων πόλεων ἐκυριάρχουν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Περικλέους; — Τί διανοήθη νὰ πράξῃ ὁ Περικλῆς καὶ τίνας ἐματαιώσαν τὸ σχέδιόν του; — Πότε συνωμολογήθησαν αἱ τριακονταεῖς σπονδαί; — Ἦτο δυνατόν νὰ διαρκέσουν αὗται ἐπὶ πολὺ ἢ ὀχι, καὶ διὰ τί; — Ποία ἦτο ἡ κυρία αἰτία τοῦ Πελ. πολέμου; — Πότε ἐξεργάγη ὁ Πελ. πόλεμος

καὶ πόσα ἔτη διήρκεσε;—Ποῖαι ὑπῆρξαν αἱ ἀφορμαὶ τοῦ Πελοπολέμου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς μεταξὺ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων ἐριδος ἕνεκα τοῦ Ἐπιδάμου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Ποτειδαίας;—Περὶ τοῦ συνεδρίου ἐν Σπάρτῃ;

§ 54. Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ Πελοπολέμου;—Ποῖον φοβερόν κακὸν ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ ε' ἔτος τοῦ Πελοπον. πολέμου;—Πόθεν ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ὁ λοιμὸς καὶ πόσον χρόνον διήρκεσεν;—Ὁ λοιμὸς κατέβαλε τὸ φρόνημα τοῦ Περικλέους;—Πότε ἀπέθανε ὁ Περικλῆς καὶ τί κακὸν προῆλθεν ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ;

§ 55. Ἀλώσεις τῶν Πλαταιῶν.—Ἀποστασία τῆς Λέσβου.

Τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον ἐναντίον τῶν Πλαταιῶν καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτὰς (427).

Ἐν τῇ μεταξὺ, ἦτοι τὸ 428, ἀπεστάτησεν ἡ Λέσβος, ἥδε ποῖα εἶχετ ναυτικὸν καὶ δύναμιν ἀξιόλογον. Πάραυτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν τεσσαράκοντα τριήρεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πάχητος, ἐπολιόρχησαν τὴν Μιτυλήνην κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ. Οἱ πρωταῖτιοι τῆς ἀποστασίας ἀνερχόμενοι εἰς χιλίους ἐφονεύθησαν, τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐκρημνίσθησαν, τὰ πλοῖα παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δὲ ἄγροι τῶν Λεσβίων ἐδόθησαν εἰς τρεῖς χιλιάδας κληρούχους Ἀθηναίους.

§ 56. Κατάληψις τῆς Πύλου.

Τὸ 423 ναυτικὴ μεῖραι τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Εὐρυμέδοντα καὶ Σοφοκλῆ ἐπλεεν εἰς Σικελίαν. Ἐνῷ δὲ παρέπλεε τὴν Μεσσηνίαν, ὁ ἔξοχος στρατηγὸς Δημοσθένης, ὅστις τότε ἐπέβαινε ἐπὶ τοῦ στόλου ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης, κατέλαβε μὲ πέντε πλοῖα τὴν Πύλον καὶ ἐτείχισεν αὐτήν. Οἱ Σπαρτιάται, ὅταν ἔμαθον τοῦτο, ἐπεμψαν στόλον καὶ προσέβαλον τὸν Δημοσθένην ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, συγχρόνως δὲ ἀπεβίβασαν τετρακοσίους εἰκοσιν ὀπλίτας ἐκ τῶν ἀρίστων εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, τὴν κειμένην ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος.

Ἡ μικρὰ φρουρὰ τοῦ Δημοσθένους ἀντέταξε κραταιὰν ἄμυναν, ὅτε πλεύσασαι ἐγκαίρως πεντήκοντα ἀθηναϊκαὶ τριήρεις ἐκ τῆς Ζακύνθου ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν νεῶν καὶ ἄλλας μὲν ἐξ αὐτῶν ἐκυρίευσαν, ἄλλας δὲ ἐξώθησαν εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐπειτα δ' ἐπολιόρχησαν καὶ τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ τετρακοσίους εἰκοσι Σπαρτιάτας. Βλέποντες τότε

οἱ Σπαρτιάται ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας διὰ τοὺς ἀποκεκλεισμένους εἰς τὴν νῆσον, ἔκαμον προτάσεις περὶ εἰρήνης εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κατ' εἰσήγησιν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν αὐτάς.

Ἀλλ' ἡ πολιορκία τῶν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ παρετείνετο καὶ καθίστατο ἐπίπονος εἰς τοὺς ἐν Πύλῳ Ἀθηναίους ἔνεκεν ἑλλείψεως τροφῶν καὶ ὕδατος. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν Ἀθήναις ὠργίζοντο κατὰ τοῦ Κλέωνος, διότι ἦτο αἴτιος ν' ἀπορριφθῇ ἡ πρότασις τῶν Σπαρτιατῶν περὶ εἰρήνης. Ὁ Κλέων κατηγοροῦσε τοὺς ἐν Ἀθήναις στρατηγούς ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἀνέθεσαν τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Κλέωνα, ὅστις μάλιστα ἐκαυχήθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν θὰ φονεύσῃ ἢ θὰ φέρῃ ζῶντας τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ.

Ἡ τύχη ἠνέκνησε τὸν Κλέωνα, ὥστε νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀλαζονικὴν ὑπόσχεσίν του· διότι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐξεργάγη πυρκαϊὰ καὶ κατέκαυσε μέγα μέρος τοῦ δάσους τῆς Σφακτηρίας, ὃ δὲ Δημοσθένης εἶχε παρασκευάσει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἐφοδον. Ὅταν ἔφθασεν εἰς Πύλον ὁ Κλέων ἠνώθη μὲ τὸν Δημοσθένην καὶ ἐπέδῃ ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας. Οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι εἰς αὐτήν, προσβληθέντες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶν. Ἐκ τῶν τετρακασίων εἴκοσιν ἐφονεύθησαν ἑκατὸν εἴκοσιν ὀκτώ, καὶ διακόσιοι ἐνενήκοντα δύο ἀπήχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐκρατήθησαν ὡς ὄμηροι.

§ 57. Θάνατος Βρασίδου καὶ Κλέωνος.—Νικίειος εἰρήνη.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Σφακτηρίας ὁ γενναῖος στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Βρασίδης, θέλων ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσονήσον, ὅπου ὑπῆρχον πολλαὶ πόλεις σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Οὕτω τὸ 424 διὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας ἦλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐνωθεὶς μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περδίκκαν Β' ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πλείστας πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου· τελευταῖον δὲ ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ἡ ὁποία ἔκειτο πλησίον τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ.

Κατὰ τοῦ Βρασίδου ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Κλέων, ὅστις πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως ἐνίκηθη καὶ αἰσχροῦς τεύχεων ἐφονεύθη.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Βρασιδᾶς ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην γενναίως μαχόμενος, ἐτάφη δὲ μετὰ μεγάλων τιμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀμφιπόλεως.

Ἀφοῦ ἀπέθανον οἱ δύο αὐτοὶ φιλοπόλεμοι ἄνδρες, Βρασιδᾶς καὶ Κλέων, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐξαντληθέντες ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου συνωμολόγησαν τὸ 421 πεντηκονταετῇ εἰρήνην διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου, ἣτις διὰ τοῦτο καὶ Νικίειος εἰρήνη ὠνομάσθη. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν ἐδόθησαν ὀπίσω καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις.

Ἀδοκίμοις

55. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Λέσβου ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων;

56. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς καταλήψεως καὶ ὀχυρώσεως τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους;—Πῶς ἐνήργησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Σπαρτιᾶται;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν προτάσεων τῶν Σπαρτιᾶτῶν περὶ εἰρήνης;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κλέωνος εἰς Πύλον;—Πῶς ἔληξεν ὁ ἐν Πύλῳ ἀγὼν;

57. Τίς ἦτο ὁ Βρασιδᾶς;—Ποῦ μετέφερε τὸν πόλεμον ὁ Βρασιδᾶς;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασιδᾶ;—Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασιδᾶ;

Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου.

§ 58. Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν (415)

Ἡ Νικίειος εἰρήνη ὀλίγον χρόνον διήρκεσεν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχε φιλοπόλεμος φατρία, ἥ ὅποια ἐκ παντὸς τρόπου ἐπεζήτη τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Τῆς φατρίας δὲ ταύτης ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο διὰ νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν εἰς τὴν Νικίειον εἰρήνην. Τὴν ὀριστικὴν ὁμωσὶν διάλυσιν τῆς Νικιείου εἰρήνης ἐπέφερεν ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, ἥ ὅποια εἶνε τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον ὄλων τῶν γεγονότων τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἔδωκαν ἀφορμὴν οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι.

Οὗτοι πολεμοῦμενοι ὑπὸ τῶν Σελινουντίων, τοὺς ὁποίους ἐβοήθουν καὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ φιλοδόξου καὶ ἀνησυχου Ἀλκιβιάδου ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἐγεσταίους, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διενοοῦντο καὶ ἐπόθουν νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν νῆσον Σικελίαν.

Μετὰ μεγίστης λοιπὸν σπουδῆς ἐξώπλισαν στόλον ἑκατὸν τριάκοντα

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τεσσάρων τριήρων, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἀνήρχοντο εἰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας τετρακοσίους ἐξήχοντα, καὶ στρατὸν πέντε χιλιάδων ἑκατὸν ὀπλιτῶν καὶ χιλίων τριακοσίων ψιλῶν ἦτοι ἑλαφρῶς ὀπλισμένων. Στρατηγούς δὲ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον. Ἀλλ' ἐνῷ ὅλα ἦσαν ἑτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, πρῶταν τινὰ εὗρέθησαν κομμέναι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἑρμαῖ μικροὶ τετράγωνοι κίονες, οὔτινες ἔφερον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον κεφαλὴν θεοῦ ἢ ἥρωος καὶ ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ πρὸ τῶν οἰκιῶν.

Ἡ ἀσεβὴς αὕτη πράξις ἐτάραξε τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἐθεωρήθη ὡς κακὸς οἰωνός, καὶ ἀνεζητήθησαν ἀμέσως οἱ δράσται αὐτῆς. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤρχισαν νὰ διαδίδουν ὅτι οὗτος καὶ ἄλλοι φίλοι του ἐν κραιπάλῃ διατελοῦντες περιήρχοντο τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν πόλιν καὶ ἔθραυσαν τὰς κεφαλὰς τῶν Ἑρμῶν· προσέτι δὲ ὅτι ἐν συμποσίῳ ἡσέθησαν εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀκούσας τὰς κατηγορίας ταύτας ἐζήτησε νὰ δικασθῇ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ του φοβούμενοι μήπως ὁ δῆμος ἀπαλλάξῃ αὐτὸν πάσης κατηγορίας, διότι ὁ στρατὸς διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐνήργησαν ὥστε νὰ μὴ ἀναβληθῇ ὁ ἐκπλους τοῦ στόλου, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἡ δίκη βραδύτερον.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 415 ἀπέπλευσεν ὁ στόλος ἐκ Πειραιῶς καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου συνηθροίσθησαν καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Ἐκ Κερκύρας διηυθύνθησαν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν. Ἐνῷ δ' ἐπλεον πρὸς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας, αἰφνης κατέφθασεν ἡ ἱερὰ ναὺς Σαλαμινία διὰ νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ φέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀπολογηθῇ εἰς τὴν γνωστὴν κατηγορίαν τῆς ἀκρωτηριάσεως τῶν Ἑρμῶν καὶ τῆς ἀσεβείας εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατ' ἀρχὰς ὑπήκουσε προθύμως καὶ ἐπιβὰς εἰς τὴν ἰδικὴν του τριήρη ἠκολούθησε τὴν Σαλαμινίαν. Ἀλλ' ὅταν ἐφθασαν εἰς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐδραπέτευσεν. Ἡ Σαλαμινία ἐπανελθοῦσα εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἐρήμην εἰς θάνατον. Μετ' ὀλίγον φθάσας ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ Ἄργος καὶ μαθὼν τὴν καταδίκην του εἶπε μὲ πικρίαν. «Ἐγὼ θὰ δείξω εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ζῶ ἀκόμη», καὶ ἀμέσως μετέδῃ εἰς τὴν Σπάρτην.

§ 59. Ἡ ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασαν εἰς Συρακούσας· ἀφοῦ δὲ ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους, προέβησαν ἔπειτα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Κατὰ τινα ἔφρον ἐφρονεύθη ὁ Λάμαχος γενναίως μαχόμενος. Οἱ Συρακούσιοι στενοχωρηθέντες ἐκ τῆς πολιορκίας ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Ὅταν οἱ πρέσβεις ἔφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ὁποῖος συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψουν εἰς τὰς Συρακούσας βοήθειαν, προσέτι δὲ νὰ ὀχυρώσουν καὶ τὴν Δελφίαν, σημερινὸν Τατόϊ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ δρμώμενοι νὰ καταστρέφουν τὴν Ἀττικὴν.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπεμψαν τότε τὸν ἐμπειροπόλεμον Γυλίππον μὲ τρεῖς χιλιάδας ἄνδρας. Οὗτος ἔφθασεν εἰς τὰς Συρακούσας καθ' ὃν χρόνον οἱ Συρακούσιοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παραδοθῶν εἰς τὸν Νικίαν. Ἀλλ' ἡ ἔγκαιρος ἄφιξις τοῦ Γυλίππου μετέβαλε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Νικίας νικηθεὶς ἐπανειλημμένως καὶ περιελθὼν εἰς στενοχωρίαν ἐζήτησεν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθειαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν τὸν Εὐρυμέδοντα μὲ δέκα τριήρεις καὶ κατόπιν τὸν Δημοσθένην μὲ ἑβδομήκοντα τρεῖς τριήρεις, πέντε χιλιάδας ἄνδρας καὶ πολὺ πλῆθος ψιλῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ βοήθεια αὕτη δὲν ἔφερε κανέν ἀποτέλεσμα. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη εἰς τέσσαρας ναυμαχίας, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Καταδιωχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐν μέρει μὲν ἐξωλοθερεύθη, ἐν μέρει δὲ ἡχμαλωτίσθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 413. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ Νικίας, οἵτινες παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Γυλίππου ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων· οἱ δὲ ἄλλοι αἰχμάλωτοι, ἀνερχόμενοι εἰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς λατομίας. Ἐκεῖ ἄστεγοι καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ψυχὸς τῶν φθινοπωρινῶν νυκτῶν προσεβλήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἀπέθανον. Εἰς τὰς λατομίας ἔμειναν ἑβδομήκοντα ἡμέρας. Τέλος οἱ ἐπιζήσαντες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Τοιοῦτον τραγικὸν τέλος ἔλαβεν ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, τὴν ὁποίαν μὲ τόσας ἐλπίδας εἶχον ἐπιχειρήσει οὗτοι.

Ἀοκύνει

58. Πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ Νικίαιος εἰρήνη καὶ διατί;—Τί ἐπεδίωκεν ὁ Ἀλκιβιάδης;—Τί ἐπέφερε τὴν τελικὴν διάλυσιν τῆς Νικαίου εἰρήνης;—Πῶς ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ποία ἦτο ἡ κυρία αἰτία τῆς ἐκστρατείας ταύτης;—Πόσῃν δυνάμει παρεσκευάσαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν καὶ ποίους διώρισαν στρατηγούς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀκρωτηριάσεως τῶν Ἑρμῶν;—Τί ἦσαν οἱ Ἑρμαὶ;—Πῶς ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀκρωτηρίασις τῶν Ἑρμῶν καὶ εἰς ποῖον ἀπεδόθη αὕτη;—Ποία ἄλλη κατηγορία ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην;—Τί ἐζήτησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔμαθε τὴν κατηγορίαν του;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀνακλήσεως καὶ τῆς καταδίκης τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Τί εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔμαθε τὴν καταδίκην του, καὶ ποῦ μετέβη;

59. Τί ἔκαμον ὁ Νίκιαιος καὶ ὁ Λάμαχος μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Ποίας συμβουλὰς ἔδωκεν ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τοὺς Σπαρτιάτας;—Ποῖον ἐπεμφαν εἰς Συρακούσας οἱ Σπαρτιάται;—Πότε ἐφθασεν εἰς Συρακούσας ὁ Γύλιππος καὶ ποῖαν μεταβολὴν ἐπήνεγκεν ἡ ἀφίξις του;—Τί ἐπικουρίαν ἐπεμφαν εἰς τὸν Νίκιαν οἱ Ἀθηναῖοι;—Ὅποιον ὑπῆρξεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικουρίας ταύτης;—Ποῦ ἐδιόσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ περὶ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ τί ἐπὶ τέλους ἔπαθε;

Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου.

§ 60. Δεκελειὸς πόλεμος.—Ἀποστασία συμμάχων.

Πρὶν ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ ἐν Σικελίᾳ δράματος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγις κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤδη ἀπὸ τὸ 415 ὠχύρωσε τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὴν φρουράν. Αὕτη ἐπὶ ἑννέα ἔτη παρὰμείνασα ἐλεηλάτει τὴν Ἀττικὴν ἀδιαλείπτως καὶ εἶχεν ἀποκεκλεισμένας τὰς Ἀθήνας διὰ ξηρᾶς. Ἐπῆλθε κατόπιν καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή. Ὅταν ἡ ἀγγελία περὶ τῆς καταστροφῆς ταύτης ἐφθασεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐδεδαιώθη, οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν κατάπληκτοι, συλλογιζόμενοι ὅποια ἔχασαν καὶ εἰς ποῖαν δεινὴν θέσιν περιῆλθεν ἡ πατρίς των, ἣτις ἔμεινεν ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πλοίων, ἄνευ ἀνδρῶν.

Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ἡ εἰδησις ὅτι οἱ Χίοι ἀπεστάτησαν. Μετὰ τούτους ἀποστατοῦσι κατὰ σειράν ἡ Εὐβοία, ἡ Λέσβος, αἱ ἐν Ἰωνίᾳ Ἐρυθραί, αἱ Κλαζομεναὶ καὶ αὕτη ἡ Μίλητος. Ἐπὶ πλέον δὲ οἱ Σπαρτιάται, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σατράπου Τισσαφέρνης, συνεμάχησαν μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν ὄρον οἱ μὲν Σπαρτιάται ν' ἀναγνωρίσουν τὴν περσικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ δὲ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου.

§ 61. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις.—Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ κάθοδος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν οἱ ἔφοροι

τῆς Σπάρτης ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ νὰ κινήσῃ εἰς ἀποστασίαν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης εὗρίσκετο εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἐπειδὴ ἔγινεν ὑποπτος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, κατέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέρνην καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς ὀλεθριωτάτας διὰ τὴν Ἑλλάδα συμβουλὰς. Παρέστησε δηλαδὴ εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν συμφέρει ἡ ἐντελής ταπείνωσις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑπεροχὴ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατατρίβωνται ὑπὸ τοῦ πολέμου. Εἰς δὲ τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ἐμήνυσε κρυφίως ὅτι δύνανται ν' ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέρνην ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμόνιων καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν φίλον τῶν Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ στρατηγοὶ κατορθώσουν τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ πρὸ τούτου παρέστησεν ὅτι ἦτο ἀναγκαία ἡ μεταβολὴ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος εἰς ὀλιγαρχικόν.

Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου· μεταδὰς δὲ ὁ Πείσανδρος εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ πολλὰ κατώρθωσε νὰ μεταβληθῇ τὸ πολίτευμα (411), ἥτοι ἀντὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων ἐξελέχθησαν τετρακόσιοι, εἰς αὐτοὺς δὲ ἀνετέθη ἀμισθὶ ὅλη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως, ἀντὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐξελέχθησαν πεντακισχίλιοι ἄνδρες ἐκ τῶν εὐπορωτέρων.

Ἄλλ' ἢ διοικήσεις τῶν τετρακοσίων ἀπέβη μετ' οὐ πολὺ τυραννικὴ. Οὐδέποτε οὗτοι συνεκάλεσαν τοὺς πεντακισχιλίους, πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν πολιτῶν ἐφόνευσαν, ἄλλους ἐξώρισαν καὶ ἄλλους ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀγανακτήσας συνήλθε μετὰ τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Πνύκα καὶ κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν τετρακοσίων, παρέδωκε δὲ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς πεντακισχιλίους καὶ ἐψήφισε τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κύζικον καὶ πολλὰς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεις καὶ τέλος τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χαλκηδῶνα, ἐπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ 408 μετὰ ἀπουσίαν ὀκτῶ ἔτων, κομίζων ἄπειρα λάφυρα καὶ σύρων ὀπισθὲν τοῦ πολλὰς ἐχθρικὰς ναῦς. Ὁλος ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὑπεδέχθη τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν μεγάλῃ συνοδίᾳ ἀνέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Πνύκα. Ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ δήμου ἀπελογήθη εἰς τὴν ἐπὶ

ἀσεβεία κατηγορίαν καὶ ἀπέδωκε τὸ πᾶν εἰς φθονερόν τινα δαίμονα. Ὁ δῆμος ἐστεφάνωσεν αὐτὸν μὲ χρυσοῦν στέφανον καὶ ἐξέλεξε στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν.

Ἀδελφείς.

60. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ὀχυρώσεως τῆς Δεκελείας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ σπαρτιατικῆς φρουρᾶς;—Ὅποιαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή καὶ ὅποια ἦτο ἡδῆ ἡ κατάστασις αὐτῶν;—Ποιοὶ ἐκ τῶν συμμάχων ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς συμμαχίας τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ τῶν Περσῶν;

61. Ποῦ ἀπεστάλη ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, πότε καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν;—Πότε ὁ Ἀλκιβιάδης κατέφυγε πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ ποίας συμβουλᾶς ἔδωκεν εἰς αὐτόν;—Τί ἐμήνυσεν ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων;—Τί γνωρίζεις ἐν γένει περὶ τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πολίτευμα;—Εἶπέ μοι περὶ τῶν νικῶν καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς Ἀθήνας;

§ 62. Καθαίρεσις τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ Ἀλκιβιάδης λαβὼν ἑκατὸν τριήρεις ἐπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ Νότιον, ἐπίνειον τῆς Κολοφῶνος. Ὀλίγον πρότερον εἶχεν ἀποσταλῆ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Λύσανδρος, ἀνὴρ πανουργὸς καὶ δόλιος. Προσέτι δὲ τὸν Τισσαφέρνην, τὸν ὅποιον ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε διαθέσει κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διεδέχθη ὁ Κῦρος ὁ νεώτερος, ὁ ὅποιος ἐκηρύχθη ἀμέσως ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων, ἀπεμακρύνθη ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ τὸν στόλον του, ἀνέθεσε δὲ τὴν προσωρινὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν κυβερνήτην του Ἀντίοχον καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιδείξῃ ἀνδραγαθίαν, ἐπροκάλεσε τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν· οὗτος δέ, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἐφορμᾷ καὶ νικᾷ τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τὸ Νότιον. Εἰς τὴν ναυμαχίαν ἐφρονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔμαθε τὴν ἡτταν, ἔσπευσε ταχέως καὶ ἐπροκάλεσε ἐπανελλημμένως τὸν Λύσανδρον εἰς νέαν ναυμαχίαν. Ἀλλ' ὁ Λύσανδρος, ἐπειδὴ ἦτο νικητὴς, δὲν ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου κατηγορήσαν αὐτὸν ὡς αἷτιον τῆς ἡττης, ὁ δὲ δῆμος πεισθεὶς καθήρεσε τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τὴν στρατη-

γίαν καὶ ἐξέλεξε δέκα στρατηγοὺς. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ πρωτεῖα εἶχεν ὁ Κόνων.

§ 63. Ἡ παρὰ τὰς Ἀργινούσας ναυμαχία (406).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (406), ἐπειδὴ ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ναυαρχίας τοῦ Λυσάνδρου, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέστειλαν ναύαρχον τὸν Καλλικρατίδαν. Ὁ Καλλικρατίδας, ἰδὼν τὸν Κόνωνα πλέοντα μὲ ἐβδομήκοντα τριήρεις πρὸς τὴν Σάμον, κατεδίωξεν αὐτὸν μὲ ἑκατὸν ἐβδομήκοντα ναῦς καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης. Ἐκεῖ εἰσέπλευσε καὶ ὁ Καλλικρατίδας. Γενομένης δὲ ναυμαχίας, ὁ Κόνων ἔχασε τριάκοντα τριήρεις, τὰς δὲ λοιπὰς τεσσαράκοντα ἔσυρεν ὑπὸ τὸ τεῖχος. Τότε ὁ Καλλικρατίδας ἐπολιόρχησε τὸν Κόνωνα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὰ γενόμενα συνήλθον ἀμέσως εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἐψήφισαν νὰ ἐτοιμασθοῦν ἑκατὸν δέκα τριήρεις καὶ νὰ ἐπιβιασθοῦν εἰς αὐτὰς ὅλοι οἱ εἰχον στρατεύσιμοι ἡλικίαν ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι. Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ὁ στόλος οὗτος ἐπλευσεν εἰς Σάμον, ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ δέκα τριήρεις τῶν Σαμίων καὶ τριάκοντα τῶν ἄλλων συμμάχων.

Ὁ Καλλικρατίδας, ὅταν ἔμαθε ὅτι ἀθηναϊκὸς στόλος ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν τοῦ Κόνωνος εὐρίσκετο εἰς τὴν Σάμον, ἀψήκε τὸν Ἐτεόνικον μὲ πεντήκοντα πλοῖα διὰ νὰ πολιορκῇ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ λοιπὰ ἑκατὸν εἴχουσιν ἐξέπλευσεν εἰς τὸ πέλαγος πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δύο στόλοι συνηντήθησαν παρὰ τὰς Ἀργινούσας, ἐνίκηθησαν νήσους ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. Γενομένης δὲ ναυμαχίας (406), ἐνίκηθησαν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ὁ γενναῖος ναύαρχος Καλλικρατίδας πεσὼν ἐκ τοῦ πλοίου ἐξηφανίσθη.

Ὁ Ἐτεόνικος, ὅστις ἐπολιόρχει τὸν Κόνωνα ἐν Μυτιλήνῃ, ὅταν ἔμαθε τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Χίον, ὃ δὲ Κόνων ἐλευθερωθεὶς ἠνώθη μετὸς νικητὰς εἰς τὰς Ἀργινούσας, καὶ ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον.

Ἀλλὰ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν νίκην ἐκηλίδωσεν ὁ ἐπιπόλαιος ἀθηναϊκὸς λαός. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ ἕνεκα σφοδρᾶς τρικυμίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διασώσουν τοὺς ναυαγούς, οἱ ἐν Ἀθήναις δημαγωγοὶ κα-

τηγόρησαν αὐτοὺς ὅτι παραμέλησαν ἱερὸν καθήκον· ὁ δὲ δῆμος ὑπὸ μανίας κατεχόμενος κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς θάνατον ἐκτὸς τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Ἀδελφίδες.

62. Μετὰ πένον χρόνον ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἀλκιβιάδης, ποῦ ἐπλευσε καὶ μετὰ πόσης δυνάμεως;—Τίς ἦτο τότε ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ;—Τίς ἀντικατέστησε τὸν Τισσαφέρην ἐν τῇ σατραπείᾳ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς παρὰ τὸ Νότιον ναυμαχίας;—Τί ἔκρινεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἔμαθε τὴν ἡττάν τοῦ ἀντικαταστάτου του;—Εἰς τί προέδῃ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸ παρὰ τὸ Νότιον αὐτύχημα;

63. Ὑπὸ τίνος ἀντικατεστάθη ὁ Λύσανδρος ἐν τῇ ναυμαχίᾳ καὶ διατί;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Κόνωνος ἐν Μυτιλήνῃ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ναυμαχίας παρὰ τὰς Ἀργινούσας;—Πῶς ἐκηλίξωσε τὴν ἐν Ἀργινούσαις λαμπρὰν νίκην ὁ ἀθηναϊκὸς δῆμος;

§ 64. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων (405).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου οἱ Χιοὶ καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης ἐπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσουν παρὰ τῶν ἐφόρων ναύαρχον τὸν Λύσανδρον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νόμος ἀπηγόρευεν εἰς τὴν Σπάρτην νὰ ναυαρχήσῃ δύο φορές ὁ αὐτός, οἱ ἐφοροὶ ἔστειλαν ναύαρχον ἐπὶ φιλῷ ὀνόματι τὸν Ἀρακὸν, ἐπιστολέα δέ, ἦτοι ὑποναύαρχον, τὸν Λύσανδρον καὶ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὸν στόλον.

Ὁ Λύσανδρος λαβὼν χρήματα ἀπὸ τὸν Κύρον, σατράπην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Ἐφέσου καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον. Προσβαλὼν δὲ τὴν μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Λάμψακον, ἥ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὁχθῆς τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἦτο σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἐκυρίευσεν αὐτήν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὴν ἄλωσιν τῆς Λαμφάκου, ἐπλευσαν εἰς τὴν Σηστὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ λαβόντες τροφὰς προσώρμισθησαν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἀπέναντι τῆς Λαμφάκου.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήρχοντο εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐπροκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὃν καὶ ἦτο καθ' ὅλα ἔτοιμος, ἀπέφευγεν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπέστρεφον εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἐξήρχοντο ἐκ τῶν πλοίων καὶ διεσχορπίζοντο εἰς τὴν ξηράν. Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐξέλθει ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἦσαν διεσχορπισμένοι, ὁ Λύσανδρος μὲ ὄλον τὸν στόλον ὤρμησε κατ' αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ Κόνων ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ἔκαμε σημεῖον εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ τρέξουν εἰς τὰ πλοῖα. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Μόνον ὀκτὼ τριήρεις διεσώθησαν ὑπὸ τὸν Κόνωνα, ὅστις ἀπέπλευσεν εἰς Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου πρὸς τὸν βασιλέα Εὐαγόραν, διεσώθη δὲ καὶ ἡ Πάραλος, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν θλιβεράν εἰδησιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅλας τὰς λοιπὰς τριήρεις, ἑκατὸν ἐβδομήκοντα, συνέλαβεν ὁ Λύσανδρος, ὡς καὶ τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτους, καὶ ἔσφαξαν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

§ 65. Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν.—Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (404).

Ὅταν ἡ Πάραλος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν καταστροφὴν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδυθίσθησαν εἰς πένθος καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῆς ἀναποφεύκτου πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τινα χρόνον ὁ Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ μὲ ἑκατὸν πεντήκοντα πλοῖα καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ θαλάσσης. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Παυσανίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐνωθεὶς μὲ τὸν ἐκ Δακελείας κατελθόντα Ἀγιν ἐπολιόρκησεν αὐτὰς ἀπὸ ξηρᾶς.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἀντεῖχον. Ἄλλ' ὅταν αἱ τραφαὶ ἐτελείωσαν ἐντελῶς καὶ πολλοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέβηθησκον ἐκ τῆς πείνης, ἡναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσουν εἰρήνην μὲ ἔρους βαρυτάτους· α') νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς· β') νὰ παραδώσουν τὸν στόλον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, πλὴν δώδεκα πλοίων· γ') ν' ἀνακαλέσουν τοὺς ἐξορίστους· καὶ δ') νὰ ἔχουν τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ν' ἀκολουθοῦν αὐτοὺς ὅπου καὶ ἂν ἐκστρατεύουν. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος ἤρχισε νὰ κατασκάπτῃ τὰ τείχη, ἐνῷ αἱ αὐλητρίδες ἐπαίζον τὸν αὐλόν, οἱ δὲ σύμμαχοι ἐστεφανωμένοι ἐπευφήμουν, νομίζοντες ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοῦτο θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ὁ ἀπαίσιος Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις κατέρριψε μὲν τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ὕψωσε τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐκλόνησεν ἐκ θεμελίων τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεσκεύασε τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ κατέλυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐπανήλθεν εἰς Σπάρτην κομίζων ἄπειρα λάφυρα.

Ἀδελφεοί.

64. Τίς ἐστάλη ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Καλλικρατίδου ;—Πόθεν ἔλαβε χρήματα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ Λύσανδρος καὶ ποῖαν πόλιν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων ἐκυρίευσεν ;—Ποῦ εὗρισκοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ὁ Λύσανδρος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τί ἔκαμον μετὰ τοῦτο ;—Εἰπέ μοι τίνι τρόπῳ ὁ Λύσανδρος κατετρόπωσε τοὺς Ἀθηναίους ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ;—Πόσα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐσώθησαν καὶ τίς ἔφερε τὴν εἰδήσιν εἰς Ἀθήνας ;

65. Ποῖαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἰδήσις περὶ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφῆς ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ;—Πότε τέλος καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς κηρμνίσσεως τῶν τειχῶν καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις.

§ 66. Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ κατάλυσις
αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου.

Οἱ τριάκοντα ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνην ἡπίως, ἀλλ' ἔπειτα παρεξέτράπησαν εἰς παντὸς εἶδους παρανομίας καὶ κακουργίας. Ὅθεν καὶ τὸ ῥα ν ν ο ι ὠνομάσθησαν.

Διὰ τὰ δύνανται ἀκωλύτως νὰ πράττουν πᾶν ὅ,τι ἤθελον, ἐνήργησαν διὰ τοῦ Λυσάνδρου καὶ ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἀθήνας σπαρτιατικὴ φρουρὰ ὑπὸ τὸν ἄρμοστήν Κ α λ λ ί β ι ο ν. Ὑπὸ τὴν προστασίαν λοιπὸν τούτου οἱ τριάκοντα ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν καὶ νὰ φονεύουν ἔλους τοὺς χρηστοὺς πολίτας καὶ τοὺς πλουσίους διὰ τὰ σφετερίζονται τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν χιλίους πεντακασίους πολίτας καὶ πλείστους ἐξώρισαν. Διὰ δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐνήργησαν ὥστε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, διότι ἐφοβοῦντο τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἐξορισθέντων καὶ καταφυγόντων εἰς Θήβας ἦτο καὶ ὁ Θ ρ α σ ὺ β ο υ λ ο ς, ἀνὴρ γενναῖος καὶ φιλόπατρις. Οὗτος, μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τριάκοντα τυράννων, διανοήθη νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν. Ἀφοῦ λοιπὸν συνήθροισε περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν φυγάδων, τοὺς ἀνδρειοτάτους, κατέλαβε τὴν Φυλὴν, φρούριον ὀχυρὸν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Ὅταν ἐγνώσθη τοῦτο, οἱ τριάκοντα ὤρμησαν μὲ ἱκανὴν δύναμιν ἐναντίον τῆς Φυλῆς. Ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ

ὀπαδοὶ τοῦ Θρασυβούλου μὲ τοὺς πανταχόθεν συρρεύσαντας ἀνήλθον εἰς χιλίους. Μὲ τούτους ὁ Θρασύβουλος διὰ νυκτὸς ἔρχεται εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὀχυροῦται εἰς τὴν Μουνιχίαν. Οἱ τριάκοντα ἐπέρχονται καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ νικῶνται εἰς πεισματώδη μάχην καὶ φονεύονται ἐξ αὐτῶν ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἰππόμαχος. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις καθήρεσαν τοὺς τριάκοντα καὶ συνεφιλιώθησαν μὲ τοὺς ἐν Πειραιεῖ. Μετὰ τοῦτο ὁ Θρασύβουλος ἀνήλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς ὅλους πλὴν τῶν τριάκοντα, καὶ ἀνίδρυσε πάλιν τὴν δημοκρατίαν (403).

§ 67. Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων ἡ Σπάρτη ἔμεινεν ἄνευ ἀντιπάλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐφέρετο δὲ πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας ἑλληνικὰς πόλεις λίαν ἀγερώχως. Οἱ Σπαρτιάται, ἀφοῦ κατέλυσαν τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα τῶν πόλεων, ὅσαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἔδρυσαν εἰς αὐτὰς ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις καὶ ἔπεμψαν ἰδίους διοικητάς, οἵτινες ὠνομάζοντο ἄρμοσται. Ἀλλ' ἡ διοίκησις τῶν ἄρμοστών ἦτο λίαν τυραννική. Διὰ τοῦτο αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, αἵτινες τοσαύτας θυσίας εἶχον ὑποστῆ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς Σπάρτης, δὲν ἐβράδυναν νὰ αἰσθάνθωσιν ὅτι εἶχον πολὺ περισσοτέραν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων παρὰ τώρα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Σπάρτης.

Ἀσκήσεις.

66. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν τριάκοντα καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν;—Τίς ἦτο ὁ Καλλίδιος;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Τίς κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα καὶ πῶς;

67. Πῶς ἐφέρετο ἡ Σπάρτη πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας πόλεις μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων;—Ποίαν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰσήγαγεν ἡ Σπάρτη εἰς τὰς πόλεις, ὅσαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων;—Τί ᾗσθάνθησαν αἱ πόλεις, ὅσαι εἶχον συντελέσει εἰς τὸν θρίαμβόν τῆς Σπάρτης.

§ 68. Ὁ Σωκράτης (470-399).

Κατὰ τοὺς χαλεποὺς τούτους χρόνους ὅχι μόνον ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων εἶχε συντριβῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν εἶχον διαφθαρεῖ ὑπὸ τῶν καλουμένων σοφιστῶν. Ἦσαν δὲ οἱ σοφισταὶ ψευδοφιλόσοφοι, οἱ ὅποιοι ἐπηγγέλλοντο τὸν διδάσκαλον καὶ ἐδίδασκον τοὺς παῖδας τῶν Ἀθηναίων πλουσίων, λαμβάναντες ἀδρότάτους μισθοὺς. Ἀλλ' ἡ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

διδασκαλία αὐτῶν ἦτο ὀλεθρία, διασαλεύουσα τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Μὲ τὰς λεπτολογίας τῆς διαλεκτικῆς διέστρεφον τὴν ἀλήθειαν παριστάνοντες αὐτὴν ὡς ψεῦδος καὶ τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν,

Κατὰ τῶν λυμεῶνων τούτων τῆς κοινωνίας ἀντεπεξῆλθεν εἰς μέγας ἀνὴρ, ὁ Σωκράτης, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης. Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξε μέγας φιλόσοφος καὶ μέγας διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του εἶχε νὰ διδάσκη τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ καθοδηγῇ αὐτοὺς διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τοῦ παραδείγματός του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Σχολεῖον δὲν εἶχεν ὁ Σωκράτης οὔτε χρόνον ὠρισμένον πρὸς διδασκαλίαν. Ἐδίδασκε δωρεὰν ἀπὸ πρωῒας μέχρις ἑσπέρας εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ εἰς τὰς παλαιστρας. Πλῆθος ἀνθρώπων συνέρρει διὰ ν' ἀκούσῃ τὸν Σωκράτη διδάσκοντα. Ἡ φήμη του ἦτο μεγίστη. Ἡ Πυθία ὠνόμασεν αὐτὸν ἄνδρα πάντων σοφώτατον. Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους περιστρέφετο εἰς

τὸ τί εἶνε δίκαιον, τί ἀδίκον, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν θεόν.

Ὁ Σωκράτης εἶχε προσωπικοὺς ἐχθροὺς τοὺς σοφιστὰς καὶ ἐπολέμει τὰς ὀλεθρίας αὐτῶν δοξασίας· εἶχε δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐχθροὺς, διότι διδάσκων ἐξήλεγχε μετὰ θάρρους τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέκρινε πᾶσαν κακίαν. Τρεῖς ἐκ τῶν πολλῶν ἐχθρῶν του, ὁ Μέλητρος, ὁ Ἀνυτορὸς καὶ ὁ Λύκων, ἀπήγγειλαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν α') ὅτι δὲν πι-

Σωκράτης

στεύει τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰσάγει νέους θεοὺς καὶ β') ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους.

Ὁ Σωκράτης ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπελογήθη σοβαρῶς, ἀπαθῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐκλαυσε καὶ δὲν ἰκέτευσεν, ὥπως συνήθιζον νὰ κάμνουν ἐνῴστε οἱ κατηγορούμενοι τότε, ἀλλὰ

μετεχειρίσθη γλῶσσαν σοβαρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ὅταν ἀπελογεῖτο ἐφαίνετο μᾶλλον ὅτι ἐδίδασκε, διὰ τοῦτο οἱ δικασταὶ ὠργίσθησαν καὶ κατέδικασαν αὐτὸν εἰς θάνατον. Ὁ Σωκράτης ἐπὶ τὸ κῶνειον ἀταράχως, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐτελεύτησεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἀληθείας τῇ 399.

§ 69. Κύρου ἀνάβασις καὶ κἀθοδος τῶν μυρίων (401—400).

Διαρχοῦντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐδασίλευεν εἰς τὴν Περσίαν ὁ Δαρεῖος Β'. Οὗτος ἀποθανὼν ἀφήκε δύο υἱούς, τὸν Ἀρταξέρξην, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν Κύρον τὸν νεώτερον, ὅστις ἦτο σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Κύρος μελετῶν νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου, ἠτοίμασεν ἑκατὸν χιλιάδας περσικὸν στρατόν, προσέλαβε δὲ καὶ δέκα τρεῖς χιλιάδας μισθοφόρους Ἕλληνας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λακεδαιμονίου Κλεάρχου καὶ ἄλλων. Περί δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 401 ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις μαθὼν παρὰ τοῦ Τισσαφέρνους τὸ κίνημα τοῦ ἀδελφοῦ ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μὲ ἐννεακοσίας χιλιάδας ἀνδρας. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλωνίας (401). Γενομένης μάχης, οἱ μὲν Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν παρατεταγμένους Πέρσας καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Κύρον Ἀσιανοὶ ἐνίκηθησαν καὶ αὐτὸς ὁ Κύρος ἐφονεύθη. Τότε ὁ περσικὸς στρατὸς τοῦ Κύρου ἠὺτομόλησε πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην.

Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, ἐπειδὴ ἐθεώρει ἑαυτὸν νικητὴν, ἔπεμψε καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων. Ἀλλ' ὁ Κλέαρχος ἐξ ὀνόματος ὅλων ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶνε ἴδιον τῶν νικῶντων νὰ παραδίδουν τὰ ὅπλα. Ὁ πονηρὸς ὅμως Τισσαφέρνης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας κατορθώνει καὶ δολοφονεῖ ὅλους τοὺς στρατηγούς. Ἡ εἶδσις περὶ τῆς δολοφονίας τῶν στρατηγῶν ἐδύθισεν εἰς μεγάλην λύπην τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Εὗρισκοντο ἄνευ ἀρχηγοῦ ἐν μέσῳ χωρῶν ἀγνώστων, περιστοιχιζόμενοι πανταχόθεν ὑπὸ ἐχθρῶν. Τότε ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μέσον τῶν ἀπηλπισμένων στρατιωτῶν ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅστις ἠκολούθησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου ὡς ἐθελοντής, καὶ διὰ λόγου μεστοῦ φρονήματος ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς. Οἱ στρατιῶται ἐνθαρρυνθέντες ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸν Ξενοφῶντα. Τότε ἤρχισεν ἡ ἀξιωματικὴ ἐκείνη κἀθοδος, ἣτοι ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν πατρίδα, τῶν μυρίων. Ταύτην ἀμιμήτως περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτοῦ σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον Κύρου ἀνάβασις.

Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας οἱ Ἕλληνες ἐβάδιζον ἄνευ ὁδηγῶν διὰ μέσου χωρῶν ἀγνώστων. Ἀνέγοντο ἐσθίμους καὶ διέβινον ὅσον ὑπερῷον

καὶ χιονοσκεπῇ ἐν μέσῳ χειμῶνος καὶ ψυχούς δριμυτάτου, προσβαλλόμενοι ὑπὸ ἀγρίων λαῶν, κακουχούμενοι καὶ ταλαιπωρούμενοι. Τέλος ἐφθασαν εἰς τὸ πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος ὄρος Θήβην. Μόλις ἀντίκρυσαν τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὑπὸ τοσαύτης ἀγαλλιάσεως κατελήφθησαν, ὥστε ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ὁ εἰς τοῦ ἄλλου καὶ χύνοντες δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον Θάλασσα. Θάλασσα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνερχόμενοι περίπου εἰς ὀκτὼ χιλιάδας ἑξακοσίους, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ εἶχον ἀποθάνει ὑπὸ τοῦ ψυχούς, ὑπὸ τῆς πείνης καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατέβησαν εἰς τὴν πρώτην ἑλληνικὴν πόλιν, τὴν Τραπεζοῦντα. Μετὰ τινὰς δὲ ἄλλας περιπετείας ἑξ ἑκατὸν ὡδηγήθησαν καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ξενοφώντος εἰς τὸν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίβρωνα, ὅστις ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρους.

* Ἀδελφίδες.

68. Τί γνωρίζεις περὶ σοφιστῶν καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν;—Τίς ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν λυσιμῶνων τούτων τῆς κοινωνίας;—Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Σωκράτης;—Τί εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του ὁ Σωκράτης;—Ποῦ καὶ πότε ἐδίδασκεν;—Πῶς τὸν ὀνόμαζαν ἡ Πυθία;—Εἰς τί περιστρεφέτο ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους;—Εἶχεν ἐχθροὺς ὁ Σωκράτης;—Τίνες κατηγοροῦσαν τὸν Σωκράτην εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τίνες ἀνηγόρευον τῇ ἀπέθωκτον;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ περὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ;

69. Τίς ἦτο Κύρος ὁ νεώτερος καὶ τί διενόηθη οὗτος νὰ πράξῃ;—Μετὰ πόσου στρατοῦ ἐπῆλθεν ὁ Κύρος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του;—Παρά τίνος ἐμαθεν ὁ Ἀρταξέρξης τὸ κίνημα τοῦ ἀδελφοῦ του;—Ποῦ συνεκρούσθη ὁ Κύρος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκδοκίμη τῆς μάχης;—Τί ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου καὶ ποῖαν ἀπάντησιν ἔλαβε;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς δολοφονίας τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν;—Τίς ἔσωσε τοὺς Ἑλλήνας μισοφύλους εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ πῶς;—Τίς περιέγραψε τὴν καθόδον τῶν μυρίων καὶ ποῦ;—Διηγῇ μοι τὰ τῆς καθόδου;—Ποῦ ὡδήγησε τέλος τοὺς στρατιώτας του ὁ Ξενοφών;

§ 70. Πόλεμος μετὰ Σπάρτης καὶ Περσῶν.—Ἀγησίλαος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης διώρισε τὸν Τισσαφέρνην σατράπην ὅλων τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας πρότερον ἦρχεν ὁ Κύρος, καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὅποιαι ἔδωκαν βοήθειαν εἰς τὸν ἀποστατήσαντα Κύρον. Ὁ Τισσαφέρνης ἀπήτησε παρὰ τῶν πόλεων τούτων τελείαν ὑποταγὴν, ἀλλ' αὗται ἀντέστησαν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Ἡ Σπάρτη κατ' ἀρχὰς ἐπεμψε τὸν Θίβωνα καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν τὸν Δερκυλλίδαν. Ἀλλ' ἐν τῇ μετὰ ἀπέθανεν ὁ Ἅγις καὶ ἀνυγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, εἰς ἐκ τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ Σπάρτη ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον νὰ διεξαγάγῃ τὸν νέον πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀγησίλαος, ἀφοῦ παρέλαβε δύο χιλιάδας νεοδαμῶνδεις, ἦτοι Ἑλλώτας ἀνακτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἔξ χιλιάδας συμμάχους, ἔπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὸ 396, προσβαλὼν δὲ τὸν Τισσαφέρνην ἐνίκησεν αὐτὸν κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ μέγας βασιλεὺς, ὅταν ἔμαθε τὰς ἡττας τοῦ Τισσαφέρνους, καθήρεσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπεμψε νέον σατράπην, τὸν Τιθραύστην, μὲ τὴν διαταγὴν ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ν' ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν ταύτην. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὁ Τιθραύστης ἐδείχθη πολιτικώτερος τοῦ Τισσαφέρνους. Βλέπων ὅτι δὲν ἡδύνατο νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγησίλαου, συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν ἐξάμνηνον ἀνακωχὴν. Ὁ Ἀγησίλαος τότε εἰσέβαλεν εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Φαρναβάζου, τὴν Φρυγίαν, καὶ ἡλευθέρωσεν ἐνταῦθα πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἐμελέτα δὲ νὰ καταλύσῃ ὅλοσχερῶς τὴν περσικὴν ἀρχὴν εἰς ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Τιθραύστης βλέπων ὅτι ὁ Ἀγησίλαος δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ῥόδιον Τιμοκράτην μὲ ἄφθονον χρυσίον, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος,

§ 71. Κορινθιακὸς πόλεμος.— Ἀνταλκίδειος εἰρήνη.

Ὁ Τιμοκράτης δὲν ἀπῆντησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα τότε ἐπεκράτει μεγάλη δυσἀρέσκεια ἐναντίον τῆς Σπάρτης ἕνεκα τῆς ἀγερῶχου καὶ καταθλιπτικῆς διαγωγῆς τῆς. Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἤρπασαν ἀμέσως τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Σπάρτης, προσέτι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβουν οὔτοι χρήματα.

Ἡ Σπάρτη, βλέπουσα ὅτι εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον, ἔσπευσε ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀγησίλαος ἐδείξεν ἀξιοθαύμαστον πειθαρχίαν. Ἐνῶ ἐμελέτα, ὡς εἶπομεν νὰ καταλύσῃ τὴν περσικὴν ἀρχὴν εἰς ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, λαμβάνει τὴν εἰδῆσιν τῆς ἀνακλήσεως, καὶ ἀμέσως σπεύδει ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος, ἐγκαταλιπὼν ἀνεκτέλεστα τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του. Διελθὼν δὲ ἔσπευσμένως τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν φθάνει εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ συναντήσας τοὺς συνηνωμένους ἐχθροὺς πλησίον τῆς Κορωναίας συνάπτει μάχην φονικωτάτην, καθ' ἣν ἐνίκησε μὲν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ δὲν κατέβαλεν αὐτοὺς ὅλοσχερῶς, ἔλαβε δὲ καὶ αὐτοὺς πολλὰ τραύματα (394).

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ συνεκεντρώθη περὶ τὴν Κόρινθον, ἐκ τούτου δὲ καὶ Κορινθιακὸς ὠνομάσθη. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι κέντρον ἐνεργείας εἶχον τὴν Κόρινθον, οἱ δὲ Σπαρτιαῖται τὴν Σικυῶνα. Καὶ κατὰ ξηρὰν μὲν ἐνίκων οἱ Σπαρτιαῖται, ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν ἐνίκωντο.

Ὁ Κόνων ὁ Ἀθηναῖος μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν μετέβη, ὡς εἶπομεν, εἰς τὴν Κύπρον, πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος Εὐαγόραν. Κατορθώσας δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν περσικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου ναύαρχος τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ τὸ 394 κατετρόπωσε τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τὴν Κνίδον. Διὰ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης ἀφηρέθη ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία. Ἐπειτα ὁ Κόνων, ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων τοὺς ἄρμους τὰς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐγκαταστήσει ὁ Λύσανδρος, ἐπλευσε μὲ τὸν στόλον του καὶ ἐλεγκάτησε τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνήγειρεν ἐκ νέου διὰ τῶν περσικῶν χρημάτων τὰ μακρὰ τεχῆ καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Σπαρτιάται βλέποντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ διεξαγάγουν πόλεμον ἐναντίον τοσούτων συνησπισμένων ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἡ ἡγεμονία αὐτῶν ἐκλονεῖτο, προσεπάθησαν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ προσελκύσουν τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν. Ὅθεν ἐπεμφαν εἰς τὴν Περσίαν τὸν πονηρὸν καὶ πανοῦργον Ἀνταλκίδαν, ὅστις μετὰ πενταετὴ ἐκεῖ διαμονὴν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τὸ 387 ἐπανείδιστον εἰρήνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Συμφώνως πρὸς ταύτην ὅλαι αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ ἐκ τῶν νήσων ἡ Κύπρος καὶ αἱ Κλαζομεναὶ ἀφίνοντο εἰς τὸν βασιλέα· αἱ δὲ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις μικραὶ καὶ μεγάλαι ἐκηρύσσοντο αὐτόνομοι ἐκτὸς τῆς Αἰῆνου, Ἰμβρου καὶ Σκύρου, αἱ ὅσαι εἰμενον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡπεῖλει δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι θὰ τιμωρήσῃ τὰς πόλεις ἐκεῖνας, ὅσαι δὲν ἤθελον ἀποδεχθῇ τὴν εἰρήνην.

Ἀδελφείας.

70. Πῶς ἀντήμειψεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν τὸν Τισσαφέρην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου;—Τί ἐξήτησεν ὁ Τισσαφέρης παρὰ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τί ἔκαμνον αὐταὶ;—Ποίους ἐπεμψε κατ' ἀρχάς ἡ Σπάρτη εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀγησίλαου;—Πότε ὁ Ἀγησίλαος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν καὶ μετὰ πόσων δυνάμεων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἀγῶνος μεταξύ Ἀγησίλαου καὶ Τισσαφέρους;—Ποιὸν ἐπεμψεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Τισσαφέρους καὶ μετὰ τίνος διαταγῆς;—Πῶς ἐνήργησεν ὁ νέος σατράπης;—Εἰς ποίαν χώραν εἰσέβαλε κατόπιν ὁ Ἀγησίλαος καὶ τί διενεστίτο νὰ πράξῃ;—Τί ἔκαμεν ἐν τῇ μεταξύ ὁ Τιβαράστης;

71. Εὐρὺς δυσκολίας ἐν Ἑλλάδι ὁ Τιμοκράτης ἦ ὄχι καὶ διατί;—Ποιοὶ ἐλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Σπάρτης;—Τί ἐναγκάσθη νὰ κάμῃ ἡ Σπάρτη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Ὅποια ἐπῆρξεν ἡ διαγωγή τοῦ Ἀγησίλαου εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Ποῦ ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος τοὺς συμμαχῆσαντας κατὰ τῆς Σπάρτης;—Ποῦ συνεκέντρώθη κατόπιν ὁ πόλεμος;—Ποῖον εἶχον κέντρον ἐνεργείας οἱ Σπαρτιάται καὶ ποῖον οἱ σύμμαχοι;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Κνίδῳ ναυμαχίας;—Τί ἔκαμεν ὁ Κόνων μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην του;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

§ 72. Κατάληψις τῆς Καδμείας (382).

Τὸ 382 ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας ἐπορεύετο μὲ στρατὸν ἐναντίον τῆς Ὀλύμπου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Σπαρτιάται εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον. Διερχόμενος δὲ πλησίον τῶν Θηβῶν κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς Καδμείαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Καδμείαν σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν μὲν διοίκησιν τῆς πόλεως ἅπασαν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην, τὸ δὲ ἀρχηγὸν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος Ἰσμηνίαν συνέλαβε καὶ ἔρριψεν εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἐκ τῶν δημοκρατικῶν τριακόσιοι περίπου κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον τὴν αὐτὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν πρὸ εἴκοσι δύο ἐτῶν οἱ Θηβαῖοι εἶχον παράσχει εἰς τοὺς Ἀθηναίους φυγάδας.

Ὅταν ἀνηγγέληται εἰς τὴν Σπάρτην τὸ πρᾶγμα, οἱ Σπαρτιάται ἐφάνησαν ὅτι ἡγανάκτησαν καὶ τὸν μὲν Φοιβίδαν κατεδίκασαν εἰς πρόστιμον, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκαν τὴν Καδμείαν, ἥτοι ἐτιμώρησαν μὲν τὸν πράξαντα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν αὐτοῦ ἐπὶ πλέον δὲ διέταξαν νὰ θανατωθῇ καὶ ὁ Ἰσμηνίας.

§ 73. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.

Τέσσαρα ἔτη ἐστέναζον αἱ Θῆβαι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Μεταξὺ τῶν φυγόντων εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, πλούσιος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Ὁ Πελοπίδας, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα τοῦ ὑπὸ ζυγόν, ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυδούλου. Συνενοήθη λοιπὸν μὲ τοὺς ἐν Θήβαις ὁμόφρονας. Ἐπειτα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 379 μὲ ἑνδεκα ἄλλους φυγάδας ἐξηλθον ἐκ τῶν διαφόρων πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐνδεδυσμένοι ὡς κυνηγοί, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐννοήσουν, καὶ ἀφ' οὗ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίου, ἐβάδιζον ὅλοι ὁμοῦ. Φθάσαντες δὲ τὴν νύκτα εἰς Θήβας, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔνεκα τοῦ φύχους εἶχον ἀποσυρθῇ εἰς τὰς οἰκίας των, εἰσῆλθον ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ἑνὸς ἐκ τῶν συνωμοτῶν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ γραμματεὺς τῶν βουλευτῶν Φυλλίδας, μεμυημένος τὰ τῆς συνωμοσίας, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἶχε προσκαλέσει εἰς συμπόσιον τοὺς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος βουλευτὰς Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη νὰ φέρῃ καὶ ὠραία γύναια ἐκ τῶν ἐν Θήβαις.

Ἀλλὰ παρ' ἑλπὴν τὴν μυστικότητά τοῦ πρᾶγμα παρ' ὀλίγον νὰ προ-

δοθῇ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς εὐθυμίας ἦλθεν ἀπεσταλμένος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἔφερεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρχίαν, λέγων εἰς αὐτὸν νὰ τὴν ἀναγνώσῃ ἀμέσως. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης καθίσταντο γνωστὰ τὰ τῆς συνωμοσίας. Ἀλλ' ὁ Ἀρχίας βεβαρημένος ὑπὸ τοῦ οἴνου ἔθεσε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ εἶπεν Ἑσπεριον τὰ σπουδαῖα. Μετ' ὀλίγον ἐκρουσαν τὴν θύραν. Ὅταν ἠνοιχθῇ αὕτη, εἰσῆλθον οἱ συνωμόται ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα ἐνδύματα. Οἱ βοιωτάρχαι ὑπεδέχθησαν τὰς ὑποτιθεμένας γυναῖκας κροτοῦντες τὰς χεῖρας· οἱ δὲ συνωμόται σύραντες τὰ ξίφη των ἐφόνευσαν τοὺς βοιωτάρχας ἄνευ δυσκολίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Πέλοπιδας μετ' ἐνὸς ἄλλου συνωμότου ἔτρεξεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, ὅστις κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀρχίου δὲν εἶχε προσκληθῇ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐκεῖ συνήφθη πάλῃ δυνατὴ. Ὁ σύντροφος τοῦ Πελοπίδου ἐφρονέυθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Πελοπίδας ἐφρόνευσε τὸν Λεοντιάδην.

Κατόπιν ἤνοιξαν τὰς φυλακάς, ἠλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους καὶ διὰ κηρύκων ἐκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Τὴν πρωτὰν ὁ λαὸς συνήλθεν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ὑπεδέχθη ὄρθιος τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν, ὀνομάζων αὐτοὺς λυτρωτὰς καὶ σωτῆρας τῆς πατρίδος. Ἀμέσως δὲ ἐξέλεξε βοιωτάρχας τοὺς κορυφαίους τῶν συνωμοτῶν Πέλοπιδαν, Μέλωνα καὶ Χάρωνα, οἵτινες ἐπολιόρκησαν τὴν Καδμείαν καὶ ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ν' ἀπέλθῃ.

Τοιοιουτρόπως ἠλευθερώθησαν αἱ Θῆβαι. Ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ στηριχθῇ ἡ ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία ἀπέναντι τῆς Σπάρτης, ἥτις ὑπερεῖχε κατὰ τὴν δύναμιν. Αἱ Θῆβαι λοιπὸν ὠχυρώθησαν καὶ ἡ φύλαξις τῆς Καδμείας ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰερὸν λόχον. Ὁ Ἰερὸς λόχος, ὅστις κατέστη πολυθρόλυτος, συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Γοργίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τριακοσίων ἐπιλέκτων νέων, οἱ ὅποιοι ἦσαν συνδεδεμένοι δι' ἀρρήκτων δεσμῶν φιλίας, συγγενείας καὶ ἀγάπης καὶ εἶχον ὀρκισθῇ νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ κανεὶς τὴν τάξιν, ἀλλὰ πάντες ν' ἀποθάνουν μαχόμενοι. Ὁ δὲ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας, οἵτινες ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας συνεδέοντο διὰ στενωτάτης φιλίας, ἀνέλαβον τὸ ἔργον ν' ἀνυψώσουν τὰς Θήβας.

§ 74. Ἀνταγωνισμὸς Σπάρτης καὶ Θηβῶν.—Δευτέρα ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.—Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ.

Οἱ Σπαρτιάται βαρέως φέροντες τὸ βράπισμα τῶν Θηβαίων ἀπεφασισαν νὰ τιμωρήσουν αὐτοὺς. Ὅθεν ἐπεμψαν στρατὸν εἰς Βοιωτίαν πρωτον μὲν ὑπὸ τὸν Ἀγισίλαον, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον· ἀλλὰ καὶ οἱ δύο βασιλεῖς δὲν κατάρθωσαν τίποτε. Οἱ Θηβαῖοι ἀποφεύγοντες τὴν ἐκ τοῦ πλησίον μάχην περιωρίζοντο εἰς ἀψιμαχίας καὶ τοιοιουτρόπως τὸ φρόνημα αὐτῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξηγείρετο.

Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Τιμο-
θέου, υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, κατέρωθωσαν νὰ προσελκύσουν πρὸς τὸ μέ-
ρος των πολλοὺς καὶ σπουδαίους συμμάχους, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπετέ-
λεσαν νέαν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ἥ ἑμοσπονδία νῆξ
ἐβδομήκοντα πέντε πόλεων. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ἡ Χίος, τὸ Βυζάν-
τιον, ἡ Ρόδος, ἡ Λέσθος, ἡ Χαλκίς καὶ ἄλλαι πόλεις. Βάσις δὲ τῆς
ἑμοσπονδίας ἦτο ἡ αὐτονομία ἐκάστης πόλεως. Οὕτω λοιπὸν ἡ κατὰ
θάλασσαν ἡγεμονία περιῆλθε πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν Θηβαίων ἐνθαρρυνόμεναι αἱ περισσότεραι
βοιωτικαὶ πόλεις συνετάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Θηβαίων καὶ τοιουτο-
τρόπως ἀπετέλεσαν τὴν βοιωτικὴν συμμαχίαν. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε
τὸν φθόνον τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐνήργησαν νὰ συγκληθῇ συνέδριον
εἰς τὴν Σπάρτην περὶ εἰρήνης. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο αἱ δύο μεγάλαι
πόλεις, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, συνεφώνησαν νὰ εἶνε αὐτόνομοι
ἅλαι αἱ πόλεις, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ν' ἀναγνωρίζωνται
ἀμοιβαίως οἱ μὲν πρῶτοι ὡς ἡγεμόνες κατὰ θάλασσαν, οἱ δὲ δεύτεροι
ὡς ἡγεμόνες κατὰ ξηράν. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀντετά-
χθη δ' ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας, ὁ ὁποῖος ἀπήτησε
νὰ υπογράψῃ τὴν εἰρήνην ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν βοιωτικῶν πόλεων,
ἀφοῦ καὶ δ' Ἀγησίλαος ὑπέγραψεν αὐτὴν ὡς ἀντιπρόσωπος ὅχι μόνον τῆς
Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς. Τότε δ' Ἀγησίλαος ὡς πρό-
εδρος τοῦ συνεδρίου διέγραψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἐκ τῆς συνθήκης.

§ 74. Ἡ ἐν Δεύκτροις μάχη (371).

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος ἄγων
δέκα τέσσαρας χιλιάδας πεζοὺς καὶ χιλίους ἑξακκοσίους ἵππεῖς εἰσέβαλεν
εἰς τὴν Βοιωτίαν. Κατ' αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον οἱ Θηβαῖοι, ἐν ὧν ἑξ χι-
λιάδες. Ἀρχιστράτηγος ἦτο δ' Ἐπαμεινώνδας, ὁ δὲ Πελοπίδας ὠδήγει
τὸν ἱερὸν λόχον. «Ὅταν ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως ὁ στρατὸς τῶν Θη-
βαίων, ἀπαίσιτοι οἰωνοὶ ἐτρόμαξαν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις
ὑπῆρξεν ὅχι μόνον ὁ ἐξοχώτερος καὶ μεγαλοφυέστερος τῶν στρατηγῶν
τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν ταῦτῳ καὶ φιλόσοφος ἀπηλλαγμένος
τοιούτων προλήψεων, ἀνεφώνησεν: «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύ-
νησθαι περὶ πατρίδος», δηλαδὴ εἰς οἰωνὸς εἶνε ἄριστος, τὸ νὰ
μάχεται τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὰ Δεύκτρα τῆς Βοιωτίας
(371). Ἐκεῖ συνήφθη ἐκ παρατάξεως μάχη πεισματώδης καὶ φονικὴ.
Οἱ Σπαρτιᾶται ἕως τότε ἐθεωροῦντο ἀήττητοι, πλήρεις δὲ ἐθνικῆς ὑπε-
ρηφανίας κατεφρόνουν τοὺς Θηβαίους. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῆς
λΟΞΗΣ Φάλαγγος, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπενόησεν, ἐπιπεσὼν ὀρμη-
τικὸς προξενεῖ μεγάλην φθοράν εἰς τοὺς πολεμίους. Οἱ Σπαρτιᾶται μά-

χονται ἀνδρείως· ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὸ βάρος τῶν πυκνῶν τάξεων τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Ἱεροῦ λόχου ὑποχωροῦν ἐπὶ τέλους καὶ διαλυθέντες τρέπονται εἰς φυγὴν. Τέσσαρες χιλιάδες τετρακόσιοι Σπαρτιάται καὶ σύμμαχοι ἐφονεύθησαν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος. Τοιοῦτρόπως ὁ μεγαλοφυὴς στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἀήτητον. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Θηβαίους.

Ἀδικήσεις.

71—72. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος κατελήφθη ἡ Καδμεία;—Τὶ ἔκαμιν ὁ Φοῖβιδας μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας;—Πόσα ἔτη ἐστέναζον οἱ Θηβαῖοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν;—Τίς διενόηθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Θήβας ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ καὶ πῶς τέλος κατῴρθωσεν νὰ τὰς ἐλευθερώσῃ;—Ὑπὸ τίνων συνεκροτήθη ὁ Ἱερὸς λόχος καὶ ἐκ τίνων συνίστατο οὗτος;—Τίνες ἀνέλαβον ν' ἀνυψώσουν τὰς Θήβας;

73. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς δευτέρας κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων;—Μετὰ τίνων συνεστάθησαν αἱ περισσότεραι βοιωτικαὶ πόλεις καὶ τί ἀπετελέσθη ἐκ τούτων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐν Σπάρτῃ συκληθέντος συνεδρίου;—Τί ἀπεφάσισε τὸ συνέδριον τοῦτο καὶ τίς ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης;

74. Πότε ἐγένεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη;—Πόσοι ἦσαν οἱ Θηβαῖοι καὶ τίνες ἡγούοντο αὐτῶν;—Τί συνέβη, ὅταν ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως;—Εἶπε μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην;

§ 75. Πρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον (370).

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην πολλαὶ πόλεις ἀπεοπάσθησαν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ συνεμάχησαν μὲ τοὺς Θηβαίους. Ὅλαι αἱ Ἀρκαδικαὶ πόλεις συνηνώθησαν καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς κοινὴν μητρόπολιν, ὀνομάσαντες αὐτὴν *Μεγάλην πόλιν*· εἰς αὐτὴν δὲ συνερχόμενοι συνεσκέπτοντο περὶ τῶν πραγμάτων τῆς χώρας τῶν. Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Θηβαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐστράτευσε μετὰ τοῦ Πελοπίδου εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Διαβὰς τὸν Εὐρώταν ὄρμησε κατὰ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ ἐπτακοσίων ἐτῶν ἦτοι ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως ποὺς ἐχθρικοὺς δὲν εἶχε πατήσει τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἔλεγον ὅτι οὐδέποτε γυνὴ Λάκαινα εἶδεν ἐχθρικὸν καπνόν. Ἀλλ' εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν μόλις ἐνεφανίσθη ὁ ἐχθρὸς, αἱ Σπαρτιάτιδες ἤρχισαν νὰ θορνοῦν ἰσχυρῶς καὶ νὰ κραυγάζουν. Ἀλλ' ὅμως ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος ὑπερήσπισε τὴν πόλιν μὲ πολλὴν σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη ἡ Σπάρτη.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας προχωρήσας ἔφθασεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἀφοῦ δὲ ἀνεκλήρυξε τὴν ἐλευθερίαν ἔλων τῶν Εἰλωτῶν καὶ Περιόικων τῆς Μεσσηνίας καὶ ἐπροσκάλεσε τοὺς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πλανωμένους Μεσσηνίους ἔδρυσεν τὴν *Μεσσηνίαν* ὑπὸ τὸ ὄρος Ἰθώμην καὶ ἐξησφάλισε

τὴν αὐτονομίαν τῆς αὐτοῦ ἐκείνης χώρας. Ἀφήσας δὲ εἰς τὴν Μεσσηνίην φρουρὰν καὶ ὀχυρώσας τὴν Μεγάλην πόλιν ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Θήβας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκράτησε τὴν βουλευταρίαν τέσσαρας μῆνας ἐπὶ πλέον, εἰσέχθη εἰς δίκην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ Πελοπίδας ἀλλὰ μετὰ λαμπρὰν ἀπολογίαν ἠθωώθησαν καὶ οἱ δύο πανηγυρικῶς.

§ 76. *Οἱ Θηβαῖοι ἐν Θεσσαλίᾳ. — Θάνατος τοῦ Πελοπίδου.*

Οἱ Θεσσαλοί, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τυράννου τῶν Φερῶν (σημερινοῦ Βελεστίνου), ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Ὁ Πελοπίδας ἔλθων μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπεχρέωσε τὸν τύραννον νὰ φέρεται ἡπιώτερον πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ συνεβίβασε τοὺς φιλονικούντας περὶ τοῦ θρόνου υἱοὺς τοῦ Ἀμύντου Β'. Κατέστησε τὴν Μακεδονίαν σύμμαχον τῶν Θηβαίων καὶ παραλαβὼν τριάκοντα ὁμήρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν νεαρόν Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Ἀμύντου Β', τὸν μετέπειτα βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Θήβας.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας διαταράχθησαν. Ὁ Πελοπίδας ἐστάλη διὰ γὰ συμβιδάσῃ αὐτά, ἀλλὰ συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἐφυλακίσθη· ἐπελθὼν δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ στρατοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτόν. Μετὰ τινα χρόνον διεβιδάσθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰς Θήβας πλείστα παράπονα ἐκ μέρους τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πελοπίδας ἔχων ἄριστον σύμμαχον τὸ μῖσός του κατὰ τοῦ τυράννου ἔσπευσε μετὰ στρατοῦ, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν του. Καὶ κατετρόπωσε μὲν τὸν τύραννον παρὰ τὰς Κυνόρας Κεφαλάς (364), ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ὁρμῇ του ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Πελοπίδας.

§ 77. *Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.*

Ὁ Ἐπαμεινώνδας τρεῖς φορές εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὸ 362 εἰσέβαλε καὶ τετάρτην φοράν, διότι σύμμαχοί τινες τῶν Θηβαίων συνετάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Προχωρήσας δὲ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρχαδίας, ἐνῷ οἱ Σπαρτιαταί, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Μαντινείαν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπετέθη κατὰ τῶν ἡνωμένων ἐχθρῶν εἰς τὴν Μαντινείαν. Μάχη κρατερὰ συνήφθη. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μάχονται μὲ πρωτοφανῆ ἀνδρείαν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κρατῶν τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα ὁρμᾷ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του. Οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὸν ὄγκον τῆς λοξῆς φά-

λαγγος ὑποχωροῦν καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἄλλ' εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας πληγώνεται θανάσιμως εἰς τὸ στήθος διὰ δόρατος, τὸ ὁποῖον θραυσθὲν ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ στήθους. Μεταφέρεται ζωντανὸς ἔξω τῆς μάχης εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ ἱατροὶ προσκληθέντες εἶπον ὅτι, ἐὰν ἐξαχθῇ τὸ δόρυ, ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀκούει μὲ ἀταραξίαν τοὺς λόγους τῶν ἱατρῶν. Ἐρωτᾷ πρῶτον, ἂν ἐσώθῃ ἡ ἀσπίς του, καὶ ὁ ὑπασιστής του δεικνύει αὐτὴν εἰς αὐτόν. Ἐρωτᾷ κατόπιν, ποῖοι ἐνίκησαν. Μαθὼν δὲ ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, εἶπε «Τώρα εἶνε καιρὸς ν' ἀποθάνω», καὶ διέταξε νὰ ἐξαγάγουν τὸ δόρυ. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ φίλοι του περιστοιχίζουν αὐτὸν κλαίοντες. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν λέγει μετὰ δακρύων· «Ἐπαμεινώνδα, ἀποθνήσκεις ἄτεκνος». «Ὅχι», ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμεινώνδας· «ἄφινω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην». Μετὰ ταῦτα ἐξήχθη τὸ δόρυ καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν ἡλικίᾳ πενήτηκοντα ἔξ ἐτῶν, ἐτάφη δὲ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατέπεσε καὶ ἡ βραχεῖα ἡγεμονία τῶν Θηβῶν. Ἡ Ἑλλάς ἐδειξε πλέον φανερά σημεῖα γενικῆς καταπτώσεως. Φοδερὰ παραλυσία ἐπεκράτει εἰς αὐτήν. Ἐνῶ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνεφάνη εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς μέρη νεαρὰ καὶ ἀκμαῖα δύναμις, ἡ Μακεδονία, ἡ ὁποία ἦτο προσωρισμένη νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὰ παραλελυμένα μέλη τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ μεγαλοουργήσῃ εἰς τὸν κόσμον.

Ἀδελφεῖς.

75. Ποῖα ἀποτελέσματα ἔσχεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μητροπόλεως τῶν Ἀρχαίων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς α' εἰσβολῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον;—Ἀπὸ πόσων ἐτῶν δὲν ἐπάτησε πούς ἐχθρικός τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς καὶ ποῖαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ πρὸ αὐτῆς ἐμφάνισις τοῦ Ἐπαμεινώνδου;—Τίς ἔσωσε τὴν Σπάρτην εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς δίκης τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου;

76. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πελοπίδου εἰς τὴν Θεσσαλίαν;—Ἐκ Θεσσαλίας ποῦ μετέβη ὁ Πελοπίδας;—Ποῖον ἔφερεν ὁ Πελοπίδας ὡς ὄμηρον εἰς Θήβας;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πελοπίδου;

77. Ποσάκις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἐπαμεινώνδας;—Πότε ἔγινεν ἡ τετάρτη εἰσβολὴ καὶ ἐκ τίνος αἰτίας;—Ποῦ ἤλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ποῦ ἐστρατοπέδευσαν οἱ ἀντίπαλοι;—Εἰπέ μοι τὰ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης καὶ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου;—Ποῦ ἐτάφη ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ τί ἔφερεν ὁ θάνατος αὐτοῦ;—Ποία δύναμις ἀνεφάνη μετὰ τὴν τελείαν παρκαμὴν τῆς Ἑλλάδος.

ΤΕΛΟΣ

0020561138

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Βιβλιοθηκονομικῆς Ἑρεῖας

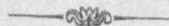
ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- 1) **Ἱστορία Ἑλληνική, Ῥωμαϊκή καὶ Βυζαντιακή** μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου ἐμφαίνοντος τὰς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διὰ τὴν Β' τάξιν, ἔκδ. 13η.
- 2) **Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους** ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι σήμερον καὶ τινα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Νέας Εὐρώπης, διὰ τὴν Γ' τάξιν ἔκδ. 13η.

ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

- 1) **Ἑλληνική Ἱστορία** ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν Ἰφῷ μάχης. Ἐκδ. 8η.
- 2) **Ῥωμαϊκή Ἱστορία** ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, ἔκδ. 10η.
- 3) **Βυζαντιακή Ἱστορία** ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τῆς ὁλης μεσαιωνικῆς ἱστορίας, ἔκδ. 8η.
- 4) **Ἱστορία τῆς Νέας Εὐρώπης** καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1915, διὰ τὴν Δ' τάξιν, ἔκδ. 9η.

Πωλεῖται ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. Ἰωάν. Ν. Σιδέρη καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς κεντρικοῖς βιβλιοπωλείοις Ἀθηνῶν.

